

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

JUAN GARZIA:
"Irakurle neurotikoa
izan behar du itzultzaileak"

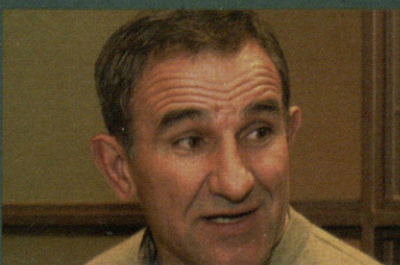
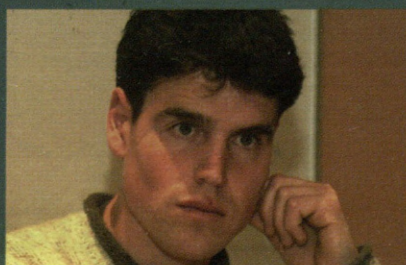
BARANDALLA
Egoera larri baten kronika iragarria

JOSTAILUEN INBASIOA
GURE LANDARE KARNIBOROAK

ABENDUKO
larrun

Klubetako Familiak, Epaileak, Fitxaketak

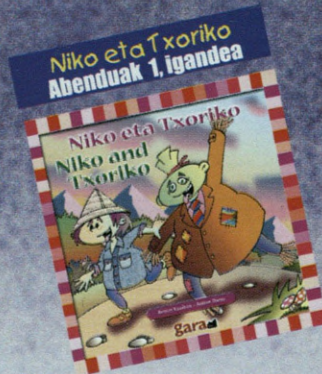
ARRAUNA DIRUAREN KALETIK

KOLOREZ eta FANTASIAZ betetako mundua

erakutsiko dizu **gara-k**

Egilea: Antton Kazabon
Ilustratzailea: Antton Dueso

Egilea: Jabier Muguruza
Ilustratzailea: Mikel Cornejo

Egilea: Alex Turrillas
Ilustratzailea: J. Ignacio Treku

Egilea: Jasone Osoro
Ilustratzailea: Kristina Fernández

Egilea: Isabel Millet
Ilustratzailea: Olatz Aguado

Egilea: Harkaitz Cano
Ilustratzailea: Mikel Valverde

Egilea: Joxemari Iturralde
Ilustratzailea: Elena Odriozola

Egilea: Jokín Mitxelena
Ilustratzailea: Jokín Mitxelena

Egilea: Andoni Egaña
Ilustratzailea: Mikel Cornejo

Egilea: Iñaki Odriozola
Ilustratzailea: Antton Dueso

Igande, astearte eta ostegunero ipuin berri bat
2,99 € ipuin bakoitzagaitik +

Kolorez eta fantasiaz betetako mundua erakutsiko dizu **gara-k**

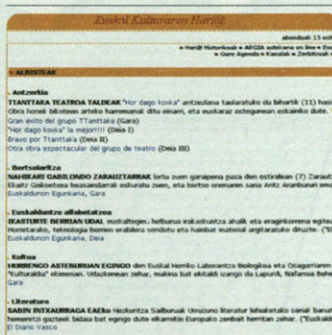

Argazkiak: A. Elozegi / D. Blanco
Diseinua: antza S.A.L.

■ Ingrid Betancourt
Kolonbiako lehendakari-
gaia non da? 16

■ Antolamendu solidarioago baten atarian 18

■ Kultur albisteak
kartara 32

■ Bertsoa eta musika: Txanpon beraren bi aldeak 46

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Ion Erro. <i>Xabier Letona</i>	10
Barandalla kasua edo egoera larri baten kronika iragarria. <i>Mikel Asurmendi</i>	12

MUNDUA

Ingrid Betancourt Kolonbiako lehendakari gaia
non da? *Pello Zubiria* **16**

EKONOMIA

Antolamendu solidarioago baten atarian.
Daniel Udalaiz **18**

EUSKARA

Euskaldun berrien iraultza. *Katixa Garate* 22

GIZARTEA

Joistailuen inbasioa. <i>Estitxu / Ixiar Eizagirre</i>	24
Euskal Herriko landare karniboroak. <i>Mikel Estonba</i>	28
Kultur albisteak kartara. <i>Auria Etxeandia</i>	32
Elkarrizketa: Juan Garzia. <i>Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre</i>	34

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	42
Bertsoa eta musika: Txanpon beraren bi aldeak. <i>Etxitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre</i>	46
Elkarrizketa: Aritz Gorrotxategi. <i>Pilar Iparragirre</i>	50
Kazetaritza eta literaturaren arteko amodio eta desamodioak. <i>Mikel Asurmendi</i>	53
Orain Dela 30 Urte. <i>Pilar Iparragirre</i>	59

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	62
Agenda	65
Bizia	66
Ihesi	67
Denbora-pasak	71

IRITZIAK

Politika: <i>Iñaki Martínez de Luna</i>	8
Kultura: <i>Carlos Gil</i>	44
Azkena: <i>Iñaki Mendiguren</i>	74

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

k u t x a

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

HAU BAI
MAKURRENIA!

SK

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:
www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

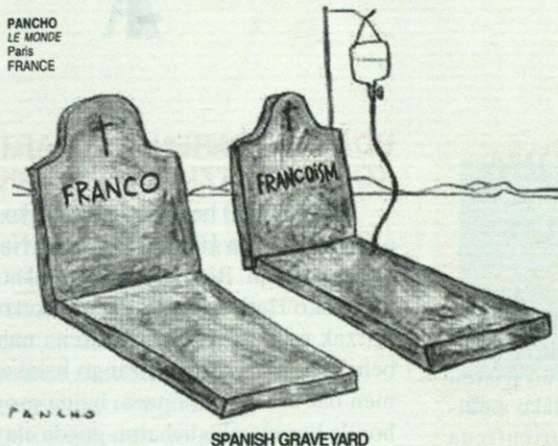
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herrian	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko parteidea da

Pancho, Frantziako "Le Monde" egunkarian

Urte berri on, irakurle!

Urte amaieran gaude eta Gabonak bertan ditugu. Urtero bezala, etena egingo dugu Gabonetan eta horrexegatik esku artean duzuna urteko azken zenbakia da. Hurrengo ARGIAK urtarrilaren 5eko data eramango du. Gabon zoriontsuak eta urte berri ona opa dizkizugu. Laster arte, irakurle.

Hiruko Txikian

BATERA

Sinatutako mezua igorri digute Frantziako Clairvauxen preso dauzkaten Jakes, Daniel, Fermin eta Filipek. Donibane Lohizuneko Askatasunak eta Urruñako Lagunduk elkarrekin antolatutako bazkaria aitzaki, xumeki eta zuzenki: "Ez da hau mila kalapitatan aritzeko mementoa, mila ekintza bateratuetan elkartzekoa baizik". Edo horrelako zerbait. Berrogeita hamarren batek parte hartu genuen. Ez zen prentsa bertaratu, espektakulo mediatikoak bestelako gaiak behar baititu bere merkaturia asetzeko. Donostiako manifa nazionalarekin alderatuta, milatik bat eta erdi-edo. Bertako bi herrien biztanleria oinarritzat hartuta ordea, Donostiakoa bezain arrakastatsua

izan denik ezin uka. Halere, Donostiakoan ez bezala, gurean porrotaren mikatzak aldarazi zituen janariaren zaporeak. Izan ere, bilkura txikien freskotasunarenak jada ez gaitu asebetetzen eta erraldoikeriaren zepoak harrapatuta gauzka. Hogeit bat lagun gehiagok berdinduko gintuen noski, baina haiek, onenean Donostiakoetan lukete elikagai egokia picnica maite dutenen antzera. Biak dira beharrezkoak gorputzaldia orekaturik mantentzeko. Eta presoek, identifika dezaketen freskoa bero estimatzen dutelakoan nago. Urruñakoak du bidea erakutsi, lau lagunek Clairvauxetik adierazi bezala: askatasuna eta laguntza batera ●

JOXE MARI OSTOLAZA

TERMO

TXANPONA

STEE-EILAS

Lehenengo astean amaitu ziren STEE-EILASen, Hego Euskal Herriko lau herrialdeetarako iristen den irakaskuntzako sindikatuaren, 25. urteurrena ospatzeko ekitaldiak. Proiektu oro bezala, bere argi eta ilunekin, etorkizunera begira zutik jarraitzen du. Frankismoaren azken urteetan jaio zen, irakaskuntzako sindikatu bateratua izateko bokazioarekin eta garai hartako hezkuntza sistemari aurre egiteko asmoz Euskal Eskola Publikoaren alde egin zuen apustu. Sindikatu gazte eta borrokalaria, orduko gizarte mugimendu berrien eraginez (feminismoa, nazioartekotasuna...), irakaskuntza sindikatu alternatiboa izan nahi zuen. Euskararekin eta Euskal Herriko bakearekin konpromisoa hartu zuen, "banako eta taldeko eskubide guztiei zor zaien erabateko errespetutik abiatuta". Beste gizarte sektore batzuen aldarrikapenekin solidario izan da eta behar izan denean beti izan da kalean. Langileen eta herri honetako eskubideen defentsarako plataforma eta itunetan parte hartu du. Gaur, 25 urte geroago, gizartearen bizkarrezurra izango den eskola baten alde, sektore publiko indartsu baten alde eta gizarte honen garapenerako giltza den talde batentzat lan baldintza duin batzuen alde apustu egiten jarraitzen du. Horregatik guztiagatik zorianak eta aurrera! ●

◆ DANIEL UDALAITZ

UDALBILTZAREN NAZIOARTEKO KONFERENTZIAREN ARRAKASTA

MUNDUKO herri desberdinetako ordezkari ugari bildu ditu Udalbiltzak bere Nazioarteko Konferentzian. Bizipenen elkar trukatzear gain, Europako Herrien Legebiltzarra sortzeko Udalbiltzak egin duen proposamena nabarmendu behar da. Ez da erraza izango halako proposamen bat aurrera ateratzea, baina proposamena hor da horretarako beharra, gogoa eta bitartekoak dituenarentzat. Ezker abertzaleak kudeatzen duen Udalbiltzaren ekimen garrantzitsuenetako izan da konferentzia hau, eta gizarte mailan ere, sorrera ekitaldia aparte utzita, Udalbiltzak orain arte lortu duen oihartzun maila handiena izan du seguruenik.

MANIFESTAZIOA ETA-REN AURKA

IBARRETXE Lehendakariak hilaren 22rako ETaren aurka deitutako manifestazioan azkenean zeintzuk egongo diren ikusteko dago oraindik. Hiruko gobernuko indarrak seguru izango dira, badijadi PSE-EE ere bertan egongo dela eta ikusi behar PPkoek zer egiten duten. ETA bi hilabetez geldu egon eta Santanderren jarritako bonba-autoa eta Ibarretxeren planaren aurka ateratako agiriaren ondoren etorri da deialdia. Lehendakariak bere proposamenaren alde erabiltzearen beldur dira PPn eta PSOEn. Sozialista Abertzaleen aldetik kontramantefestiotzat hartu da deialdia, beren ustez Bilbon eta

Donostian ezker abertzaleak egin dituen manifestazio jendetsuei Ibarretxek erantzuna eman nahi dielako.

DIRULAGUNTZARIK EZ ORAINDIK

EUSKO Jaurlaritzaren dirulaguntza jasotzen duten komunikabide asko urte bukaera zaila pasatzen ari dira diru aldetik, oraindik ere Jaurlaritzak aurtengo dirulaguntzen jakinarazpen ofiziala egin ez duelako eta, beraz, dirurik ere banatu ez duelako.

SEGURUENIK BERRIZ LUZAPENA

AURTEN ere aurrekontuek hilaren 27ko osoko bilkurarainoko bidea egingo dutela dirudi, aurreko prozeduretan akordiorik erdiestea gaitza ikusten delako. PPk eta PSE-EEk arrazoi

B A H E A

- Eduardo Aragolazak koordinatu ditu joan den asteburu luzean Gasteiztik Galiziara joandako bolondresak. Gasteizko suhiltzaileen burua da eta, beraz, ohitua da koordinazio lanetara: "Krisia hasi zenetik pasatu den denbora kontuan hartuta, antolakuntzan nahiko heldutasun gutxi ikusten da. Izan ere, Gasteiztik material guztia ekarri izan ez bagenu, ezingo ginatkeen lanean aritu".
- Gipuzkoako EAKo lau hautetsi esanguratsu EAJ eta EAK koalizioa lotu beharraz aritu

HONDAMENDIA SAIHESTU NAHIAN EUSKAL KOSTAN

Zenbat fuel iritsiko den, hori da Euskal Herrian dagoen zalantza handiena. Kantauri itsasoan zehar barreiatutako orban beltzak ugariak dira, eta dena prest dago etor daitekeen hondamendiari aurre egiteko. Galizian gertatuak oso gogor astindu du herriarraren kontzientzia, bi arrazoiengatik gainera: batetik, hondamendi ekologiko eta ekonomikoagatik, eta bestetik, hondamendiari aurre egiteko Espainia eta Galiziako agintariek erakutsi duten eraginkortasun eskasagatik. Fuelak eragindako lekuetako beste agintari batzuk ohartu dira hortaz eta neurriak jarri dituzte abian. Oraingoan, hala dirudi behintzat.

batzuk erabiliko dituzte aurrekontuak arbuia-tzeko, Sozialista Abertzaleen aldetik beste batzuk, baina hiruko gobernuak ezezkoak elkarrekin agertzera behartuko ditu. Ikusgai, halaber, negoziazioaren zurrunbiloan EAK eta Ezker Batuak onartuko al duten Sozialista Abertzaleek haiekin zuzenean negoziatzeko egindako gonbitea. Seguruenik, horiek guztiak ikusi beharko dira agortzen abenduko azken aste bi hauetan, datorren urtean berriz aurrekontu luzatuak izan aurretik.

BATASUNAREN ILEGALIZAZIOA

ERREALITATEAN, gaur egun Kode Penalaren bidetik legez kanpo badago ere, Batasuna behin-betiko legez kanpo uzteko erabakia ez ei da martxoan baino lehenago ezagutuko 'El

Mundo' egunkariak jakitera eman duenez. Prozedura geldo doa eta horregatik Espainiako Auzitegi Gorenak ez ditu lekuko gisa deituko alde aurretik horretarako izendatutako zenbait pertsona. Ikusmira handia dago, halaber, ostiral honetan HB, EH eta Batasuneko buruzagi desberdinen deklarazioa hartu ondoren, Baltasar Garzonek espetxeratuko dituen ala ez jakiteko.

UDALBILTZAK 240.000 EMAN DIZKIO SEHASKARI

EAJ eta EAK kudeatzen duten Udalbiltzak 240.000 euro eman dizkio Seaskari Hazparnen eta Donibane Garazin egin behar diren bi ikastola egin daitezkeen. Iparraldeko zenbait sektoretatik halako jokaerak EAEko instituzioen eskuhartze okertzat jotzen dute.

dira Pello Gonzalez, Maite Etxaniz, Juan Ramon Larrañaga eta Joxan Rekondo 'El Correo'n : "Bere aldetik, EAKo zuzendaritzak bere borondatea argitu behar du behin-betiko. Lehenik eta behin bere posizioak barne sinesgarritasuna behar du, 1999ko kongresuaz geroztik defentsiban ari da eta. Zentzu horretan, Gipuzkoako zuzendaritza EAJreki-ko negoziatortik baztertuta uztea ez da batere lagungarria". (...) Botoa ematen digun herri honen zatiarentzat esperantzarako berebiziko datua litzateke, akordioaren iragarpena bera".

■ J. J. Ibarretxe.

IZPIAK

Juan Jose Ibarretxe lehen-dakariak jarraitzen du bere plana munduan zehar lehen eskutik azaltzeko asmoarekin. Londres, Hego Amerika, Paris... Espainiako prentsak atzerrian uzten duen irudi desitxuratua saihestu nahi du Ibarretxek bere bidaiekin, atzerriko komunikabideei bere asmoak zuzenean azalduz.

Manuel Jimenez de Parga Espainiako Auzitegi Konstituzionaleko lehendakariak argi utzi du Konstituzioan ez dagoela autonomien atxikimendu libredun estatuse-rako lekurik. Areago, bere ustez, PSCko Pascual Maragallak bultzatzen duen federalismo asimetrikoak berak ere ez du lekurik egungo Konstituzioan.

Jose Luis Bilbao da Bizkai-ko Diputatu Nagusi izateko EAJren hautagaia. Bizkai Buru Batzarrek hartutako erabakiak ika-mika sortu du EAJn eta, besteak beste, Iñaki Anasagastik eta Xabier Arzalluzek BBBk hartutako erabakiarekiko desadostasuna erakutsi dute.

■ Jimenez de Parga

Elkarbizitzarako Itunaren zailtasunez

Euskal gatazkari irtenbidea bilatzeko premiaz adostasun osoa dago gure gizartean, eta horri erantzun nahi izan dio Eusko Jaurlaritzako hirukoak "Elkarbizitzarako Ituna" izeneko proposamenarekin. Halere, proposamen hori "kolore politiko" jakin batzuek egina izatean dago koska, jakina baita beste "koloretakoek" zer-nolako harrera egin ohi dioten arerioen planteamendu orori. Hartara, proposamen politiko batek aurkari politikoen babesik lortuko ez duenez, gehiengo sozialaren begikotasuna eskuratu beharko du; bestela, jai du. Hori lortzeko, alabaina, oztopo ugari daude.

Lehenengo oztopoa, mezu horren edukia euskal gizarteari ezagutaraztea da. Jendea proposamen horretaz jabe dadin komunikazio eraginkorra behar da, baina Estatuko "Brunete mediatikoa" ederki ari da saiatzen proposamenaren zinezko itxura zapuzteko, independentista, zatitzailea eta ezker abertzalearen ildokoa dela egotzirik.

JENDEAREN interesa piztea da proposamenak duen beste muga bat: euskal biztanleriaren erdiak jaramon gutxi egiten dio politikari eta, normalean, gora-behera politikoak nahikoa urruti gelditzen zaizkio; soilik apustu handiko erronka baten aurrean bueltatu ohi du burua politikarantz. Horrela, ezjakintasun politiko eta iritzi finkorik eza medio, komunikabide nagusiek esandakoari men egiten dio neurri handian gizartearen zati horrek. Beraz, komunikazioa dugu hizpide berriz ere, Lehendakariak egindako proposamenaren arrakastarentzat duen garrantzia areagotuz.

Hirugarren muga alderdi politikoekiko beheria da: jende asko oso loturik dago norberak gustukoa duen sigla politikoak dioenari, ideien benetako balioa nolakoa ote den sakon aztertu gabe. Horregatik, lan mardula du Jaurlaritzako hirukoak proposamenaren aurkako alderdien boto-emeleak konbentzitzen. Hemen ere, gakoa komunikazioa da.

Azkenik, jendearen beldurra dago. Izan ere, "Brunete mediatikoa" ederki saiatu da beldurraren hazia gizartean ereiten, Lehendakariaren proposamenak ustez dakartzan independentziaren kostua eta etorkinen baz-

terketa argudiatuz. Eta, egia ala gezurra izan, uste horiei darian beldurra erraz sustrai daiteke bere bizimodu eroso inondik inora galdu nahi ez duen gizartean. Behin eta berriz, komunikazioa dugu giltzarri.

Alabaina, komunikazioa eraginkorra izan dadin, kontuan hartu behar den beste gizarte-mekanismo garrantzitsu bat ere badago: jendarteko komunikazioarena, hain zuzen. Izan ere, komunikazio garrantzitsua da goitik beherakoa, hots, komunikabideek igorria eta jendeak jasoa, baina ez bakarra; bigarren informazio-ibilbidea ere badago: jendartekoa. Zertan datza, baina?

MEZU bat kaleratzean

-benetakoa zein gezurrekoa izan-, jendearen arteko zurrumurrua bihurtu eta abian jartzen da, hala nola familia, lagun arteko eta ikaskide edo lankideen artean. Zurrumurruek behin sortuak, hedatuz eta aldatuz doaz zabaldutako hasierako ideien mesede nahiz kaltetan. Hau da, mezuak ondoren hartzen dituen esanahia eta norabidea, ibilbidean igarotako gizarte partaideen deskodifikazioaren arabera izango da: gizarte multzoek nolako interpretazioa eman mezuari, halako esanahia izango du informazioak.

Eta euskal gizarteak ondo baino hobeto daki berdinen arteko komunikazio-mekanismo horretaz; pentsa, bestela, Francoren diktadura pean zer-nolako informazio hedatzen zuten hedabide ofizialek, eta nolako interpretazio egin ohi zuen euskal gizartearen multzo handi batek: hasieran zabaldu-

takoaren guztiz kontrakoa.

Horregatik, bere mezua zabaltzeko dauden zailtasun horiek aintzakotzat hartuta, Lehendakariak jendaurreko eta nazioarteko komunikazio zuzenari ekin dio. Baina, nahikoa ote da ekimen hori, komunikazio eraginkorra burutzea zein zaila den jakinda? Orduan, proposamen horrek porrot egin behar du, ezinbestez?

Batek daki; baina, duela bi urte ere Mayor Oreja eta bere lagunen erasoaren aurrean burumakur zegoen lidergo nazionalista, egoerari aurre egin eta hauteskundeetan garaile ateratzeko gauza izan zen.

Nork esan zuen historia errepikatu ohi dela? ●

Iñaki Martínez de Luna
EHUko soziologia irakaslea

"Komunikazio garrantzitsua da goitik beherakoa, hots, komunikabideek igorria eta jendeak jasoa, baina ez bakarra; bigarren informazio-ibilbidea ere badago: jendartekoa"

ALBERTO ELOSIGI

Pilar Iparragirreren liburu berria

Franco hil da

Une hura bizi zutenentzat
oroimen pozgarria.

Bizi izan ez zutenek titular handi
eta alai batean imajina
dezakete esaldia.

Baina horrelako titularrik
ez zen izan *Zeruko Argian*,
zentsuraren itzala luzea baitzen.

Pilar Iparragirrek

Frankismoaren azken urteetako
euskal gizartean eta kulturean
gertatutakoaren kronika egin du
liburu interesgarri honetan.

Duela 30 urteko girora hurbiltzen
gaituzte *Zeruko Argian*
argitaratutako erreportaje,
elkarrizketa edo iritziek.

Baina giro horren isla dira gainera,
halabeharrez idatzi gabe
geratu zirenak ere.

Nafarroako Ezker Batuko antolaketa arduraduna da, Belzunzen bizi da eta 34 urte dauzka. 24 urterekin hasi zen Nafarroako Legebiltzarrean lanean eta 95eko hauteskundeetan parlamentario atera zen. Gaur egun, alderdiko zereginetan ari da buru-belarri.

“UPN NAFAR BATZUK BESTEEN AURKA JARTZEN ARI DA”

Legealdi batez izan zen Nafarroako Legebiltzarreko parlamentarioa (95-99). Urte berean izendatu zuten Nafarroako Ezker Batuko (EB) antolaketa arduraduna eta ardura horrekin jarraitzen du gaur egun. Hasi, aldiz, 91n ekin zion EBko lanari eta baita parlamentukoari ere, laguntzaile gisa. Unibertsitate mailako ikasketetan ere ari da eta, astia hartzen duenean, soziologiako lizentziaturari ikasgaiak urratzen dizkio.

■ **Aurten ere Nafarroako Gobernuaren aurrekontuak berriz luza-tuko direla dirudi.**

UPNk eta eskuineko bere anaia CDNk akordioa egin dute berriz, baina hori ez zaie nahikoa. UPNk ez du oposizio alderdiekin negoziatzeko borondaterik, baina gero haien gainean utzi nahi du aurrekontu luzapenaren erantzukizuna, hau berea denean. UPNren aurrekontuak hauteskondeei begira egin dira, gizartearen beharrei muzin eginez. Inoiz aurkeztu dituen txarrenak dira maila guztietan, etxebizitza politika, enplegua, zerga politika...

■ **Aurrekontuei iaz egindako 400 zuzenketekin alderatuta, aurtengoan 70 aurkeztu ditu PSNk. UPN, CDN, PSN akordio aukerarik ikusten al duzu?**

Legebiltzarrera eraman aurretik akordiorik egon ez bada, ez dirudi gero lortuko denik, edozein aldaketari begira UPN oso itxia dago-eta.

■ **Zaila da inkesta kontuan asmatzea, edozein eratan, azkenaldian egin direnetan, batez ere Foru Legebiltzarrak agindutakoan, igoera txiki bat aurreikusten zaio EBri. Zer iritzi duzu inke-**

■ Erro 12 urtez ari da Nafarroako EBn.

tak oro bat erakutsitako datuekin?

Igoera garrantzitsua aurreikusten zaigu bai, eta horrek erakusten du ongi konektatzen dugula gizarte sektore zabalekin eta gure ezkerreko proposamenak hor direla. Etxebizitza, langabeziaren erreformaren aurkako greba orokorra, ingurugiro politika, globalizazio alternatiboaren inguruan egindako lana, gure lan instituzionala...

■ **Esaten ari zaren hori guztia ere bazenuten 99ko udal eta foru hauteskundeetan eta jaitsi egin zineten.**

Hauteskundeetan zenbat eta jende gehiagok parte hartu, guk ere gero eta boto gehiago eta, oro har, ezkerrek boto gehiago. Gure ustez, EBtik ez dago beste alderdi batzueganako botoen joan-etorririk. Alderdi abertzaleek %20 inguru dute guztien artean eta abagunearen arabera, haien artean dago botoen joan-etorria. Gure hautesleak ulertzen du euskal gaia, eta gure erreferentzia puntuetako bat da, baina ez oinarritzakoa izateraino. Kohesio soziala kohesio nazionalaren aurretik dago. EBren ustez, Nafarroan funtsezkoa da euskal nazionalisten eta

nafar edo espainiar nazionalisten arteko elkar ulermena.

■ **Gutxienez, horietako batzuen ulermenik gabe, hau da, PSN, EB eta abertzaleen ulermenik gabe, ez da posible izango UPN gobernutik kanporatzea.**

UPN min handia egiten ari zaio nafar gizarteari, gero eta gehiago ari da uzten gizartea multinazionalen esku. Volkswagen da horren adibide esanguratsua. Aldaketak egon daitezzen, garrantzitsua partehartzea handitzea da, bestela ez da ezer aldatuko. Nafarroa oso plurala da eta hori oso garrantzitsua da, horregatik da horren garrantzitsua gehiengoak ez inposatzea ezer gutxiengoari.

■ **Ikusiko da zer partehartze ematen den, baina edozein eratan, PSN eta abertzale guztien elkar ulermenik gabe, gobernu alternatibak jai du.**

Guk argi dugu gure indarra garrantzitsua dela hor, bai batzuekin, bai bestekin mintzakidetzaz ahalmena dugulako. 95ean Ezker Batua hazi zenean, ez zen eskuineko gobernurik izan Nafarroan. Horregatik jotzen du eskuinak hain

□ **“Ezin dugu kritikatu UPN esanez nafarren multzo baten alde baka- rrik egiten duela, eta gero Ibarretxerena babestu, ikuspegi subiranista duen euskal gizartearen zatira zuzenduta doanean”**

gogor gure aurka, toki askotan gu erabakigarriak izango garelako batek edo besteak goberna dezan. Estatu mailan 700 udaletxetan guk erabakiko dugu nork gobernatuko duen.

■ **Ez da zalantzarik, IU presio gogorra jasaten ari da estatu mailan, eta batzuetan eraginkorra ere izan da, Alderdi Politikoen Legea dela-eta abstenitu egin zen Diputatuen Kongresuan.**

Guri alde guztietatik barikatzen ez zaiguna koherenteak izatea da. Guk Alderdi Politikoen Legearen aurka bozkatu genuen, terrorismoaren aurkako borrokan dena ez delako baliagarri, nahiz eta nazioarteko egungo giroa dena baliagarri izatearen aldekoa den. Eskubide demokratikoen handitzetik etorriko da terrorismoaren aurkako borroka eraginkorragoa, ez alderantziz. Batasunaren lehen etsaia hautesontziak dira, eta Batasunak EAEko azken hauteskundeetan bere sostenguen erdia galdu zuen. Oraingo bere aurkako neurriekin, ordea, eta inkestaren arabera, berreskurapen maila bat erakusten du. Gure abstentzioa legearen aplikazioan izan zen, argi genuelako ez ginela joko horretan sartuko, ez Batasunaren alde ez aurka. IUk beti defendatu izan du Kode Penala nahikoa zela terrorismoaren aurka borrokatzeko, eta bide hori erabili behar zela Batasunak ETArekin zerikusirik izan zezakeela ikusiz gero. Dena den, oso egoera kezagarria bizi dugu, garai demokratikoan orain artean inoiz bizi gabeko autoritarismo eta askatasun eza bizi dugu.

■ **Baina Alderdien Legeak IU eta EAEko EBren arteko tentsioa sortu du, agerikoa izan da.**

Bi osagai dira hor eta ez da komeni nahastea. Gauza bat da terrorismoa eta askatasun demokratikoen eremua, eta hor diskurtsoa bakarra da IUn, eta bestea da EBk Eusko Jaurlaritzan parte hartzea. Politika antiterrorista eta Estatu espainia-

■ **"Garai demokratikoan orain artean inoiz bizi gabeko autoritarismo eta askatasun eza bizi dugu".**

rraren eraikuntza bereizi nahiko nituzke. Nafarroako EB ez dago ados eskuineko alderdiak gobernuan izatearekin, baina EAEn egoera berezia bizi da, eta ulertzen dugu erabaki hori hartu izana.

■ **Nafarroako Ezker Batuak, beraz, ez luke parte hartuko Nafarroako Gobernu batean EA eta EAJrekin.**

Eusko Jaurlaritzaren norabidea bere gehiengo subiranozaleak markatzen du eta, beraz, gure diskurtsoak ez luke zentzurik hor. Oso bestelakoa litzateke ikuspegi aurrerakoia nagusi litzatekeen gobernu bat, eta hor alderdi abertzaleak egotea, Nafarroan izan daitekeen bezala. Ezker Batuak estatu federal solidarioaren aldeko apustua egin du eta ikuspegi horrek arazo asko konponduko lituzke.

■ **EAEko EBk Ibarretxeren proposa-**

mena federalista dela dio. Zuri zer iruditzen zaizu proposamena?

Ikuspegi nazionalista plazaratzeko modu ausart bat da. Subiranismoa ez da gure apustua, gure apustua estatu federal solidarioa da. Jakina, hor herrien borondatea kontuan hartu behar da eta errespetatu. Egia da, bestalde, negozioaz borondaterik ez dagoen eremu batean, hordagoa botata, zenbait ale eraman daitezkeela. Hori gerta daiteke Ibarretxek atxikimendu libredun Estatu independentearen proposamena mahai gainean jartzean. Ezin dugu kritikatu UPN esanez nafarren multzo baten alde bakarrik egiten duela, eta gero Ibarretxerena babestu, ikuspegi subiranista duen euskal gizartearen zatira zuzenduta doanean.

■ **Zer iruditzen zaizu Nafarroako Gobernua euskarren inguruan egiten ari den politika?**

Ikaragarria da egiten ari dena eta bere muturreko jarreraren euskara eta terrorismoarekiko laguntza lotzera iristen da. UPN haserre handia sortzen ari da gizartearen politika horrekin nafar batzuk besteen aurka jartzen ari da. Euskara ez da funtsezkoa Berriozarren iturgina

izateko, eta ez genuke onartuko euskara jakitea ezinbestekoa izatea; baina ez dugu onartzen, halaber, Lesakako gizarte lanetan aritzeko lanpostu batean euskara kontuan ez hartzea, bere lanpostuan lagungarri izango zaiolako. Euskara hizkuntza bizia da, pertsonen arteko komunikazio tresna da, eta ez enfrontamendurako tresna. Euskarak bi etsai argi ditu gaur egun: bata UPN, zeinaren helburua Nafarroan euskara desgertzea den, eta bestea, ENAMen ikuspegi maximalista. Oraindik ez dut ulertzen eremu ez euskaldunean D ereduko haurrek euskara ikasteko eskubidea izan zezaten proposatu zenean, zergatik UPNk eta HBk uko egin zioten proposamenari.

◆ **XABIER LETONA**

Bautista Barandalla preso politiko etxarriarrak "kolitisa ultzeraduna" du. Bere osasun egoera oso larria izan arren epaileek ez dute Zigor Kodearen 92. artikulua aplikazioa onartzen. Familiak bigarren txosten garbia eta erabakigarria espero du aurki.

BARANDALLA KASUA EDO EGOERA LARRI BATEN KRONIKA IRAGARRIA

■ Azaroaren 17an, Etxarri-Aranatz herrian 2.500 pertsona manifestatu ziren Bautista Barandallaren egoera salatzeko.

Bautista Barandalla 1990ean atxilotua izan zen. Joan den irailaren 18an hamabi urte bete zituen espetxean. Carabanchel, Iruñea, Alcalá-Meco, Alcazar de San Juan, Salamanca eta Zaragozako espetxeak ezagutu ditu. Zaragozako Torrero espetxe zaharrean sortu zitzaizkion "kolitisa ultzeraduna" izeneko gaixotasun larriaren lehen sintomak.

Bautista Etxia herri ekimena edo plataformako Jose Luis Erdoziak azaldu digu nola diagnostikatu zitzaizkion lehen sintomak: "Duela bi urte, Bautista urdail-leko mina eta kaketan odol isuria zeuzkela espetxeko medikuarengana joan zen. Behar bezalako arretarik eskaini ez zio-

tenez gero, Zaragozako Miguel Servet ospitalean 'colonoscopia' bat egin zioten. Mediku txostenak 'Proctitis ulcerosa moderadamente activa' zuela zioen. Beharrezko tratamendua emango ziotela hitzeman zuten baina okerrera egin zuen. Martxoan larri ospitaleratu zuten. Apirilean behin betiko diagnosis eman zuten: kolitis ultzeradun larria".

Bautistaren egoera larriak Bautista Etxia herri ekimenaren antolamendua ekarri zuen. Presoaren aldeko askatasunaren aldarrikapena herritar guztien oihu bateratua bihurtu da harrezkero. Joan den martxoaz gero, Zigor Kodearen 92. artikulua aplikazioa eskaera bizi-bizia da Sakanako herrietako karriketan.

EPAILEEN JARRERA. Herriko apaizak, Batasuneko Fernando Flores alkateak eta familiako kide batek ordezkaturik izan dute *Bautista Etxia* plataforma. Herri ekimen honen aldarrikapena herriko udaletxearen onespina jaso zuen lehenik, ondoren Nafarroako Legebiltzarrera eta Gobernura eraman izan zelarik. Aldarrikapena eta eskaera Bautista Zaragozako espetxean zegoela hasi zen jada. Hasi eta modu paradoxiko batez bukatu ere. Lehen mediku-txostena egin ziotenean epailea ez zen berau irakurtzen moldatu, ez eta erabaki bat hartzera ausartu. Epailearen iritziz, medikuaren txostenean ez zen eritasunaren larritasuna zehazten. Herri ekimeneko kideek Bau-

■ Jose Campos, Bautista Barandallaren emaztea

“Bautista bere gaitza kontrolatzeko bizi da, ezin du askoz gehiago egin”

Bautistak kolitis ultzeraduna dauka, gaixotasun kronikoa. Hala izanik, nola ezagutu zenuten gaur egun jasaten duen eritasun sendaezin honen lehen diagnosia?

Duela bi urte Zaragozako espetxean zegoela mina sentitzen hasi zuen eta bertako Miguel Servet ospitalean “hemorroides internas” (odoluzkiak edo almorranak) diagnostikatu zioten. Okerrreko diagnosia egin zioten eta hartara kontrako tratamendua jarri ere. Geroago, diagnosiaren okerraz konturatu ziren eta “kolitis ultzeradun” gaitzaren hasiera antzeman zioten, artean arina zela. Hala ere, ez zioten behar bezala artatu.

■ Zein egoeretan ikusi izan duzu harrezkero?

Bautista egoera guztietatik pasa da. Zakur bat bezala tratatu dute, hil zorian izan dute, odola zeriola, odola galtzen eta oka eginez, bakar-bakarrik. Zaragozako ospitalean hil zorian zeuden beste presoekin egotea tokatu zitzaion, musika ozen eta tabakoaren kea artean, medikuen eskuetatik utzia eta poliziaren esku. Preso haietako bat azkenik bere ondoan hil zen.

■ Orain larri denean Iruñeko ospitalera eramaten dute.

Iruñeko ospitalean polizia ondoan dauka. Hasieran, poliziak bere gelan zeuden, erre eta guzti egiten zutelarik. Epaillearen aurrean egoera salatu genuen eta poliziak kanpoaldean egotera behartu izan ditu. Bautista espetxean dago baina espetxeko eritegian edo ospitalean egon behar luke. Bera bakarrik dago, bere ziegan dago, egunean hiru aldiz aldatu behar du hesteetako poltsa. Hogeita hamar aldiz hustu ere bai. Bere burua artatu behar du berak, bakar-bakarrik. Jaten duena bota egiten du, beno zerbait gelditzen zaio eta horri esker bizi da.

■ Bazkari aldetik dieta-edo segitu ahal du?

Espetxean badaukate janari zuria deitzen dutena, baina horrelako elikagairik oso gutxi izaten du eskura. Elikagaien aldetik oso mugatuta dago.

■ Edozein unean txarrena gerta dakioke orduan.

Aurtengo apirilaren 30ean egin zioten lehen ebakuntza. Azken sei hilabeteetan hamar aldiz larri-larri atera behar izan dute espetxetik ospitalera. Hesteetan butxadurak egiten zaizkio, hestea ixten zaio eta ezin libratuz jartzen da. Halaber, peritonitisa edo beste gaitzaren bat sortu dakioke. Egunean une larriak pairatu izan dituenen, bere alarma sistema bakarra atea joka edo oihuka hastea izaten da. Orain arte, larritasun une guztiak egunez sortu zaizkio, baina gauez gertatuz gero bere bizia galdu lezake. Egoera izugarria da.

■ 92. artikulua aplkazioa eman gabe ere, osasun artatze berezia beharko luke eta ez zaio ematen.

Bautista bere gaitza kontrolatzeko bizi da, ezin du askoz gehiago egin. Poltsa hiru aldiz gutxienez kendu behar ditu egunean, azala erabat erreta dauka, ukendu bat hartu behar du zikina botatzen duen bitartean. Espetxean izanik, higie-ne berezi bat beharko luke, ez dira horretaz jabetu nahi ordea. Mediku-txostenak izan arren epaileak ez dira jabetzen edo ez dira jabetu nahi bere egoera larriaz. Espetxeko ordutegia eta baldintzen arabera bizi da eta ospitalean izan behar luke. Epaileak ez du txostenean hori jasotzen nonbait, ospitalea artatua izateko duen beharraz, alegia. Ez gaitza sendatzeko, zeren eta kasu onenean ere ez da sendatuko, baina behintzat, bizitza modu erozago batez eraman dezan nahi dugu ●

tistaren eritasuna oso larria zela aditzera eman zioten medikuari eta hona haren arrapostua: “*Arraioa, ohartzen naiz. Heste lodia-
ren pusketa bat moztzen badi-
zute eta poltsa batekin pasa behar dituzu
eguna eta gaua, bada, jakina egoera
larria dela*”. Herrikideek ‘*halaxe nahi
dugu guk txostenak azaltzea*’ adierazi
zioten. Medikuek, berriz
‘*zuek esango didazue nola
egin behar duen txostena-
edo?*’ erantzun omen zien.

Bautistaren senitarte-
koen eta lagunaren esanetan
honelako egoera bat bizi-
tzeak sorrarazten duen
ezintasuna izugarria da. Esaterako, pre-
soen zigorraren hiru laurdena aplikatze-
rakoan epaileek erraz aurkitzen dituzte
aplikazioaren aurkako aitzakiak. Inter-
pretazio ugari erabili dezakete preso-
en baldintzapeko askatasuna zehazterakoan,

erabakia hartzea erlatiboagoa baita kasu
honetan baino. 92. artikulua aplika-
zioa, ordea, oso zehatza da.

Epaileak ez zuen txostenean eritasuna
oso larria zela ikusi baina konturatu zen
nonbait kasua ez zela samurra, eskuak
erretzen zizkion “patata beroa” zen txos-
tena. Familiak, epaileak artikulua

□ Lehen mediku-txostena egin ziotenean epailea ez zen berau irakurtzen moldatu, ez eta erabaki bat hartzea ausartu

aplikazioa ez zuela onartuko ohartu
zenean, presoak Iruñera alda zezatela
eskatu zion. Presoa eta ingurukoentzat
behin-behineko irtenbidea izan zen.
Epaileak erdibideko erabakia hartu zuen,
errazena berarentzat.

FORU LEGEBILTZARREAN.

Joan den irailean, Bautista Barandalla
Iruñera ekarri zutenean plataformako
ordezkaritza berbera zuzendu zen Nafa-
rroako Foru Legebiltzarrean. Herri eki-
menaren kideen harridurako, Legebiltza-
rreko sarreran polizia foralaren
presentzia handia aurkitu zuten. Sakanan
bildutako 2.500 sinadura
eraman zuten, baina Lege-
biltzarreko mahaiaik Bau-
tista Barandallaren Jose
Campos emaztea baino ez
zuten errezibitu.

Nafarroako Legebiltza-
rreko alderdien bozeramai-
le guztiekin biltzeko eskaera egina zuten
arren, UPN, CDN eta PSNkoak ez ziren
azaldu. Gainontzeko alderdiek (Batasu-
na, Batzarre, EA eta IU-EB) Legebiltza-
rreko Jose Luis Castejon presidenteari
epailearengana zuzendu zedin eskatu zio-

■ Koldo Morras Alzugarai, familiaren konfiantzako sendagilea

“Espetxean den bitartean, ezinezkoa da jarraipen mediko psikologikoa egitea”

Dagoeneko igaro dira bost hilabete Bautista Barandalla Zaragozako Zuerako espetxetik Iruñekora aldatu zutela, eta hantxe dago orain itxita. Bistan denez, ez da denbora luzea, espetxez espetxe giltzapean daramatzan hamabi urteekin konparatuz gero. Nolanahi ere, libre egon beharko lukeen pertsona batez mintzo gara, zeren Zigor Kodearen 92. artikulua aplikatua izan behar bailuke. Ez da hala, ordea. Libertatearen orde, egoera gorri ugari bizitzea egokitu zaio eta, ondorioz, gaurko errealitate gordinera iritsi da.

Hogeita hamazazpi urteko preso etxarriar honek artean Zaragozan zela eskatu zuen lehenbizikoz eskubide hori aplikatu ziezaioten. Alabaina, ukatu egin zioten, argudiatzen zutelarik bere kolitis ultzerosoak ez zela libertatean uzteko bezain larria. Zoriturrez, denborak arrazoi gabe utzi ditu justizia administrazioko kudeatzaileak. Geroztik, Bautista behin eta berriz eraman dute ospitalera hesteak ixten zitzaizkiolako. Ibilian-ibilian, gogotik murriztu zaio bizitza kalitatea, eta, egia esan, nekez itzuliko da bere onera, nahiz eta kondizio psikologiko onenetan eta bere inguru hurbilenean bizitzera heldu.

Hasiera-hasieratik, oso eboluzio txarra izan du bere gaitasunak. Batetik, duela bi urte diagnostikatu zioten (berandu); bestetik, honelako patologietan kontraindikaturik dagoen medikazioa eman izan diote. Horrela, aurtengo apirilean ere, kartzelan zegoela, gogor eraso zion eritasunak,

ospitalerako tratamenduak ez zion balio izan, eta, azkenik, kolona kendu behar izan zioten.

Kirurgiako interbentzio horren eragina berekin zuela, zeina mutilazioa baita azken batean, eta jada kalitate aski eskaseko bizimodua egin beharrean zela, aurkeztu zuten Espetxeratuen Zaintzako Iruñeko Epaitegian baldintzapeko askatasunaren beste eskabide bat. Oraingoan, ez dute erantzunik jaso. Beraz, ebazpenaren atzerapena eta kartzelako errealitatea direla kausa, Bautistaren bizia ia-ia zoriaren eskuetan dago, zeren gerta baita-kiok, kartzelan bertan noski, beste heste-ixte larri bat, eta gertaera hori izan daiteke bizia arriskuan ikusteko modukoa.

Bautistaren gaixotasuna kronikoa da eta, eboluzioa konstante izanik, larria gainera. Diagnosi horren barruan, gogoan izan behar dugu, halaber, eritasun horren eboluzioan noiznahi ager daitezkeela arazoak edo konplikazioak. Hau da, erraz izan ditzake gibeletako, begietako eta artikulazioetako gaitzak, baita ipurtesteko minbizia ere.

Eskubidez dagozkio 92. artikularen aplikazioa eta libertateko bizimodua, eta eskubidez dagokio, berebat, kondizio horien ondoriozko bere patologiararen behar bezalako jarraipena. Esan beharrik ere ez dago, espetxeko baldintza higieniko sanitarioak, hango elikadura eta bizitzeko kondizioak... oztopo larriak dira Bautista sendabidean jartzeko. Bestela esanda, espetxean den bitartean, ezinezkoa da jarraipen mediko-psikologiko egokia egitea, baita eskakizun dituen erizaintzako zaintza bereziak ematea ere ●

■ Koldo Morras sendagilea, “Bautista Etxia” plataformako Jon Etxabe, Etxerateko Eva Sanchez kidea eta Bautista Barandallaren senide bat.

ten presoaren egoera azaltzeko, eta hala egin zuen: “Jose Luis Castejonek neuri ere deitu zidan. Epaileari Bautistaren egoeraz arduratzeko eskatu ziola esan zidan”, azaldu digu Jose Camposek.

Orain arte bildutako sinadurak eta osaturiko txostenak alderdi eta sindikatu guztiei helarazi izan zaizkie. UGT, UPN eta PSN alderdiek izan ezik, gainontzekoek oniritzia eman diote txostenari. PSNren jarrera eskasa izanik, Sakanako hainbat udaltzetan PSNk 92. artikulua aplikatzearen aldeko botua eman du.

Azkeneko herri mobilizazioa azaroaren 17an izan zen, Sakanako Etxarri-Aranatzen. 2.500 lagun bildu ziren eta manifestazioak herri erdigunea kolapsatu zuen. 2.500 sinadurak Nafarroako Espetxeratuen Zaintza Epaitegira igorri zituzten halaber. Sinadurak, alabaina, Bautista Etxia herri ekimenari itzuli izan zaizkio. Espetxe Zuzendaritzak ez ditu onartu sinadurak. Beste mila sinadura bildu dituzte azkenaldion, eta aurki, guztira,

■ Jose Campos etxarriarra, Bautista Barandalla bere senarraren egoera larria ezagutzera emanez prentsaurreko batean.

3.500 sinadura eramango dituzte Nafarroako Legebiltzarrera.

Zaragozako epaileak ez zuen onartu eta Iruñekoak ere ez du onartu ere herri ekimenaren ordezkaritzarekin biltzea orainokoa. Barandalla Iruñera ekarri ostean, ehun lagunek Iruñeko Epaitegiaren aurrean kontzentrazioak burutzen dituzte astero: larunbatean goizeko 11:00etan eta igandean arratsaldeko 08:00etan.

TXOSTENAREN GARRANTZIAZ. Herri ekimenaren iritziz, epailearen aldeko erabakia txosten berria ondo prestatzean datza. Epaileak beti argudiatzen du txostenean ez dela eritasunaren larritasuna argi eta garbi azaldu, ez eta eritasuna sendaezina denik. Hau izan da Zigor Kodearen 92. artikulua ez aplikatzeko arrazoi bakarra edo “zabarra”, *Bautista Etxiako* kideen iritziz. Iruñeko ospitaleko medikuak txosten berri bat osatzen ari dira eta horren arabera ebatziko du epaileak. Jose Campos emazteak hitz egin digu egungo egoeraz: *“Koldo Morrasede, familiako konfiantzazko medikuak, txostena ondo prestatu behar dela esan digu, pazientziatz hartzeko. Orain arte txostenak oso teknikoak izan dira, epaileek ez omen dute berauek aise ulertzen. Egoera oso larria da, baina eritasuna modu argian azaldu behar dela esan zidan ere Iruñeko epaileak. Bera medikuak ez izaki hitz egokiak behar dituela 92. artikulua aplikatzeko”*.

Zaintza Epaitegia oso zuhur jokatzeko ari den arren, herri ekimenekoek artikulua onartua izanen dela espero dute, legea eskuetan beste erabaki hartzerik ez dago: *“Frogak begi-bistakoak eta sakonak dira. Txostena ondo osatuz gero, Bautistari artikulua aplikatuko zaion ziurtasun osoa daukagu. Alabaina, presioak daude epaileen inguruan eta epaile honek erabaki bat hartu ezean, kasua Madrilera eraman lezakete”*, diosku Erdoziak.

“Epaileen inguruan presioak daude eta Iruñeko epaileak erabaki bat hartu ezean, kasua Madrilera eraman lezakete”
JOSE LUIS ERDOZIA

Emazteak senarra libre ikustearekin amesten du, baita hamairu urteko Garzik ere, bion alabak. Bautistak Eguberrietako garai seinalatu hauetan askatasuna berreskura dezakeela pentsatzeak dardaraz jartzen omen ditu biak. Bautistak 25 kilo galdu zituen aurtengo maiatzean eta hil zorian egon zen. Harrezkero 10 kilo irabazi baditu ere, bere ohiko pisua baino 15 kilo gutxiago dauka. Hil zorian izate-tik etxean izan dezaketela pentsatzera igarotzea bizipen izugarria da ●

◆ MIKEL ASURMENDI

■ Bautista Barandallak espetxearen hotzetik esandakoak

Baustista Barandalla preso politikoaren esanak ere jaso izan dira elkarrizketa desberdinetan. ‘Gara’ eta ‘Euskaldunon Egunkaria’-n bere gaitzarekikoak nola bizi dituen azaldu izan du azken asteotako elkarrizketa desberdinetan. Gaitzaren hotza eta elkartasunaren beroa agerikoak dira bere hitzetan.

- Gorputza nahiko baldartuta daukat. Ospitalera eramaten nauten bakoitzean gero eta okerrago pasatzen dut. Zorionez burutik nahiko ondo nabil eta horri esker aurrera jarraitzeko prest nago.

- Nire gaitza behar bezala tratatzen ez bada edozein gauza gerta dakidake: gibelesko arazoak edota minbizia sortzea.

- Nire familiak sufrimenduz eta inpotentziatz beteta bizi du egoera trakets hau, hala ere, ez du etsitzen.

- Nire osasunarekin eta bizitzarekin jokatzeko ari direla salatzen dut. Epaileak nire egoeraz esandakoa lotsagarria iruditzen zait. Zigor Kodea aplikatu beharrean, presoek dauzkagun eskubideak defenditu beharrean, heriotzaraino zigortu nahi gaitu.

- Itxura guztien arabera, nire kasuan 92. artikulua aplikatua izan dadin hil zorian ikusi behar naute. Jarrera hau euskal preso politikoaren kasuetan baino ez da hartzen, argi eta garbi. Ez daukat dudarik, Espetxe Zaintzako epaileak presionatzen ari dira euskal preso politikoaren kasuetan ez ditzaten beren legeak aplikatu.

- Bautista etxia plataformak eratzen dituen bilkurak, ekintzak eta abarren berriak, denak iristen zaizkit. Nire alde borrokatzen ari diren guztien elkartasuna iristen zait.

- Euskal preso politiko guztiak laster kalean ikusiko ditugula amesten dut, baina amets hori egia bihurtu dadin borrokatzen jarraitu behar dugu ●

K O L O N B I A

*Lehendakaritzarako egin azken bozketak aspaldi pasa arren, hautagaietako bat falta da Kolonbian, egunak joan eta egunak etorri. Urte gutxitan herritarren artean oihartzun zaba-
la eta komunikabideetan itxaropen handia piztu zituen Ingrid Betancourtek. Emakume pole-
miko hau izan zitekeen -eta oraindik gerta liteke- Kolonbiako erreferentzia bat.*

INGRID BETANCOURT KOLONBIAKO LEHENDAKARIGAIA NON DA?

■ Goian, Ingrid Betancourt hauteskunde kanpainen. Behean, ezkerrean bere lagun Clara Rojas-ekin; erdian, milita-
rrekin eztabaidan 2002ko otsailaren 22an; biharamunean bahituko zuten; eskuinean, argazkitarako posean.

Gobernua eta gerrillaren arteko negoziaketa eten zen biharamunetik falta da. Eta berataz dagoen berri bakarra bideo batek bildua da. Uztailaren 24an Kolonbiako FARC gerrillari taldeak bidali zien komunikabideei, eta bideoan Ingrid Betancourt senadore ohi eta azken bozketako lehendakari gaia bere eskuetan duela frogatzen du. Bera eta azken urteotan laguntzaile eta laguna izan duen Clara Rojas azaltzen dira bideoan.

Emakumea ezagutzen dutenek espero zuten moduan, kementsu agertu da Betancourt. Kolonbiako gobernuaren eta

hango sistema politikoaren salaketa eginez ahots argiz: kanpainaren erdian bere bahiketa eragozteko agintariak ezer ez egin izana salatu du, eta Uribe lehendakari zara eraman duten hauteskundeak zikinak izan direla ere bai. Bestalde, bideoa ikusiko duenari ere gerrillaz ohar argia egin dio: askatasunez mintzo dela dio Ingrid Betancourtek, baina posible dela bere mezua ukituta edo manipulaturik iristea. Eta hala gertatu da: teknikari adituek ohartarazi dute bideoak lau etenaldi dituela.

POLITIKAN HAURTZAROTIK.
Nor da ordean Ingrid Betancourt eta zer-

gatik ezagutzen dute askoz gehiago frantsesek eta europar guztiek, normalean Hego Amerika hain ondo kontrolatzen dugun "espainolok" baino? Frantziako telebistan programa osoak eskaini dizkiote Betancourti, eta bere liburu frantsesetik argitaratu da. Bera askatzeko kanpaina daraman talde nagusia ere frantsesa da.

Betancourten biografiak eskaintzen du horren esplikazioa. Haren aita Gabriel Betancourt Kolonbiako hezkuntza ministro izan zen eta Unescoren enbaxadore ere bai. Hori dela eta, ikasketak ere Parisen egin zituen alabak, Pariseko *Sciences*

Po (Zientzia Politikoak) karrera famatua. Ingriden lehen senarra frantses diplomatikoa zen eta seme-alabak elebitasun horretan hezi ditu. Harengandik bereizi ondoren, gaurko senarra Juan Carlos Lecompte Perez du.

1961ean Bogotan sortua, aita bezala, ama ere emakume ezaguna zuen. Yolanda Pulecio, ama, senadore izatera eramane zuen kanpainan parte hartuz murgildu zen politikan Ingrid. Yolanda, Luis Carlos Galan lehendakariaren laguntzailea zen. Eta 1990ean narkotrafikatzaileen eskumutilek kanpainako mitin batean Galan tirokatu zutenean, emakume horren besoetan hil omen zen.

"La rabia en el Corazon" ("*La rage au Cœur*") liburuan dioenez, gertakizun hark markatu zuen betiko Ingrid. Eta hau Seychelle uharte paradisiakoak utzi (han diplomatiko lanetan ari zen orduan bere senarra) eta bi haurrak hartuta Kolonbiara itzuli zen, aita esana baitzion gartzetan: "*Kolonbiako haur bakar batek ere ezagutu ez dituen pribilegioak ezagutu dituzu, eta ordaina zor diozu aberriari*". Galanen alderdi bera-ekin aurkeztu zen estreina, Alderdi Liberalarekin, eta 1994an, diputatu kargua eskuratu zuen.

HAMARKADA BATEKO IGOERA HARRIGARRIA. 1994an Ernesto Samperren aldeko kanpaina egin zuen, hau lehendakari izateko iritsi zedin. Baina laster bereizi zen alderdi horretatik: 1998an Oxígeno Verde talde politikoa antolatu zuen eta horrekin senadore lekua eskuratu.

Aurten burutu diren hauteskundeetarako Colombia Nueva hautagaitza osatu zuen, bera buru zela. Horretarako senadore postua utzi zuen, eta dimisioa aurkeztu zuen egunean, hala esan omen zien osoko bilkuran zeuden senadoreei: "*Gaur nik dimitu dut, baina lehendakari izango naizenean, zuek denoi dimitiara-ziko dizuet*".

Ohikoa ez den bezalako kanpaina egin zuen bere aldetik. Batzuek oso mediatikoa eta beste batzuek populista deitu duten, baina, edozein modutan, beste hautagaien kanpainetatik oso ezberdina zen kanpaina. Munduko kazetariak azpimarratu zuten Kolonbiako herri eta auzo txiroenetaraino iristeko bere estilo lau eta zuzena, bi hautagai nagusien karabanetatik hain ezberdina. Eta bozketen

aurreko zundaketek ere aukera onak eskaintzen zizkieten.

Baina hauteskunde kanpainaren erdian bahitu zuen FARCEk. Bahiketa nola gertatu zen azpimarratzekoa da. Artean lehendakari zen Pastrana presidenteari -bere abioian San Vicente de Caguanera zihoala- eta Betancourtek eskaria egin zion abioiz ez bazen helikopteroz haruntzaino joaten uzteko, kazetarien tartean, protokolo gehiago gabe. Ez zuen baimen hori lortu eta militarrek ez zioten segurtasunik bermatu herri hartarako bidean.

Herri hori bake negoziaketaren garaian FARCEi izendatutako lurraldearen barruan zegoen, eta bertako alkate Néstor

□ "Kolonbiako inork ez bezalako pribilegioak ezagutu dituzu, eta ordaina zor diozu aberriari", esan zion aita diplomatikoak

Leon Ramírez, Betancourten Verde Oxígeno taldekoa zen. Kanpaina garaian San Vicentera joango zela hitz emana zien bertako biztanleei, eta hauek gainera une larriak ari ziren pasatzen, otsail horretako 20tik negoziaketak etenda zeudelako.

Gauzak horrela, autoz abiatu zen Betancourt lehendakariarekin San Vicente de Caguanera, eskoltarik eta militarrik gabe, otsailaren 22an. Eta bidean galdu zen bere arrastoa... maiatzaren grabatu eta uztailean FARCEk Canal Uno telebistako kazetariari iritsiarazi zien bideoa arte.

GERRILLAREN ETA NARKOTRAFIKOA-REN ERDIAN LEKURIK BAI? Ingrid Betancourten liburuaren bi kapitulu Interneten daude, lehena eta azkena. Irakurtzekoak dira.

Politikari batek bere arrazoiak agertu nahi dituzenean, irakurle eszeptikoak badu mesfidati begiratzeko arrazoirik.

Baina anekdota eta pasarte biografi-koetan hartzen zaio pertsonari (eta bere inguruari) neurria. Eta bere liburuan badu bat latza Betancourtek: gizon doteore bat agertu zitzaion Parlamentuko bulegoan, 1996an, eta honen mehatxuak jaso zitueneko elkarrizketa Interneten dago. Hona bisitari bitxiaren esaldi bat: "*Ez, ez da mehatxua. Ez naiz zu beldurtzera etorri, ohartaraztera baizik. Jakin behar duzu arriskuan zaudela, zure familia arriskuan dagoela. Zutaz kontratu bat sinatu duten jendeen izenean etorri naiz. Alde egiteko aholkua eman nahi dizute. Argi mintzatuko naiz: sikarioak jadanik ordainduta daude*". Eta ondoren diputatua korrika ageri da, bere haurrak eskolatik atera, abioian sartu eta senar ohiari eramateko.

Emakume honi eta munduan dituen jarraitzaileei sinestekotan, istorio epiko baten aurrean gaude. Beste batzuk, Alain Devalpo izeneko kazetaria kasu, askoz kritikoagoak dira beren epaian. Eta askok Jeanne D'Arc heroia ikusten duten lekuan berak Juana La Loca ikusten du. "*Bere adimena, bere xarma, eta probokazio mediatikorako duen zaletasuna*", azpimarratu ditu Ingrid Betancourten-gan "*Le Monde*"ko korrespontsalak.

Edonola ere, XXI. menderako lider berri bat... bizirik uzten badute ●

◆ PELLO ZUBIRIA

http://www.argia.com/nethurbil/helbidean_gai_honi_buruzko_informazio_gehiago_eta_Interneteko_loturak.

■ Ezkerrean, Ingrid bere bi haurrekin; eta eskuinean, FARCEk bahitu ondoren, grabatutako bideoan.

S I N D I K A L I S M O A

Kapital multinazionala diseinatzen ari den munduarekin zerikusirik ez duen sindikalismoa ari da sortzen. LABen ekimenez hainbat sindikatu bildu ziren azaroan eta besteak beste, partaide gehiagoko konferentzia antolatzeko konpromisoa hartu zuten.

ANTOLAMENDU SOLIDARIOAGO BATEN ATARIAN

ARGAZKI PRESS

■ Afrikako, Amerikako eta Europako 30en bat sindikatu hartu zuten parte LABek antolatutako jardunaldietan.

Sindikalismoa, oro har, ez dabil oso indartsu, baina, halaz ere, azkenaldi honetan badira sindikalismo solidarioago, internazionalistago, burokratizazio gutxiagoko eta errealitate sozialari lotuago baten aldeko mugimenduak. Antolamendu berriak mundu humanoago, solidarioago eta berdinoago bat erdiestea du jomuga, edota, bestela esanda, kapital transnazionalak eta globalizazio kapitalista sortzen ari direnaren kontrako mundua eraikitzea. Horrelako mugimenduen adibide da,

ezbairik gabe, LAB sindikatu abertzalearen ekimenez urriaren 17 eta 18an Donostian egin zen Konferentzia Sindikal Internazionala. Ezker abertzalearen inguruko sektoreak alde batera utzita, gainerakoek aski arreta gutxi jarri zioten konferentzia horri. Alabaina, Afrikako, Amerikako eta Europako 30 bat sindikatu hartu zuten parte jardunaldi horietan, eta hainbat ondoriotan etorri ziren bat, zein, berez, oinarri izan baitaitezke ekin-tza sindikal bateratua eta solidaritate internazionalen maila handiagoa lortze-

ko.

Konferentziara bildu ziren sindikatuak egun horietan bertan eman zuten datorren urtean partaide gehiagoko beste konferentzia internazional bat antolatzeko hitza. Hurrengo bilkuran, emakumearen lan munduko egoeraren diagnosia egin eta ekintza lerroak erabaki nahi dituzte. Arlo horretan, erakunde sindikalen barruko dinamika sortu nahi dute batetik; bestetik, ordea, mugimendu sindikal nazioartekoan txertatu nahi dute ekinbide hori, gene-

roan oinarritzen diren praktika prekario baztertzaileri aurre egiteko harreman laboralak garatuz joan daitezten.

Aipatu konferentzia-
ra, herrialde hauetako sindikatuak bildu ziren: Uruguay, Sahara, Angola, Ekuador, Bolivia, Holanda, Korsika, Guyana, Guadalupe, Frantzia, Martinika, Errusia, Italia, Kolonbia, Dominikar Errepublikak, Sardinia, Galizia, Katalunia, Aragoi, Asturias eta Euskal Herria. Bestalde, hizlari edo behatzaile izan ziren Heinz Dieterich Mexikoko Unibertsitateko irakaslea, Koldo Gorostiaga EHUKo irakaslea eta eurodiputua, Marcela Bordenave Argentinako diputatu nazionala eta Dirk Goemaere Belgikako PTBko kidea.

GLOBALIZAZIO ULTRALIBERALAREN EFEKTUAK. Donostiako

□ Hurrengo bilkuran, emakumearen lan munduko egoeraren diagnostia egin eta ekintza larriak erabaki nahi dituzte

konferentzia sindikal internazionalen parte hartu zuten sindikalistek munduko gaur egungo errealitatea aztertu zuten lehenik eta behin. "Azken Ebazpena" izeneko dokumentuan jaso zituzten ondorioak, eta testu horretako alderdi interesgarrienez arituko gara ondoko lehenetan. Esate baterako, globalizazio neoliberalaren eredua, eredu horrek herriengan nahiz langileengan duen eragina eta estrategia ultraliberal berberean funtsatzen den Europa eraikitze prozesua aztertu zituzten. Mahai-inguruetan eta debateetan, sindikalistek garbi adierazi eta frogatu zuten "interes inperialistek" ibilarazten dutela globalizazio ultralibe-

ralaren eredua, zein korporazio transnazionalak sortua baita, Amerikako Estatu Batuak, Europa eta Japonia bezalako indar politiko eta militar handien laguntza eta babesez.

Dokumentuan jasotakoaren arabera, "inposiziozko estrategiaren sorburu" dira planetako baliabideen kontrola, inguru naturala sistematikoki hondatzea, giza eskubideen urratzea, generozko zapalkuntza eta mundu guztian laneko indarra sobera esplotatzea, eta estrategia horren episodio esanguratsuenak, berriz, honako hauexek: agresio gerrak, giza beharren merkantilizazioa, generozko biolentzia, ikerketa biologikoa interes pribatuek eskuratzea, genetikoki manipulaturako elikagaien produkzioa eta teknologia, komunikabideak, finantzetako fluxuak eta armak erregimen monopolizatuan gestionatzeko bidea gauzatzen duten proiektu liberalizatzaileak.

Ebazpenean datorrenez, baliabide naturalen, prestazio sozialen, zerbitzu publikoen, herrien burujabetasunaren eta langileen bizimoduaren eta lanaren kontrako eraso etengabe horixe ari da planeta gero eta ezegonkorrago bihurtzen, zeren herrialdeak eta kontinenteak pobretzen ari baitira, eta gosea, epidemiak eta

mugimendu migratzaileak sortzen. Eta horrek guztiak, azken batean, milaka pertsonen bizia arriskuan jartzeaz gainera, iraunik gabeko ereduak oinarritzen ditu, zeinetan, Europaren eta Japoniaren laguntzarekin, Estatu Batuen erabakiak baitira lege bakar, BM, NDF eta MME bezalako tresnak edo ALCAREN gisako estrategia anexionistak eta Estatu Batuek kontrolaturako aliantza militar zigorgabeak tarteko.

Azterketa horretan, sindikalistek Europari ere eman zioten berea. Dioteenez, nazioartean ezarri den errealitatea-

□ European, herri guztiak integratuko dituen eredua bultzatu nahi dute, solidaritatean eta justizia sozialean oin harturik

ren segida da Europa eraikitze egungo eredua, eta ondoko egitate hauek ispatzen omen dute enpresa transnazionalen intereseko modelo hori: eskubide sozialen murrizteak, zerbitzu sozialen pribati-

■ Hizlarien artean Heinz Dieterich, Mexikoko Unibertsitateko irakaslea, izan zen.

ARGAZKI PRESS

zazioak, inmigranteenganako praktika xenofoboak eta defizit demokratiko izugarriak. Alde horretatik, Espainiako Estatuko egoera nabarmendu zuten. Beren iritziz, "gobernuaren ohiko ekin-tza" bihurtzen ari dira estatuaaren ikuspegi zentralista eta egungo "status quo" a onartzen ez dituztenei libreki elkartzeko eta adierazteko eskubide demokratikoak ukatzea.

BESTE MUNDU BAT POSIBLE EGIATEAREN ALDEKO BORROKA. Donostian bildu ziren sindikalistek, bestalde, egiaztatu zuten ezen hiritarrek

gero eta inplikazio eta parte hartze demokratiko handiagoa dutela politikaren, ekonomiaren eta kulturaren esparruetan. Beren ustez, demokrazia parte-hartzai-learen bidezko beste zibilizazio baten ispilu da esku hartze hori, hots, hainbate-tan beren burua arriskuan jarritz, beste mundu bat posible izan dadin adoretu borrokatzen diren milioika langileren ekarria. Beste mundu posible horren nolakotasuna, berriz, honelatsu deskribatzen dute: giza eskubideetan eta herrien burujabetasunean oinarritutako mundua izan behar du, harreman internazional solidarioa erdiestera joko duena, biodi-

bertsitatea errespetatuko duena, irauneko modeloa sortuko duena, aberastasuna banatuko duena eta langileak "esplotatzeari eta gizartetik baztertzeari" utzikodiona.

Gaurko errealitatea kontuan izanik, sindikatuen arteko konferentzia parte hartu duten erakunde sindikalek batera aritzeko hainbat ekintza lerro hitzartu dituzte, egiaztatu nahi dutelarik beste mundu bat posible dela, baldin erakunde sindikalek, globalizazio neoliberalaren kontrako mugimenduek, emakumeen erakundeek eta herri autoktonoen aldeko taldeek elkarrekin jarduten badute ●

■ Beste mundu bat posible egiteko neurriak

Sindikatuen arteko konferentzia horretan beste mundu bat posible egiteko proposaturiko neurrietan, honako hauek azpimarratuko ditugu: erakunde sindikalak konferentzia internazionalak antolatzea bultzatzea, oraingo globalizazio neoliberalaren modeloari aurre egiteko estrategiak langileen ikuspegitik aztertu ahal izateko; arazo espezi-fikoak tratatzeko bilkura monografikoak eratzea, konferen-tziara bildutako erakunde sindikalen proposamenez; eta intereseko jotzen dituzten nazioarteko jarduera edo gertaeren gaineko iritzi publiko bateratua ematea.

Era berean, hala debate soziala indartzeko, nola beste ekintza sindikal batzuk sustatzeko, errealitate sindikal propio bakoitzetik lan egitea ere erabaki zuten bildutakoek. Izan ere, beharrezko ikusten dute harreman internazionalen beste esparru bat eratzea, baldin harreman internazionalak, herrien errealitatea

aitortzetik eta haiek burujabeki erabakitze-ko eskubidea eza-gutzetik abiatuta, solidaritate-

tean, kooperazioan eta bakean funtsatutakoak izango badira. Horrez gainera, Nazio Batuek transformatzeko eskabidea ere egin zuten sindikatuak: osaera eta erabaki demokratikoagoak eskatzen dizkiote erakundeari, eta funtzio erabakigarriagoa nazioarteko beste legezkotasun baten ezarpenean, zeinek giza eskubideen zein planetako herrien eskubideen defentsan oinarritua izan behar baitu eta ezinbestez bete beharrekoa. Bestalde, NDF eta BM erakundeek ezarritako politika ekonomikoari aurre egiteko beharra seinatu zuten, beren iritziz, nazioarteko kapital finantzarioaren interesen arabera bakarrik baita. Azkenik, politika neoliberalak txirotutako herrialdeen kanpo zorra barkatzea eskatzen dute.

Halaber, herriak ekonomikoki eta sozialki garatzeko inbertsio politiken eskabidea egiten dute, bakerako estrategia

onena horixe delakoan. Inbertsioek, bestalde, garapen endogenoa eta irauneko, biodibertsitatea, elikagaietan nahikotasun propioa eta planetako errekurso naturalen babestea eta defendatzea sustatu behar dute. Bete-bete bazterten dituzte, berebat, zerbitzu sozialak merkantilizatzea jomuga duten politikak, errekurso naturalak eskuratzeko eta gestionatzeko enpresa transnazionalen interesen inposizioa eta MMEren akordio bidezko herrien dibertsitate linguistiko eta kulturaren kontrako uniformizazio baztertzaila, baita nazioartean laneko indarra esplotatzeko politikak ere. Arlo horretan, ekintza sindikal lokal eta internazional koordinatuak planteatzen dituzte, horrelako esplotaziorik gerta ez dadin.

Gizonek eta emakumeek benetan aukera berdinak izateko politikak eskatzen dituzte. Berdintasunak gizarteko edozein esparrutan izan behar du erreala, baina, are zehazkiago

lanaren munda-
n, bestela
ezin baita beti-
rako baztertu
emakume lan-
gileek nozitzen
duten indarke-

□ Nazioartean ezarri den errealitatearen segida da Europa eraikitze-ko egungo eredua eta alde horretatik Espainiako egoera nabarmendu zuten

ria eta mendekotasuna determinatzen dituen genero diferentzia. Sindikatuen iritziz, mugimendu sindikal guztiak hartu behar du parte Europako Batasunaren eraketan, baina berariaz edo propioki Europako estaturik gabeko herrietako sindikatuak. Ildo horretan, Europa eraikitze-ko oraingo modeloa aldatze-ko konpromisoa hartu dute, beren ustez, kapitalaren Europan oinarritua baita, eta kontinenteko herri guztiak integratze-ko dituen modeloa bultzatu nahi dute, solidaritatean eta justizia sozialean oin harturik. Azken batean, ondoko modelo honen aldeko apustua egiten dute Europaren eraikuntzan: giza eskubideen garapenaren defentsan funtsatua izan behar du, eta bere egin behar ditu herrien autodeterminatzeko eskubidea nahiz burujabetasun nazionala ●

10€ ren

**truke metro
sinbolikoa
erosi eta lagun
iezaiozu korrika 13ri
bidea urrats
sendoz egiten.**

lortu zure pin.a!

Izan zaitez

korrika LAGUNTZAILEA

**...eta gainera aprobetxa itzazu txartelak,
Euskal Herri osoan, emango dizkizun abantailak**

Onura guztiak aprobetxatu ahal izateko bete
itzazu orriak eskatzen dituen datuak eta korrika
laguntzaile txartela jasoko duzu.

**40 baino gehiago dira korrika
laguntzaileei beherapenak
eskainiko dizkietenak.**

Laguntzailea:

Euskaltegietako eskolak, Korrika, euskal poteoak... horiek guztiak arrastoa uzten dute euskara ikaslearen bizitzan eta ez nolanahikoa gainera. Gai horri heldu diote Mikel Martinezek eta Patxo Telleriak "Euskera Sencilloaren Manifestoa"n. Baita euskaltegietako arduradunek aintzat hartzeko proposamen xelebreak egin ere. Mintzapraktiketan lekurik izango ote dute?

EUSKALTZAINDIA HIL DA, ANTZEZLAN BATEAN

Euskaldun berria izatea betierekoa al da? Zein kalte eragiten ditu euskara ikasteak? Zertarako ikasi zenuen euskara? Eus-

Bi pertsonaiekin dialogo ugari egin ditugu, ondo ulertzen dugu elkar eta

riaka" lana du abiapuntu. Orduan euskaldun berririk zaharrenak ziren pertsonaiak sortu zituzten bi aktoreek. Gaia gustuko zutenez, gai berari heldu diote Patxo

kaldun berria kamufla al daiteke? Galdera horiexek ditu ardatz Patxo Telleria eta Mikel Martinez aktore bilbotarrek oraintsu aurkeztu duten "Euskera Sencilloaren Manifestoa" lan berriak. BIKOTEatroa izenpean agertu zaizkigu oraingoan urte luzez elkarrekin aritu diren antzezleak. Izen berri horri buruz zera esan digu Mikel Martinezek: "Izen hori gure aurkezpen txartela dela esan daiteke. Askotan egin dugu lan elkarrekin, Maskaradarekin 'Monstruo Sakratuak' egin genuen, hainbat sketch egin izan ditugu ekitaldiak aurkezteko, 'Komeriaka' bera...

■ Euskara ikasteak eragiten dituen kalteez dihardute Mikel Martinez eta Patxo Telleriak lan berrian. Beti ere umorea ardatz izanik.

oso gustura aritzen gara".

Formatu txikiko antzezlan honek Korrika 12ren baitan sortutako "Kome-

Telleriak idatzi duen parodia kutsuko ikuskizunean.

Agertoki biluzian, 45 minutuz, edozein euskaldun berrik bizi izandako arazoak, anekdotak, haserreak... gorpuzten dituzte bi aktoreek; baita hainbat aldarrikapen ere. Hori bai, jokalariai taulara igo eta berehala, jakinaren gainean jartzen dituzte ikusleak: "Euskaltzaindiak jakinarazten dizu ikuskizun honen kontsumoa kaltegarria izan daitekeela zure euskararen osasunerako". "Eda-

lontzi bat ur" inork erabiltzen ez duela konturatzen den zortzigarren mailako ikaslearen arrangura, euskal abestien letren zentzugabekeria (zer demonio ote da ikimilikliklip edota tirikitrauki?), euskara ikasteak eragiten duen memoria galera, subjuntiboak sortzen duen menpekotasuna... Euskaldun berriaren buruhauste anitz arrapaladan agertzen dira eszenatokian. Euskaldun jator izendatuko dituzten lizentziatura zeremoniaraino iritsiko dira bi pertso-

Euskara sailaren babeslea:

*"Lan eta bizi euskaraz
eta,... hortara goaz!"*

Emun

koop. e.

Lana euskalduntzeko
Kooperatiba

Uriburu 9 behea - 20500 Arrasate (Gipuzkoa) - e-maila: emun@emun.com - Tel. 943 71 18 47

naiak, baina ez dute lortuko, azken mementoan akats bana egingo dutelako. Horrek ezinegonaz sorraziko die eta aldarrikapenerako grina piztuko die. Hala, sortuko dute ikuskizunari izena ematen dion "Euskera Sencilloaren Manifestoa". Behin baino gehiagotan euskaldun berriari nahiz zaharrari otuko zitzaizkion burutazioak jasotzen ditu manifestuak, antzezleek dioten bezala, euskalduntzea luzea baina ikaslearen bizitza laburra baita. Hortaz, AEKn hainbat neurri ezartzea eskatuko dute. Hala nola, edozein hizkuntzetako hitzak erabili ahal izatea; tx, ts eta tz berdin ahoskatzeko eskubidea; edota aditz laguntzailea abolitzea. "Euskaltzaindia hil da" oihukatu ahal izatea izango da euren lanaren saria.

EUSKALDUN BERRIENTZAKO

KATARSIA. Hasieratik bukaeraraino umorez zipriztindutako antzezlan da, psikoterapeutaren kontsultara bisita egitea aurreztuko dio euskara ikasle hainbati. "Aspaldi ekin genion gauzak puzteari eta halako umore absurdo eta surrealista egiteari", adierazi digu Mikel Martinezek. "Monstruo Sakratuak" lanarekin hasi ziren parodiari leku egiten eta iturri horretatik edan dute oraingoan ere: "Oso barregarria da, katarsia da euskaldun berrientzat". Aktoreak beraiek ere euskaldun berriak direla jakinarazi digu Martinezek: "Euskaldun berriok oso hurbiletik ezagutzen dugunaz egiten dugu barre". Haren aburuz, euskaldun berriek gozatuko dute batez ere ikuskizun honekin, baina baita euskaldun zaharrek ere. Izan ere, hizkuntzaren arau berri eta aldaketek denoi erasaten digute.

Formatu txikiko lana izaki, ez da antzoki handien zirkuituan sartuko. Ikuskaria taberna, herri areto eta antzeko guneetara eramateko asmoa dute BIKOteatroko kideek. Egin dituzten emanaldietan harrera ona izan dute eta agendan emanaldi mordoxka dituztela iragarri digute. Dagoeneko Agurainen, Berrizen, Ondarroan eta Burlatan izan dira. Euskaldun berrien iraultzan parte hartu nahi baduzu, abenduaren 17an Bilboko Kalderapekon egingo dute hurrengo errebolta. Bataila ez da hor amaituko, besteak beste, Ordizia eta Abadiñotik igaroko da bataloia. Bataloia ala bataloia ote? ●

◆ KATIXA GARATE

Arturoren kaiera

KORRIKA LAGUNTZEKO ESKAERA

AEK-k Korrika 13 egingo du datorren urteko apirilaren 4tik 13ra bitartean. Maulen hasiko da eta Iruñean amaituko. Arduradunek adierazi dutenez, Koordinakundea egoera ekonomiko larrian dago eta herritarren laguntza ekonomikoa eskatu dute Korrika 13 antolatzeke. "Korrika laguntzailea" ekimenaren bitartez, herritarrek metro sinbolikoak erosi ahal izango dituzte hamar euroren truke.

SAREKO ARGIA BUBER SARIETARAKO HAUTAGAI

Urteko euskal web gune onenak saritu zituzten abenduaren 11n Bilboko Euskalduna jauregian banatu ziren Buber sarietan. Aldizkaria ixteko orduan ez genuen irabazleen izenik, bai ordea hautagaiena. 11 sari banatu zituzten eta horretarako 20 hautagai zeuden. SAREKO ARGIA gure web gunea Interneten euskara bultzatzeko egindako ahaleginetatik hautagaien artean zegoen.

EUSKARA OPARITZEKO KANPAINA

Hirugarren urtez euskarazko jokoen berri emateko kanpaina jarri du martxan Gipuzkoako Foru Aldundiak. "Euskara da oparirik onena" lelopean, haurrek astialdian euskaraz egitea du jomuga Aldundiaren ekimenak. Horretarako, Errege Eguna bitartean, salmenta guneetan standak jarriko dituzte euskarazko jokoen berri emateko eta, lehen aldiz, telebistan iragarkiak egingo dituzte. Hiru eta 16 urte bitarteko haur eta gazteentzat dauden 100dik gora produktuen berri emanango dute. Bestalde, Buruntzaldeko udaletako (Gipuzkoa) euskara zerbitzuek euskarazko produktuen katalogoa plazaratu dute eta eskualdeko etxe eta ikastetxeetan banatu.

"BAI EUSKARARI" ZIURTAGIRIAK IPARRALDEAN

Iparraldeko 46 gizarte eragilek "Bai Euskarari" ziurtagiria eskuratu dute Kontseiluaren eta Euskal Konfederazioaren eskutik. Lehen aldiz banatu dira ziurtagiri horiek han. 45 gizarte eragilek "Bidean" ziurtagiria jaso dute, normalizaziorako gutxieneko neurriak hartzeagatik eta Ikas Euskal Pedagogia Zerbitzuak "Guk zerbitzua euskaraz" ziurtagiria jaso du zerbitzua euskaraz eskaintzeagatik.

Urrea

■ Irulegi Irratiak 20 urte bete ditu aurtan eta horrekin batera egoitza berria estreinatu du Donibane Garazin. Euskara uhinen bidez zabaltzen lan handia egina da. Egun hamar langile ari dira bertan lanean eta hori finantzatu ahal izateko "Etxez etxe" kanpaina egiten dute urtero 1988tik.

■ Agintaldi honetan euskarak Basaurin atzera egin duela salatu du Basauriko Sozialista Abertzaleak taldeak. Atzerakada udalaren barne funtzionamenduan izan dela adierazi dute. Horren adibide Euskara Batzordea sei hilabetez bildu ez izana eta haren aktak gaztelania hutsean egitea.

I k a t z a

JOSTAILUEN INBASIOA

Esperimentu bat egin dugu. Jarri etxeko butakan, (abenduak 2, astelehena), hartu telekomandoa eta zapping egin, umeei ikusten dituzten marrazki bizidunetan barrena; alegia, eguerdiko 13:00etatik 15:00etara eta arratsaldeko 18:00etatik 20:00etara bitartean.

Lau ordu eman ditugu hiru telebista katetan barrena ETB1, TVE2 eta A3. Zer eta, iragarkiak ehizatzen telekomandoarekin, jostailuen irudiak irentsiz, bata bestearen atzetik. Lau ordutan, umeei zuzendutako 205 iragarik flasheatu gaituzte, 149 jostailu saldu nahian.

Esperimentutik bizirik atera gara, behintzat, eta ez da gutxi.

Olentzerori zer eskatu hautatzeak lanak ditu, iragarkitan lau ordutan 149 produktu ikusita. Jostailu horiek guztiak hamaika ataletan sailka daitezke. Multzorik handiena, panpina niniñoena da, "Barbie"ren gisako panpinatxo moñoña,

militar gizontxo eta maskotez osatua (34 marka atera dira). Kopuruz gertu dabilta etxe eta espazioak irudikatzen dituzten jostailuak (24 denera), mahai jokoak (19), jaioberri itxurako panpinak (18 markatakoak), auto zein bestelako ibilgailuak (16 klasetakoak) eta eskulanak

egitekoak (15). Umeei zuzendutako bideoak askoz gehiago iragarri dira (11), bideo-jolasak baino (4 baino ez zaizkigu aurkeztu, merkatuan duten arrakastarekin alderatuta). Eraikuntzarako diren jolasak ere lau mota baino ez dira agertu, eta irratia zein musika CDak, bina.

ZENBATERAINOKO ERAGINA DUTE IRAGARKIEK?

Galdera honek erantzun ezberdinak ditu publizitate egi-leen, pediatria akademien edo jostailu etxeen ahotan. Europako Batasunean Estatu bakoitzak bere arauak ditu umeei zuzendutako telebista iragarkiei dagokien-ean. Suedian, esaterako, iragarkiok era- bat debekatuta daude. Luxenburgo eta Belgikan, umeen saioen aurreko eta ondorengo bost minutuetan soilik sar dai- tezk iragarkiak.

Frantziako Canal J kate tematikoko zuzendariak, Claude-Yves Robinek dio- nez, umea gero eta diktadoreagoa da, eta gero eta goizago azaltzen du zeintzuk diren bere gustuak. Gatazkak saiheste- ko, gurasoen erdiak baino gehiagok euren umeen eskakizunei ameto ematen omen diete. AEBetako Pediatria Akade- miak, berriz, alarma piztu zuen, ikerketa askoren emaitzak ikusita: zortzi urtez beherako umeak ez omen dira gai tele- bistako emisio bat eta iragarki bat bereizteko.

Baina beste hainbeste argudio ere ematen dituzte, umeengan publizitateak eraginik batere ez edo oso gutxi duela defendatzen dutenek ere. Dena jolastor-

duan, patioan erabakitzen dela ziurtatzen du Robert Gerson, Mattel jostailu etxe- ko Frantziako lehendakariordeak. Utrech- teko Unibertsitateko ikerlari batek, Jef- frey Goldsteinek ondorio hauxe atera zuen: iragarkiek umeen baloreei, elika- dura ohiturei, tabako eta alkohol kontsu- moari eragiten diotela esateko froga era- bakigarriarik ez dago. Umeengan askoz

Umeengan askoz eragin handiagoa omen dute guraso eta euren gertuko lagunek, komunikabideek baino

eragin handiagoa omen dute euren gura- so eta gertuko lagunek, komunikabideek baino.

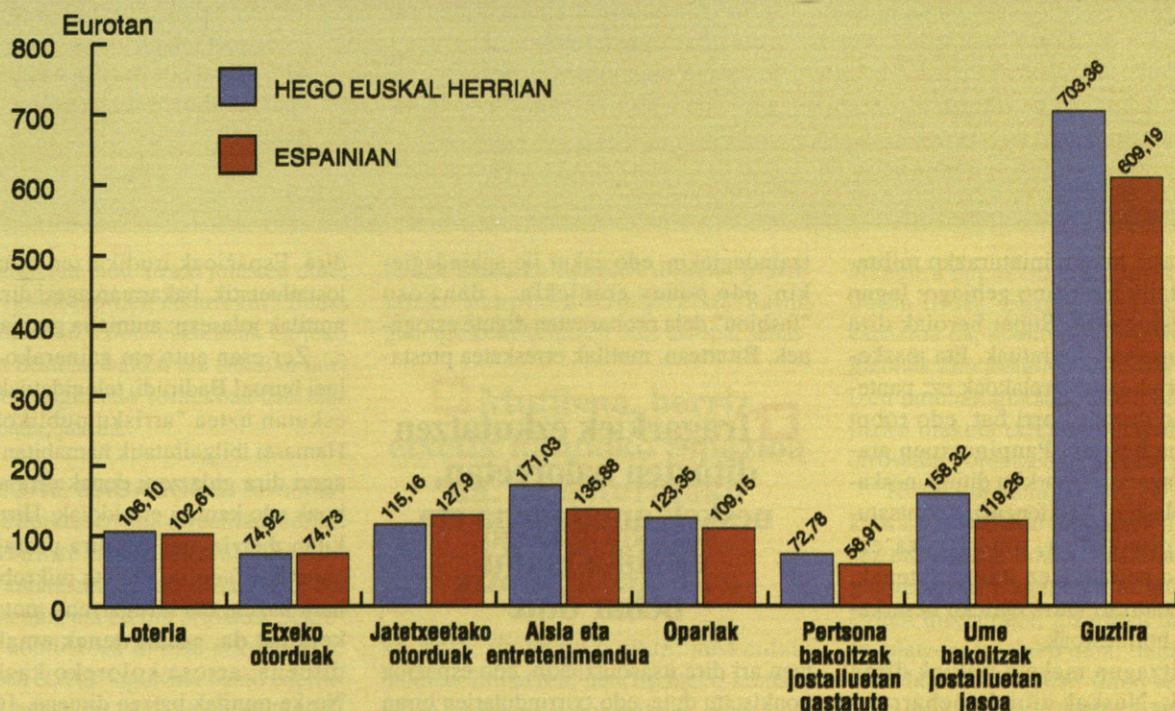
Publizitateak hainbestearainoko eragi- nik ez duela frogatzeko beste argumentu bat, prezioarena da. Ume baten audien- tziak heldu batenak baino hiru aldiz gutxiago balio du. Belaunaldi berria, hete- rogeneoagoa denez zailagoa da konkista- tzeke eta mantentzeko. Gauza berriek

arreta deitzen badiete ere, era berean umeak zailagoak dira harrapatzeko.

JOSTAILU ARROSAK ETA URDINAK.

Telebista aurrean gure pen- tsamenduak beste kezka batera egin du zapping: iragarkiek noraino azpimarra- tzen duten jostailu bakoitza "neskentzat" ala "mutilentzat" den. Betiko topikoa da, baina hain gordin azaltzen da! Neska bakarrik ageri dira ume jaioberrien imita- ziozko panpinekin jolasean. Hemezortzi panpina zeuden aukeran, eta bakar batean ere ez da mutilik ageri. Egin dezagun salto panpina nimenen iragarkietara, eskuaren neurriko panpina eta maskoten atalera. 18 iragarkitan neskak bakarrik ageri dira, 10 iragarkitan mutilak soilik, eta 6 iragarkitan neska-mutilak. Neskek eskutan dituzten panpinatxoak, plasti- kozko "top model"ak dira, arropaz aldatu beharrekoak, ilea orraztea eskatzen dute- nak, azken modaren bila. Lanbide jakinik ez dute, tarteka printzesaren bat ageri da, edo bere alabarekin pastelxoak egiten dituen etxeandrea. Neskek eskuartean dituzten maskotak, berriz, txakurtxoak dira, kalean paseatzeko horietakoak. Goazen mutilak ageri diren panpinatxo-

IAZKO GABONETAKO KONTSUMO DATUAK PERTSONAKO

Iturria: UCE (Espainiako Kontsumitzaileen Batasuna)

Lore Erriondo. Pedagogo. EHUKo irakaslea

"Bizitza guztian sustatu behar genuke jolasa, garapenerako ona baita"

Jostailuek zer garrantzia dute?

Jostailuak baino garrantzia handiagoa jolasak berak dauka. Jolasa mundu sinboliko oso bat da, umearentzat hain itzela den errealtatea barneratzeko modu bat da, errepresentazio modu bat, errealtatea ulertzeko, onartzeko, egokitzeko modu bat. Jolasak badu beste ezauzgarri bat garapenerako oso garrantzitsua dena, eta askotan eten egiten duguna: jakin-mina. Jakin-mina, guk "jolasa" esaten diogun hori, haurraren aktibitate nagusia da. Jakin-min hori elikatu egin behar da, bai komunikazio aldetik eta bai manipulazio aldetik, bestela iristen da une bat umeak interesa galtzen duena, galdeztzeari uzten diona, ukitzeari uzten diona... lotu egiten duguna.

■ Zer hartu behar da kontuan jostailu bat hautatzeko unean?

Batetik umea bera, eta bestetik bere ingurunea. Ume jakin horri erreparatu behar zaio, zer trebetasun dituen landuekin eta zeintzuk gehiago garatu beharrekoak, nortasun aldetik zer premia dituen, zein zaletasun dituen. Haur hori bere gurasoek ezagutzen dute inork baino hobeto. Horrez gain, ez da pentsatu behar oparia haur horrek jasotzeko bakarrik denik, haurrak jolasteko dela baizik, beraz, ingurunean jostailu horrekin jolasteko aukera behar du izan, espazioa proposa behar du

ALBERTO ELOSEGI

izan, eta norekin jolastu eduki behar du. Jostailua ez da isolatzeko gauza bat, elkarbanatzeko gauza bat da, eta askotan hartu-emanak eraikitzeke, komunikaziorako elementu bat izan daiteke.

■ Jostailuak adinka sailkatzen dira dendatan. Hori ere ez al da kontsumorako beste amu bat?

Bai, halaxe da. Jostailu bat izan daiteke erratz bat, edo egur pusketa bat. Nik ez nuke joko esatera: "Jostailu proposenak dira jostailu didaktiko labela daukatenak, eta halako adinetik halako adinetara". Ikusi umeak zer zaletasun dituen eta haur horren garapenerako erabili. Merkatua itzela da, eta beti jotzen dugu halako "jostailu" formatura, baina askotan pintza kutxa bat ume batentzat ikaragarritzko jostailua izan daiteke. Halako opariak gutxietsi egiten ditugu, eta sasoi batean erabiltzen genituen ikaragarri. Zer gertatzen da? Sasoi batean ere ez zegoela hala-

ko aukerarik, egoera sozio-ekonomikoa ere estuagoa zela, eta gehitu horri gaurko hedabideak, eta gaurko inguru soziala, eta gaurko kontsumo gizartea, eta...

■ Badirudi behin adin batetik aurrera jostailuak ez direla opari "egokiak".

Jolasa ume garaira bakarrik mugatzen dugu, bai, eta tristea da oso. Bizitza guztian sustatu behar genuke jolasa, garapenerako ona baita. Helduok jolastea "umekieriatzat" jotzen dugu, baina jolasteko beharra izan badugunez, beste itxura bat eman behar izaten diete helduen jolasei, mahai-joko edo rol jokoei, esaterako.

Jakina, hor ere merkatuak oso garbi ikusten du etekin ekonomikoak nondik ateratzen dituen. Aurrekontuen zati handi bat umei begira egindako opariak dira. Gazteei zer oparitu ere ez dakigu askotan, baina jostailurik ez behintzat; eta helduei ere jostailurik ez, mesedez! Eta aiton-amonak? Inkognita, horiek jada ez dira existitzen iragarkietan. Zer egiten da aiton-amonen ludikotasuna lantzeko? Ez dago eskaintzarik, dagoeneko ez baitira kontsumo elementu. Eta zergatik ez dute jolastu behar eraikuntza piezekin, edo galdera-erantzun mahai jokoeekin?

■ Gabonetan derrigor egin beharreko oparia bihurtu da jostailua. Horrek zer dakar?

Hasteko, gaur egun jostailuak kasik

iragarkietara: hara miniaturazko militarak, "jostailu bat baino gehiago: lagun bat" dio esloganak. Super heroiak dira besteak, ausartak, karratuak. Eta maskotak? Zakurrak-eta horrelakoak ez: panteira bat, edo dragoi gorri bat, edo robot telegidatua bestela. Panpinatxoan atalean, sei iragarkitan aurkitu ditugu neska-mutilak jolasten. Txikienez pentsatutako panpinak dira, ume itxura ez, telebistako pertsonaien itxura dutenak, gaueko beldurrari aurre egiteko besarkatzen diren horietakoak.

Har ditzagun maketa txikiak diren jostailuak. Neskak atondu beharreko etxetxoekin ari dira jolasean, edo haur-

tzaindegiekin, edo zakur ile apaindegiekin, edo poney granjekin... dena oso "fashion" dela oroitarazten digute esloganeak. Bitartean, mutilak erreskatea presta-

□ Iragarkiek ezkututzen dituzten baloreetan, neskek amatasuna eta estetika landu behar dute

tzen ari dira itsasontziekin, edo espazioa konkistatu dute, edo txirindularien biran lider doaz, edo barku piratan lemazain

dira. Espazioak irudikatzen dituzten 24 jostailuetatik, bakarrean ageri dira neska-mutilak jolasean: animalia granja bat da.

Zer esan auto eta gainerako ibilgailuei buruz! Badirudi, telegidatuak nesken eskutan uztea "arisku publikoa" dela. Hamasei ibilgailuetatik hamabitik mutilak ageri dira gidatzen; denak dira auto turboak edo kamioi erraldoiak. Hiru iragarkitan, berriz, neskak dira protagonista: karabana familiar bat eta mikrobusa dira hain zuzen, eta hirugarrena moto lasterketa bat da, gidari denak emakumeak dituen, arrosa koloreko kaskoekin. Neska-mutilak batzen dituen, 16 iragarkiotan, auto zirkuitu bat da.

data jakin horretan bakarrik oparitzen dira, eta berez ez dago garairik jostailuentzat. Jostailuak eta jolasa edozein unetan oparitu, jaso, eman daitezke. Heziketaren osagarri den elementu bat baita jolastea.

Gabonetan, berriz, presio soziala itzela da. Bai guraso, bai familia, behartuta daude batetik oparitzera, eta bestetik jostailuak oparitzera. Jada halako puntu batera iritsi gara, pentsatzen dugula gainera diru bat alferrik galtzen ari garela, baina gastatu beharreko dirua dela. Ez gara pentsatzen ari: "Ea nolakoa den gure umea, eta zein jostailu den beretzat aproposa", baizik eta diru bat gastatu behar dugula, eta ea berak zer eskatzen duen. Eta berak zer eskatzen du? Bada, berak ez daki zer eskatu, eta begiratuko du ea lagunek zer eskatzen duten, telebistako iragarriek zer dioten... Etxeko postontzietan egunero jasotzen ditugu jostailu denda handietako dossier osoak direnak. Dagoneko guraso askok eta askok, zer da egiten dutena? Hasteko, non erosi ikusi, umeari katalogo jakin bat eman, eta esan "markatu 'x' batez zuk nahi duzuna". Umeak ere badaki sasoi horretan jostailua jaso behar duela, beraz, espero du. Baina ez du espero halako irrikaz, "ea nahi nuen hura lortzen dudana", baizik eta "beno, jasoko dudanez ea zer eskatzen dudana".

Gero urtean zehar oparitzen direnean jostailuak, batez ere urtebetetzeetan egiten dira, eta hor bai iruditzen zait umeak libreagoak direla eskatzeko, eta gurasoek ere beste askatasun bat dutela aukeratzeko, erlaxatuagoak daude.

Iragarkietan, non arraio jolasten dute, orduan, neska-mutilek elkarrekin? Bada, mahai-jokoetan, edota eskulanak egiteko jokoetan bestela, baldin eta eskulan hori pasteltoak egin edo soinekoak diseinatzea ez bada, jakina.

BALORE BABALORE. Jostailuaren bidez aurkeztu den errealitate horren atzean, balore oso markatuak daude. Neskek amatasuna landu behar dute, eta euren estetika, eta eremu pribatua. Sekretuak eta kontutxoak dituzte ezkutatzeko, norberaren etxeak lagunena baino ederragoa izan behar du, eta autokarabana bat erostea abenturaren sinonimo da. Jostailu

■ **Guraso askok opari gehiegikeriari aurre egin nahi izaten dio, baina inguruaren presioa itzela da.**

Azkenean guztiok erortzen gara zulo berera, ez dugulako gure ingurukoek sufritzerik nahi. Ohartzen gara derrigorrezko elementu batzuk direla, nahiz eta zentzugabekoak izan. Oparirik ez egitean, zapuzketa sortzen da, bazterketa sortzen da, eta hori ez dugu inork nahi. Gainera,

zoritxarrez, Gabonetako opariak umeentzat taldeko integrazio elementu bilakatu dira gaur egun. Opariak jaso eta gero galdetara dator beti lagun taldean: "Eta zuri zer oparitu dizute?", eta hor ebazpen bat dago, eta zenbat edo nolako jostailuak jaso, taldean bere tokia finkatzeko edo kolokan jartzeko neurgailu bat ere bada.

Irtenbidea, oparia zentzudun jokatzu

erostea da, edo bihotzari kasu eginez, berdin zait, baina ez poltsikoarekin. Aprobetxa dezagun oparia erosteko erritual hori, garapenerako lagungarri izango den oparia erosteko. Merkatua oso zabala da, eta produktuak ikaragarri daude; gertatzen dena da, sasoi honetan zentratu egiten dela, eta eskaintza ugariagoa baina murriztagoa dela. Miatzeko jarrera hartu behar da, zentzudun jokatzu erosteko. Eta bestetik, heziketa prozesua dago. Haur eta gazteekin kontsumo presio horren zentzugabekeria eta interesak landu egin behar dira. Eta landu benetan bere gustuak, bere interesak nondik doazen, bere burua indartzeko, eta halako irizpide kritiko bat sortzeko. Eurak kontziente baldin badira, hor egongo da lagun taldea, baina taldeak ez dio hainbesterako eraginik egingo, eta gai izango dira taldearen aurrean justifikatzeko. Oso memento aproposa da hau, (nabarmena delako), haurrekin hedabideak lantzeko, agertzen diren iragarkiek zer duten errealitate eta zer fikzio ikusteko, engainua igartzeko... Baina horretarako gurasoek seme-alabekin egon behar dugu, eta komunikazioak existitu behar du, eta etengabeko hezkuntzaren txipa behar dugu izan, memento bakoitzak seme-alaben garapenerako eman deza-keena aprobetxatzeko. Hedabiderik gabe biziko ez garenez, irizpide kritikoa landu beharko dugu, hedabideak nola erabili jakin dezaten, eragin kaltegarriak saihesteko. Alde txar guztietatik ere atera liteke irakaspenik eta aprobetxatu daitezke hezkuntza prozesuetarako ●

hauek hamaika osagarri dituzte, plastikozko panpinek haragizkoek baino gehiago kontsumitzen dute arropa, sehas-

□ **Mutilena, berriz, etxetik kanpoko espazioa da. Abenturatako protagonistak gizonezkoak dira**

ka, auto, ile-apaindegitan; neskentzat helduak imitatzea, neurrigabeko kontsumoan jardutea da, nonbait.

Mutilentzat indarra, ausardia, lehia,

abiadura eta akzioa dira jostailu horiek duten lilura. Euren etxetik kanpoko espazioa da, abenturatako protagonistak gizonak dira jostailuetan. Gizartea zuzentzen dutenak gizonak direla diote jostailuzko maketa txikiak, emakumeak etxe arrosatan gordetzen diren bitartean.

Kezkagarriena, akaso, ez da iragarkiek zer errealitate itxuratzen duten, jolasez ezkutatuta, umeen begietara. Kezkagarriena da, iragarkioek modu horretan egiten direnerako, gizartean halaxe funtzionatzen dutelako dela; helduen munduan horrela "salgarri" diren seinale ●

◆ **IXIAR EIZAGIRRE**
◆ **ESTITXU EIZAGIRRE**

Bai, ongi irakurri duzu! lerro hauetan Euskal Herriko landare karniboroez hitz egin behar dugu. Segur aski, izenburua irakurri bezain pronto, galdera mordoa etorri zaizu burura: baina, benetan ba al dago Euskal Herrian landare karnibororik? Eta non daude? Zein tokitan bizi dira? Nolakoak dira? Zein tamaina dute? Mendira joaten naizenean arriskuan al nago?...

EUSKAL HERRIKO LANDARE KARNIBOROAK

■ Muki belarrek hostoetan daukaten substantzia koipetsuari eta eranskorriari esker harrapatzen dituzte animalia txikiak.

Mende luzeetan zehar herri mitologiak eta obskurantis-moak eta azken hamarkada hauetan literaturak, komikiek eta alegiazko zinemak gizaki osoak ere irents ditzaketen landare erraldoi eta beldurgarri gisa identifikatzeak, erabat baldintzatu du izaki bizidun harrigarri hauetaz dugun irudia. Ospe txar honen zergatia elikadura ohitura karniboroez

gain, agertzen direneko alderdiekin zerkusi handia du; lakuak, putzuak, zohikaztegiak, zingirak eta era honetako ingurune istiltsu eta misteriotsuetan garatzeak, azaltzen duten morfologia bereziarekin batera, aspaldidanik begi txarrez ikusiak izatea eragin baitu. Honek, espezie batzuk azaltzen dituzten ahalmen sendagarriak eta belar biltzaileen aldetik jasan duten presio handiak, espezie gehienak

mantentze egoera kezagarrian egotera eraman dituzte. Baina errealitatea oso bestelakoa da, landare karniboroak bizi diren inguruneetako elikagai mineralen urritasunari aurre egiteko animalia txikiak erakarri, harrapatu eta liseritzeko moldaera eta mekanismo harrigarriak garatu dituzten eite txikiko belar espezie bitxiak baino ez dira-eta.

Landare karniboroen lehenengo aipa-

mena Junius Rember Dodoens alemaniarri zor diogu. Botaniko horrek 1554. urtean Drosera izeneko landare sendagarrria deskribatu eta marraztu zuen, baina ez zen ohartu aipatu landarearen izaera karniboroaz. Hala ere, espezieen eboluzioaren teoria plazaratu zuen Charles Darwin naturalista ospetsua izan zen zenbait landarek, elikagaien urritasunari aurre egiteko garatutako mekanismo karniboroen deskribapen zehatza egin zuen lehenengo; 1875. urtean argitaratu zuen "Insectivorous Plants" liburua.

Landare hauek bizi diren habitatatiko elikagaien kontzentrazio baxua ingurune horien baldintzetan bilatu behar da: leku horietan nagusi diren ur geldiek oxigeno kontzentrazioa txikia izatea eragiten dute eta ondorioz, hildako materia organikoa erabat usteldu gabe pilatzen da. Gainera, leku horietako ura, normalean, azidotu egiten da eta beraz, ustelketan lagun zezaketen hainbat eta hainbat bakterio ezin dira bertan bizi. Horren guztiaren ondorioa, batez ere, nitrogeno eta fosforo mineralen urritasuna da eta baldintza mugatzaile horiei aurre egiteko landare karniboroek mineral horiek beste iturrietatik lortzeko moldaerak garatu dituzte, animalia txikiak erakarri, harrapatu eta hiltzea ahalbidetzen dutenak, hain zuzen ere.

Landare hauen biktimak tamaina txiki-kiko animaliak dira beti, hala nola, errotiferoak, kopepodoak, uretako intsektuen larbak, inurriak, euliak, erleak, tximeletak, matxinsaltoak... eta soilik tamainarik handieneko aleek harrapa dezakete noizbehinka ugaztun, igel, arrain edo hegazti txikiren bat.

HARRAPAKETA MEKANISMO-AK. Landare karniborismoaren prozesuak hiru fase dauzka: erakarpena, harra-

paketa eta liseriketa.

Erakarpena: Erakarpenaren fasean landareak animaliak hurbiltzea lortu behar du. Horretarako, landare karniboroek mekanismo desberdinak azaltzen dituzte. Batzuek, usain atseginak jariatzen dituzte; beste batzuek nektar goxoak ekoizten dituzte eta azken talde batekoek

■ Eguzki ihintzak nardoak dira zohikaztegi eta urmaelen ertzetan.

kolore deigarriak erakusten dituzte.

Harrapaketa: Harrapaketaren fasean, ordea, landare karniboroek hurbildutako animaliak harrapatzea lortu behar dituzte. Harrapaketa burutzeko landare karniboro espezieek mekanismo ugari azaltzen dute. Hiru motako mekanismoak

Landare haragijaleak etxean hazteko moda agertu da eta hori ikaragarritzko presioa da landare karniboroentzat, izan ere, landare saltzaileak zohikaztegieta hurbiltzen hasi dira landare horiek lortzearren

daude: aktiboak, erdiaktiboak eta pasiboak.

Mekanismo aktiboak harrapakinaren mugimenduarekin automatikoki itxi egiten diren malguki edo zurrupaketako tranpak dira. Mekanismo ikusgarriak dira landarea mugitzen ikus daitekeelako. Mekanismo aktiboak ere bi motakoak

izan daitezke: baraila itxurakoak eta xurgatze tranpak. Lehenengoetan hosto ertza hortz itxurako zenbait luzapenez beteta dago. Kuskua barruan landareak ekoizten duen nektar goxoak erakarritar, intsektuak barrura sartzen dira eta ile txiki batzuk kitzikatzen dituzte eta horiek kuskua ixteko agindua ematen dute, intsektua barruan harrapatuta gelditzen delarik. Xurgatze tranpak, ordea, uretan bizi diren zenbait landare karniborotan agertzen dira. Tranpak txikiak dira eta hustuta daudenean airerik gabeko poltsen itxura hartzen dute. Tranpa horiek operkulo izeneko irekidura bat dute eta ur arkakusoren bat edo beste uretako organismo txikiren bat bertara hurbiltzen denean, iletxo batzuk kitzikatuko ditu, horrek operkuloa ireki eta aurrean duen guztia xurgatuko duelarik.

Mekanismo erdiaktiboak tentakulu eranskorrez osatutako tranpak azaltzen dituzten landare karniboroetan agertzen dira. Horiek zertxobait mugitzen dira harrapakinaren mugimenduarekin, baina lehenengoak baino askoz ere mantoago.

Mekanismo pasiboak mugimendurik gabeko tranpak dituzten landare karniboroetan agertzen dira. Horiek ere bi motakoak izan daitezke: tentakulu eranskorrek dituztenak eta pitxar edo inbutuak dituztenak. Tentakulu eranskorrek animaliak ikutu bezain laster bertan itsatsita gelditzeko substantziez estalita daude. Pitxar edo inbutuek, ordea, kolore biziak, nektar goxoak edo usain erakargarriak

daitezkeen landare karniboroen espezieak bi familia desberdinetakoak dira: droserazeoak eta lentibuliazoeak.

Droserazeoak (edo eguzki ihintzak euskaraz) neguan erraboiletan bihurtu eta udaberrian berragertzen diren belar espezie bizi-korrek dira. Landare txikiak dira, normalean zentimetro gutxi batzuk baino neurtzen ez baitituzte. Hostoak harikara edo disko itxurakoak dira eta errosetoietan antolatzen dira zurtoinaren oinarrian. Baina zalanztarik gabe, droserazeoen morfologiako aspekturik deigarriena harrapaketa burutzeko hostoen

zeoen ordezkari guztiak, zohikaztegi, inguru heze, txilardi eta era honetako inguruetan bizi diren *Drosera* generoko hiru espezietaoak dira. Hauen artean, *Drosera rotundifolia* dugu espezierik naroena, beste biak, *Drosera intermedia* eta batez ere *Drosera longifolia*, askoz bakanagoak baitira. Hiruen arteko desberdintasunak hostoaren itxuran aurkituko ditugu. Lehenengoak hosto handi eta borobil-borobilak azaltzen ditu. Bigarrenak, berriz, arrautz itxurako hosto txikiak dauzka. *Drosera longifolia*ak, azkenik, lantza eta arrautz itxurako hosto luzeak izateagatik bereizten da.

■ Azken hamarkadetan, gizakiaren eraginez, hezeguneek ezagutu duten gainbeherak ekosistema horietara hertsiki lotutako landare karniboroak mantentze egoera kezkarrian utzi ditu

■ *Drosophyllum*. Iberiar penintsulako landare karnibororik interesgarrienetarikoa bat da: alde batetik, bitxia delako oso; eta bestetik, gehienak ez bezala leku idorretan hazten delako.

izan ohi dituzte intsektuak bertaraino erakartzeko eta gainera, hormak substantzia labainkorrez bustita egoten dira, behin sartu eta gero, irteera galarazteko. Pitxararren barruan euri uraz eta liseriketa entzimez osatutako "salda" dago eta bertan ito egingo da animalia liseriketa hasi baino lehen.

Liseriketa: Liseriketaren fasean, harrapatutako animaliak liseritu eta horrela inguruan lortzen ez dituzten elikagaiak eskuratu egiten dituzte landare hauek. Liseriketa landarearen kanpoaldean gertatzen da eta landare berak edo elkarketa sinbiotikoen bidez, berari lotutako zenbait onddo eta bakterioek ekoiztutako entzimek esker burutzen da. Prozesu kimiko horien eraginez, harrapatutako animalietatik funtsezkoak diren hainbat mineral lortu eta organismoaren barruan sartuko dituzte.

EUSKAL HERRIKO LANDARE KARNIBOROAK. Euskal Herrian aurki

gainean azaltzen dituzten gorri bizi koloreko filamentuak dira. Mekanismo erdiaktiboak diren filamentu horiek muturrean substantzia eranskor bat ekoizten dute eta horrela, koloreak erakarrita, intsektuak bertan pausatzen direnean, itsatsiak gelditzen dira. Gainera, bertatik ihes egiteko animalia mugitzaileak filamentuak aktibatzen egiten dira eta pixkanaka itxi egiten dira animalien inguruan. Mugimendu horrek, gainera, animalia hostoaren erdialdera eramaten du, bertan kontzentratuta baitaude liseriketa glandula gehienak.

Euskal Herrian dauden drosera-

Lentibuliazoeak ere, inguru heze edo istiltsuetan garatzen diren belar espezie karniboroak dira. Euskal Herriko lentibuliazoeak bi generokoak dira. Alde batetik, euskaraz muki belarrak izenez ezagunak diren *Pinguicula* generoko espezie lehottarrak ditugu. Hauen itxura, errosetoiak eratzen dituzten lurzoruen gainean garatzen diren hostoak eta horiek

inguratutako lore zurtoin tentea azaltzea-
gatik bereizten da. Hostoen azala, harra-
paketaz eta liseriketaz arduratzen diren
guruinen presentziaren ondorioz, distira-
tsua, koipetsua eta eranskorra da. Loreek,
ordea, intsektuak erakartzeko, txanpinoi
usaina jariatzaren dute. Aipatzekoa da
muki belarrak soilik udan direla karnibo-
roak, udazkenean, intsektuak harrapatze-
ko ahalmenik ez duten hostoak agertzen
baitira. Muki belarren harrapaketa meka-
nismoa pasiboa edo erdiaktiboa ote den
ez dago erabat argi; izan ere, hostoen
ertzek barrurantz biltzeko joera dute.
Prozesu mantsoa da eta bi egun inguru

**Landare hauen bikti-
mak tamaina txikiko ani-
maliak dira beti... eta
soilik tamainarik handie-
neko aleek harrapa deza-
kete noizbehinka ugaz-
tun, igel, arrain edo
hegazti txikiren bat**

behar izaten du guztiz bukatzeko. Beraz
harrapaketa baino, liseriketarekin du
zerikusia, era horretara harrapakinare
gorputza liseriketa glandula gehiagorekin
jartzten da kontaktuan. Horrez gain, hos-
toaren azalak beheantze egin ohi du bikti-
ma itsatsita gelditu den lekuan eta horrela
liseriketa jarioetan urperatuta gelditzen
da.

Euskal Herrian *Pinguicula grandiflora* dugu muki belar-
rik ugariena, baina beste espe-
zie batzuk ere, ikus daitezke,
hala nola, *Pinguicula lusitani-
ca* edo *Pinguicula alpina*.

Azkenik, arrainjaleak ize-
nez ezagunak diren *Utricularia*
generoko landare karnibo-
roak ditugu, normalean
uretako izaki bizidun mikros-
kopikoez elikatzen badira ere,
noizean behin arrainkumeren
bat harrapa baitezakete. Lan-
dare hauen ezaugarri morfolo-
gikorik nabarmenena, bere
harrapakinak harrapatzeko
uraren azpian azaltzen dituz-
ten "utrikulu zurrupatzaileak"
izeneko xurgatze tranpak dira.

Lehen deskribatu
dugun harrapaketa
mekanismo hori
landare karniboro-
etan garatu den sis-
temarik konple-
xuena da eta berari
esker uretan ugari
diren ur arkakuso-
ak, eltxoen larbak,
protozooak... eta
noizbait arrainku-
meren bat harrapa-
tzen dute. *Utricu-
laria minor* eta
*Utricularia vulga-
ris* dira genero
honek Euskal
Herrian azaltzen
dituen espezieak.

**ARRISKUAN
DAGOEN
ONDARE
NATURALA.**

Azken hamarkade-
tan, gizakiaren
eraginez, hezegu-
neek ezagutu
duten gainbeherak
ekosistema horie-
tara hertsiki lotu-
tako landare karni-
boboak mantentze
egoera kezka-
rrian utzi ditu. Nekazaritza eta larre lur
eremu berriak edo uraska urmaelak sor-
tzeko egindako eraldaketek zohikaztegi

■ Muki belarrak gure mendietako leku heze eta ospele-
tan agertu ohi dira.

eta hezegune txiki ugari suntsitu eta
desagertarazi dute eta horrek eragin ika-
ragarria izan du habitat horietan bizitze-
ko espezializazio handia
azaltzen duten landare kar-
niboroengan.

Hori gutxi balitz, azken
urteetan landare haragija-
leak etxean hazteko moda
agertu da eta hori ikaraga-
rriko presioa da landare
karniboroentzat, izan ere,
landare saltzaileak zohikaz-
tegi-tara hurbiltzen hasi
dira landare horiek lortzea-
ren. Hala ere, esan beharra
dago landare horiek etxee-
tan haztea ikaragarri zaila
dela, bizi baldintza oso
bereizietan bizi baitira natu-
ran eta oso sentikorrak bai-
tira aldaketekiko.

◆ MIKEL ESTONBA

■ Eguzki ihintzek hostoetako tentakulu eranskor eta deiga-
rrien bidez, intsektuak erakarri eta harrapatzen dituzte.

Kartara, pertsonalizatua, norberaren gustu, behar, eta nahietara egokitutakoa. Horrelakoxea datorkigu Euskal Kulturaren Hari@ Kartara, Sareko Argiako erredakzioak goizero egiten duen buletin elektronikoa.

KULTUR ALBISTEAK KARTARA

ALBERTO ELOSEGI

Egunero 2.000 harpidedunek jasotzen dute beraien e-postan euskal kulturaren aktualitatea biltzen duen Hari@ buletina

■ Sareko Argiako erredakzio taldea Hari@ri azken ukituak ematen.

bestelako buletinak, euskal kulturaren aktualitatearen bila. Egunero, 2.000 harpidedunek jasotzen dute beraien e-postan euskal kulturaren aktualitatea biltzen duen Hari@ buletina.

Irakurle horietako batzuek albisteak

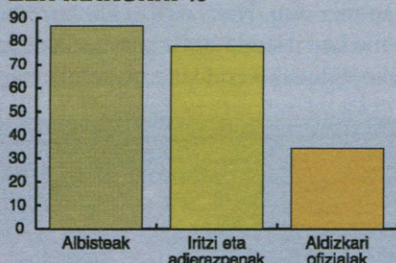
Euskal Kulturaren Hari@k gaiko hamazortzi talde ditu banatuak. Honakoak dira hauek: administrazioa, antzerkia, artea, bertsolaritza, dantza, euskalduntze alfabetatzea, euskari elektronikoak, hizkuntzalaritza, irakaskuntza, irratia, kultura, literatura, musika, normalizazioa, prentsa, telebista, unibertsitatea eta zinema. Gaiok lau ataletan banatzen dira: albisteak, iritziak, adierazpenak eta aldizkari ofizialetako deialdiak.

Horretarako, Sareko Argiako lan taldeak goizero miatzen ditu goitik behera eta ezkeretik eskuinera, egunkari, herri aldizkari, komunikabide elektroniko eta

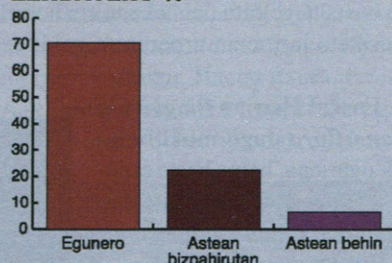
HARI@RI BURUZKO INKESTA

2002ko urriko lehen astean, Hari@ko harpidedunek Hari@ren erabilerari buruzko inkesta bat jaso zuten beraien e-postan. Hona lortutako emaitzak:

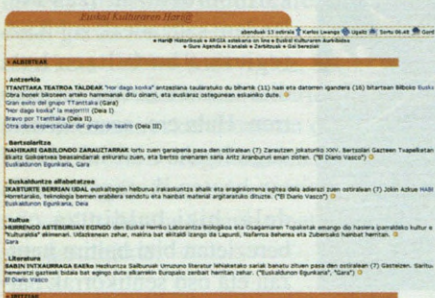
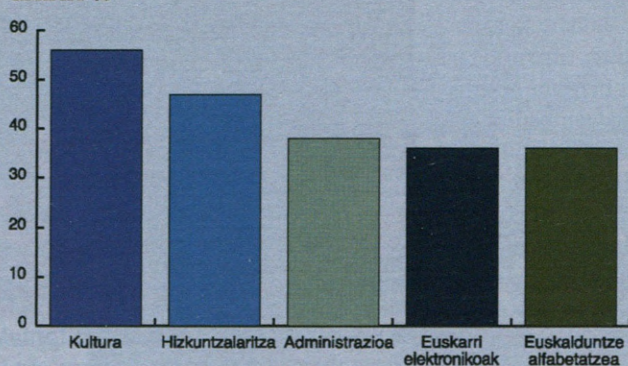
ZER IRAKURRI %

ZENBATERO %

GAIAK %

■ Hari@ren diseinu berria.

■ Hari@ kartara jasotzeko egin beharrekoak

✓ Datuak eman:

Hari@ kartara jaso ahal izateko, nahikoa da www.argia.com helbidean, "Jaso Hari@ e-postaz" atalean klikatuz gero, agertzen den formularioa bete-tzea. Orri honetan sortu ahal izango duzu Hari@ neurria.

- Zein gairi buruzko informazioa jaso nahi duzu?

Hari@k eskaintzen dituen hemezortzi gaietatik, nahi adina aukeratu ditzakezu: administrazioa, antzerkia, artea, bertsolaritza, dantza, euskalduntze alfabetaztea, euskarri elektronikoak, hizkuntzalaritza, irakaskuntza, irratia, kultura, literatura, musika, normalizazioa, prentsa, telebista, unibertsitatea eta zinema.

- Zein izaeratako berriak jaso nahi dituzu?

Dauden lau berri motatatik erabaki zein eratakoak jaso nahi dituzun: albisteak, iritziak, adierazpenak edota aldizkari ofizialetako deialdiak.

- Zein maiztasunekin jaso nahi duzu?

Hari@ noiz jaso nahi duzun ere erabaki dezakezu: egunero, astean behin edo hamabost egunean behin. Astean behin eta hamabostean behin aukeratzuz gero, denbora tarte horretan gertatutako berri guztiak jasoko dituzu buletin bakarrean, kronologikoki antolatutik.

- Zein formatutan? Zure programak duen konfigurazioaren arabera, bidalketarako zein formatu duzun nahiago

zehaztu beharko diguzu: html edo txt formatua.

✓ Datuak aldatu:

Harpidedun zaharrek nahiz berriek, edozein unetan alda dezakezue egindako aukeraketa. Nahi duzuna gehitu edo eranstea aukera duzu. Horretarako, harpidetza egiten duzun unean bidaltzen dizugun pasahitza erabili ezazu.

✓ Aldi baterako baja:

Urte sasoi batzuetan aldi baterako Hari@ ez jasotzea erabakitzen baduzu, noiztik nora jaso nahi ez duzun zehaztearekin nahikoa da. Zuk agindutako epea iristen denean, ez duzu Hari@ jasoko, eta berriz ere automatikoki jasoko duzu epe hori gainditzean.

dituzte nahiago, beste batzuek iritziak edota adierazpenak. Batzuek, literatura dute gustukoago, eta euskarri elektronikoetako informazioa bakarrik jaso nahi dute beste batzuek. Batak lanerako erabiltzen du hari@, besteak, kultur aktualitatearen jarraipena egiteko, beste batek,

aldiz, irakurtzen ez dituen komunikabideetako berriak ezagutzeko.

Guztira, 2.000 harpidedun, 2.000 e-posta, eta horren atzean beste hainbeste hartzaile. Eta horietako bakoitza behar eta nahi ezberdinekin. Horiek guztiak asetzeko xedearekin datorkigu Hari@

kartara, norberaren behar eta nahietara egokitutako Hari@.

◆ AURIA ETXEANDIA

Informazio gehiago:

● www.argia.com

Bizkaiko Foru Aldundia

Gure @rtean

euskaraz!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Juan Garzia P E R F I L A

Unibertsitateko bulegoan hartu gaitu, etxeko ateak zabaltzen diren abegi berarekin.

Shakespeareren sonetoak euskaratzera atrebitu den bakarra da, baina ez da lau silaba baino luzeagoko aditz korapilatsuetan kateatu.

Euskarazko jostunik onenetakoa da, hizkuntzaren ehunduretan jantzia.

Elkarrizketaren harian, gizarteko modako patroiak askatzen irakatsi digu.

Testuak: Estitxu eta Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Alberto Elozegi

“Irakurle neurotikoa izan behar du itzultzaileak”

Bi anaiak literatura munduan murgilduta zaudete. Genetikoak da, alegia, etxetik dator-kizue zaletasuna?

Etxeko markarik badugu, bai. Gure ezagunen artean grazioso edo "garzioso" fama daukagu. Aitak eta amak badute hizkuntzarekin jolasteko joera. Gainera, ama antzerkia egiten ibili zen gaztetan, herriko taldeetan.

Aiton-amonengandik jaso genuen jolas, ipuin, asmaziozko gezurren, fantasia giro hori. Aitonak beti kontatzen zuen berak ez zuela sorginetan sinesten baina akelarre bat ikusia zuela.

■ Nola igaro zenuen fraideekin eskolan?

Nik eskola txikia Legazpin egin nuen eta hurrengo urtean Irunera joan ginen bizitzera. Niretzat dena bat zen,

“Niretzako Frankismoaren aurpegia fraideak izan dira. Zuzenean bizi izan dugu autoerrepresioa, beldurra...”

Legazpitik Iruna aldatzea eta fraideen eskolara sartu izana. Sei urtean egon nintzen munduari barkatzen ez niola. Beldurrean oinarritzen zen fraideen eskola. Niretzako Frankismoaren aurpegia fraideak izan dira. Zuzenean bizi izan dugu autoerrepresioa, beldurra... Nahiz gero fraideak banaka hartuta beste aurpegiren bat ikusten genion baten bati, sistema horrelakoa zen.

Kontu hori likidatuta utzi nuen, "Akaso" bildumako "Bele jolasak" ipuinean. Izenburuak garbi adierazten du guretzako fraideak zer txori klase ziren. Hori da lehendabizi idatzi nuen ipuina.

- **Jaio:** Legazpin, 1955. urtean.
- **Bizi:** Irunen.
- **Ikasketak:** Filologia hispanikoa Donostian eta Bartzelonan.
- **Lanak:** Santo Tomas lizeoko irakasle (1978-1987); ALAIEko (Administrazio eta Lege Arloko Itzultzaile Eskola) irakasle (1987-1991); EIZIEko (Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretarien Elkarte) lehendakari (1992-1993); EHUKo Graduondoko Itzulpen Masterean irakasle (1990-1995).
- **Itzulpenak:**
 - +Antzerkia: Bederen bat eta Hika taldeentzat: "Eclipse" (Vallejo-Najera), "El Relevo" (Celaya) eta "Alpargatak euria ari duenean", besteren artean.
 - +Literatura: besteak beste, autore hauen lanak: Melville, Borges, Chesterton, Shakespeare, Barthes, Rulfo, Schwob, James, Becket...
- **Literatura:** "Akaso" (1987); "Itzalen itzal" (1993); "Fadoa Coimbra" (1995); "Norteko trenbidea Txirritaren baratzeetan barrena" (1987) eta "Sudur puntan mundua" (1994).
- **Sariak:** Orixe itzulpen saria (1991); Ignacio Aldecoa ipuin saria (1987); Irun ipuin saria (1992); Antonio Mª Labaien ipuin saria (1994); Itzulpengintza arloko Euskadi saria (1999).

Fraideekin bizitakoak markatu egin ninduen, eta idazten hasteko zama hori kendu behar nuen gainetik. Mendeku hori egin behar nuen. Ipuin hura oso

natural atera zitzaidan. Erdi klabe jolas-tian idatzi nuen, tonu errealistan kontatzeko gauza ezagunak baitziren. Baina amorrua dago hondoan.

"Besteren baitatik ez aritzea da estiloa. Hori paradoxikoa ere bada, geure bidea egiteko imitazioan oinarritu behar baitugu"

■ **"Fadoa Coimbra" liburuko pertsonaia beti ari da aipuak eta oharrrak hartzen, denari adi... Zuk ere horrela bizi duzu idazle izatea?**

Ez. Inguruan baditut literatura erlijotzat dutenak, dena irakurri, ikusi eta kontrolatu behar dutenak... Ni oso asistematikoa naiz irakurtzen eta idazten. Urte pila dira ezer idatzi ez dudala, eta ez dut neure burua horretara behartzen. Ateratzen bada, ederki. Kaxoiak hasitako gauzez beteak dauzkat. Nobelatxo baten erdia ere egina dut, baina hor utzia daukat. Gainera ez nuke horren baitan bizi nahi.

Borgesek zioen bezala, nahiago dut irakurle izan idazle baino. Hain zuzen, itzulpen lanak betetzen dit irakurzaleta-

sun. Nik neure armak itzulpenean egin ditut. Itzulpenak egitean, irakurtzearekin bat sortu ere egiten da, baina angustiarik gabe. Geuretik sortzen dugunean ez dugu jakiten geniala edo erabateko huskeria den, beste inplikazio bat dago.

■ **Zergatik hasi zinen itzulpengintzan?**

Lizeoan irakasle nintzenean, gogoratzen dut ikasle bat etorri zitzaidala, eta esan zidan: "Nik irakurri ditut itzulpen guztiak. Baina orain ez dut nire beharra asetzen didanik aurkitzen euskaraz" eta "La historia interminable" erakusten zidan. Arrazoi zuela erantzun nion, niri ere gauza bera gertatzen

zitzaidala. Hipokritak edo tontoak ez garenok, badakigu garai hartan euskaraz irakurtzen ahaleginduta ere, ez zegoela aukerarik benetako literaturazale baten premiak asetzeko. Euskaraz

"Prosa estandar baten beharra dugu, gero estandarra hausteko. Guri bi gauzak batera egitea tokatu zaigu, kultura eta kontrakultura, alegia"

"Idazleak ez du eskubiderik burutik pasatutako lehen gauza etorri bezalaxe emateko. Argitaratuz gero, irakurtzeko argitaratzen baita"

ez zegoen hori ikusi nahi nuen, eta inork egiten ez zuenez, horretan ahalegindu nintzen.

■ **Itzultzaileak zer prestakuntza behar du?**

Irakurle neurotikoa izan behar du itzultzaileak. Denbora guztian interpretatzen aritu behar du oinarritzko testua. Ez du asko irakurri behar, baina bai sakon. Irakurzaletasun hutsarekin hasi liteke gauzak egiten. Bere hizkuntza kontrolatu behar du. Ez bakarrik normal jarduteko, baita erregistro ezberdinak erabiltzeko ere. Zentzu horretan, ezagutza zabala eta malgua behar du. Etengabeko lanketa da, beraz.

Espainiako literatur itzultzaile batek zioenez, itzultzailea ez da asko dakiena, beti gehiago jakin nahi duena baizik. Beti dago gehiago landu beharreko erregistroren bat, beti dago gehiago dokumentatzeko premia... Liburu bakoitzak mundu bat biltzen du, eta mundutxo horretako hitzak, giroa, sintaxia itzultzean, dokumentazioak zer esan asko du.

■ **Zer harreman gorde behar da jatorrizko testuaren eta itzulpenaren artean?**

Jatorrizko testuaren efektua lortu behar du itzulpenak. Efektu hori lortzeko jatorrizko testua aldatzea errazago barkatzen dut alderantzizko kasua baino.

Itzulpenak berekin du ase ezin puntua. Badakigu beti hobetu daitekeela. Azkenean, lana entregatzen dugu, baina ez jatorrizko testutik ahalik eta hurbilen iritsi garelako, baizik eta ezin dugulako bizitza osoa horretan pasa.

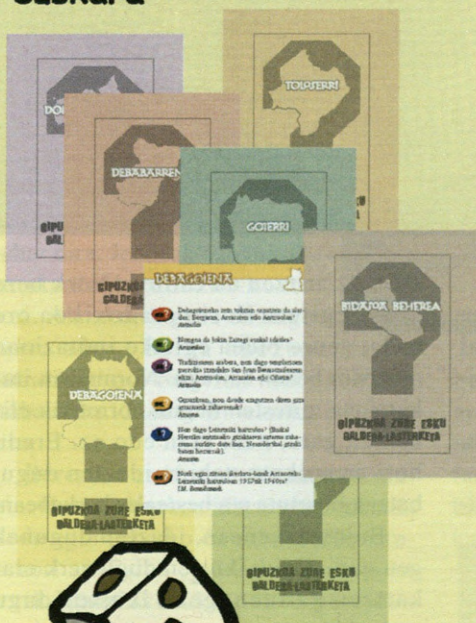
■ **Euskal Herrian ipuin eta alegiek tradizio handiagoa omen dute nobelek baino. Zergatik?**

Ipuinen kontakera naturalagoa da. Sutondoko ipuinak kultura guztietan kontatu dira, eta ahozko tradizioa dugunez, hobe gorde dugu. Uste dut ipuinen

GIPUZKOA ZURE ESKU

**Familia
osoarentzako
jokoa!**

2.100 galdera
350 fitxa
7 eskualde
6 alor: ingurunea,
arteak, kultura,
ohiturak, historia,
euskara

**MAJU ROBOT
SUNTSITZAILEEN AURKA**

GALDERA-LASTERKETA

**Mahai-jokoa
+
CD-ROMa**

**Elkarrizketa-jokoa,
Gipuzkoan barrena
elkarreraginean aritzeko.**

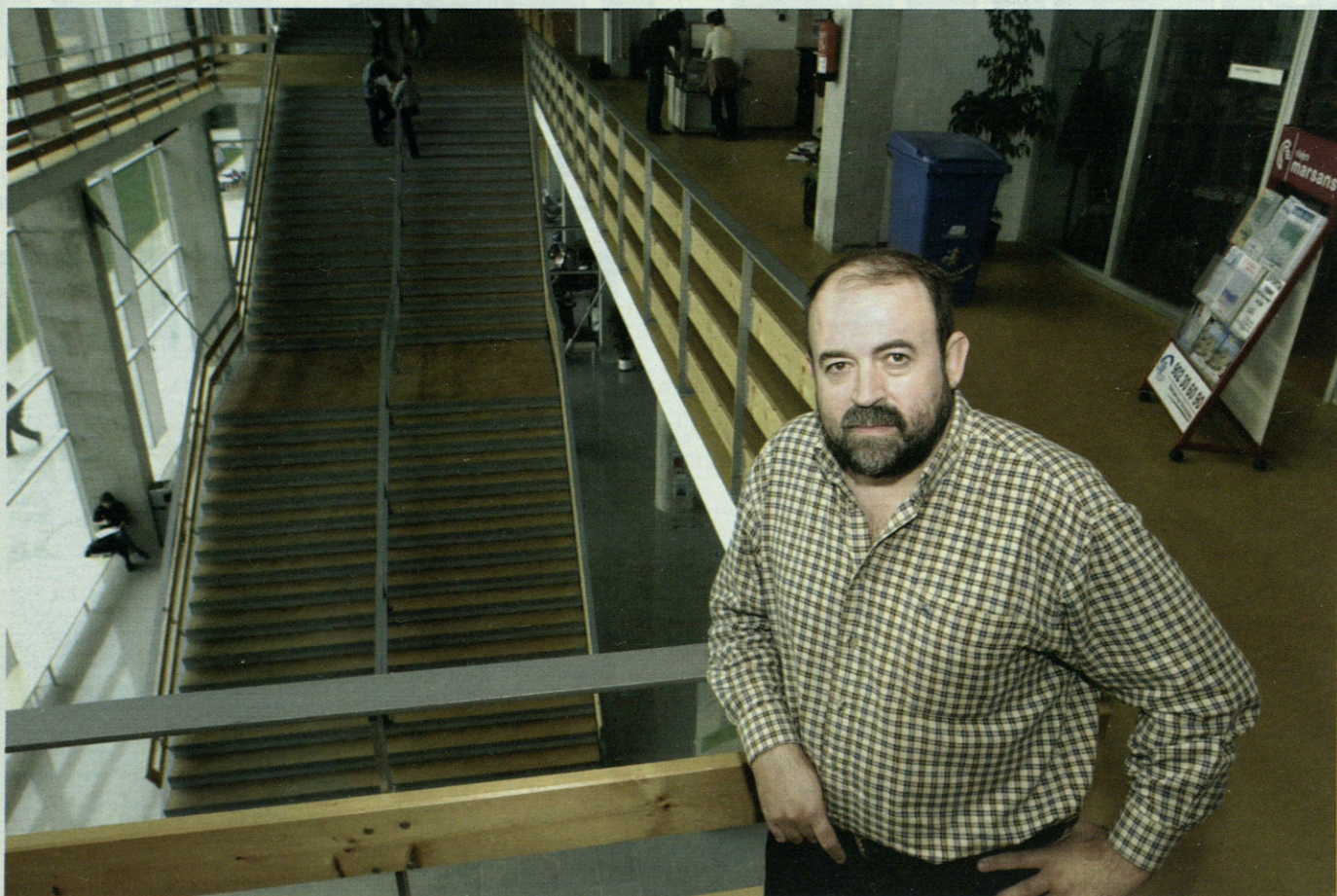
**Mahai-jokoa
+
CD-ROMa
29 €**

Zernola
www.zernola.net

ELHUYAR
edizioak

Eskaerak: ELHUYAR Fundazioa
943 363040
elhuyar@elhuyar.com

tradizioa herri txikiekin lotzen dela. Nobela moderno hiriarena da. Ahots polifonia, konplexutasuna, fantasia utzi eta errealdismoa... Guk hiri handi bakarra dugu. Irlandakoaren antzerako gizartea izan liteke gurea, landa herriz osatua, baina guk ez daukagu Dublinik.

Ongi egiteko, ipuina ez da genero erraza, baina bai laburragoa. Nobelak beste eraikuntza bat dauka. Ipuinak fantastikotasuna, poetikotasuna du. Zerbait puntuala da, hasi eta buka dena bat. Nobela lerro bat da, bidaia bat.

Nire ustez, oso zaila da ipuina eta nobela maila berean idaztea. Izaera kontua da. Gurean garbi dago Saizarbitoria nobelagilearen marka duela. Ipuinak egin dituen ere, oso ipuin nobeleskoak egin ditu.

■ Ipuina zer moduz dabil osasunez?

Toki guztietan zailtasunak ditu. Arazo komertziala dela dirudi, okerrago saltzen omen da. "Best seller" rak ere, beti dira luzeak. Badirudi irakurle tipikoek, gauza gutxi irakurtzen dituztenek, nahiago dutela nobela baten munduan sartu, eta behin pertsonaia horietara ohitzean, horiekin jarraitzea,

eurekin identifikatzea...

Bestalde, AEBetan ipuinak beti izan du tradizio zabala. Gainera, garai berriekin badirudi gauza labur eta zatiak hobe sartzen direla...

■ Nork bere estiloa behar omen du. Zer da estiloa?

Negatiboki definituta, besteren bai-

tatik ez aritzea da estiloa. Nork bere bidea egitea. Hori paradoxikoa ere bada, geure bidea egiteko imitazioan oinarritu behar baitugu. Normalean irakurri eta miresten dugun horretatik elikatzen gara, nahi izan edo ez. Eredu hori errepikatu nahian idazten dugu, batzuk ohartuta eta besteak oharkabean.

Baina azkenean, idazten dugunak geu gara. Geuk ikusten dugu zerk erakartzen gaituen, geuk ikusten dugu geure bidea.

■ Estiloa formari dagokio?

Hori da eztabaida. Zaila da esaten. Forma eta edukia bereizi daitezke, baina azkenean zerbait sintetikoa da. Esanahi bat ondoen bideratuko duen forma bilatzen da beti. Forma bakoitza eduki bati dagokio. Beraz, forma aldatuz gero, azkenean edukia aldatzen da.

■ Irakurleak nola baldintzatzen du idazlea?

Azkenean batek idazten du ez nahi duena, baizik ahal duena. Gorputzak eskatzen dion hori. Literatura komertzialarena beste kontu bat da, enkargu bati erantzuten dio eta kito. Baina bestela, ez du merezi.

B E R T S O A

Doinua: Aita izena

**Margolan baten errestituratz
lanei egon naiz begira,
pentsatuz: "hauek adituez gain
artistak ere badira.
Ikusi ezin genituenak
azalduz doaz argira,
eta indartuz berez zituzten
matizak eta dizdira,
literatura artea bada
itzulpengintza hori da"**

Aitor Mendiluze

Noski, lana argitaratuko bada, idazleak ez du eskubiderik burutik pasatutako lehen gauza etorri bezalaxe emateko. Landu beharra dago, argitaratuz gero irakurtzeko argitaratzen baita. Izan zaitezke ausartagoa, eskatu diezaiokezu gehiago irakurleari, baina idazketa automatikoarena da artifiziorik handiena, ez da naturala. Garai abangoardista haietan oso modan egon zen, baina niretzat askoz artifizialagoa da. Horiek esperimentuak dira.

Normalean, naturaltasuna lortu dutenak, ondo esna zudenean imitatu dituzte pentsamenduak. Obra literario horiek ordu asko behar dituzte, ez dira etorri bezala emanak. Naturaltasuna konkistatu egiten da.

■ **Ahozko eta idatzizko euskararen artean zer harreman dago?**

Gauza bat da ahazkoa eta bestea idatzia, eta bereizi egin behar dira. Jendeak oso mitifikatuta dauka ahazko kontu hori. Ahazkorik gabe ez dago ezer, ados. Baina ahazko narratzaile oso ona izan liteke aldrebes erabatekoa idazten. Bi teknika ezberdin dira.

Berez da artifiziala hizkuntza idatzia. Beraz, ahazkoa idatzi nahi duenak, landu egin beharko du ahazkoaren itxura hori artifizioz egiteko. Ahazkotasunetik idatzizkorako pauso horretan hutsunea dugu. Gero eta gehiago ari gara osatzen, baina prosa estandar baten beharra dugu. Estandarra behar dugu, gero estandarra hausteko. Baina guri bi gauzak batera egin beharra tokatu zaigu, kultura eta kontrakultura, alegia.

■ **Gramatikan eta joskeran zein dira euskararen arazorik larrienak?**

Ahozkotik idatzizkora pasatzerakoan, euskarazko eredurik ez dugunez, edo egonda ere horretan jantzi ez garen, dugun erreferentzia erdararena da. Idaztera jartzen garenean erdararen pisua datorkigu, erdararen eredu, eta erdararen eskemekin aritzen gara.

Berez duguna baino arazo handiagoa dugu. Lehenik ikasia ahaztu egin

beharra dugu, askatu egin behar dugu erdararekin bihurritutakoa. Euskarazko molde eginen gainean ibiltzea da kontua. Euskaraz esateko modu propioak bilatzea, eta ez automatikoki erdararen kalkoa egitea.

“Ezin dut jasan Euskadi Irratiaren erregistroa. Badirudi etxekoandre infantil bat dela irudikatzen duten entzulea”

Arazo guztiz normala da, egokitu zaigun garai eta egoeran. Hori da itzulpenaren aurka jende askok daukan aureiritzia ere. Gaztelaniaz irakurtzean inork ez dio bere buruari galdetzen ea itzulpena den. Jendeak Chejob irakurri du, eta esaten badiozu euskarazkoa atera dela, erantzungo dizu ezetz, berak

nahiago duela jatorrizkoa. Jatorrizkoa Chejoben gaztelerazko itzulpenari deitzen diote, noski!

■ **Komunikabideak dira euskara gehien zabaltzen dutenak. Zer deritoxozu irratiko euskarari?**

Ezin dut jasan Euskadi Irratian erabiltzen den erregistroa: “Goazen ez dakit zer ikustera...” andereñoa dirudi, gela batean azalpenak ematen. Badirudi etxekoandre infantil bat dela haiek imajinatzen duten entzulea. Nire ustez oso itsusia da, entzulearekiko halako paternalismoa jardutea. Ziur nago entzulea, hor ari dena baino zerbait gehiago badela.

Hizkuntza aldetik, gero eta maila baxuagoa dago. Entzule denengana iritsi behar duela aitzakia hartuta, beti azpitik ari dira. Denok berdinak gara, hori da nonbait, demokrazia. Beraz, dena berdintzen dute, dena lautzen dute azpira, lur arraren parean.

■ **Eta telebistako euskarari buruz zer?**

BIZITZAREN PASARTEA

Nire bizitzaren periodizazioa nire musika gustuen bitartez egin liteke beharbada hoberen. Argazkiko (ikus eskuinaldean) urtetsu horietan, bi haritatik ari nintzen. Gitarrarekin nolabait lagundurik (eskerrak ez den entzuten argazkitik) Xabier Leteren bat kantatzen ari naiz ia ziur ("Altzateko Jaun"?). Gauetan, ordea, Radio Luxemburg entzuten nuen, moderno honek. Epifania beteko unea geratu zait betiko gogoan: "Abbey Road" aurkeztu zenekoa. Ia hil nintzen zirraratik, ezustean harrapatu eta sinetsi ezinik: kanta berrien tartean, Beatlesek berek egiten zituzten iruzkinak. Jainkoa bera zerutik etxeratu balitz bezala zen hura niretzat, ebanjelio berri bat iragarritz. Ulertu ere, zeruko hizkera bezain ilun ulertzen nituen John, Paul, George eta Ringoren esan zehatzak, baina zer axola zuen horrek. Biharamunean hura kontatzearen plazerra, bakarra bainintzen noski -munduan ez dakit baina herrian bederen- mirarien mirari hari erne eta adi egona gau errepikaezin hartan.

Badira oso esatari onak, eta badira euskaraz kameraren aurrean bakarrik egiten dutenak. Gaizki ulertutako errespetua dago. Esatari batzuek aldiro aldi-

ro akats berak egiten dituzte, eta ondo-koak ez dio behin ere zuzentzen.

Badakit zaila dela. EITB hasi zenean kontrolik gabe hartu zituzten langileak.

Gero, dena finkatuta zegoenean jarri zuten euskara arduradun bat, baina jada hutsa egina zegoen. Katalunian, telebis-ta sortu baino urtebete lehendik hamabost lagun ari ziren erregistroak eta hizkera lantzen. Eta jendea hartzerakoan ere irizpideak garbi zituzten.

Niretzat errua ez da esatari bakoitzarena, egiturarena berarena baizik. Enpresaren politikarena. Beste zein herritan eskatzen zaio kazetari bati bi hizkuntzetan bikaina izatea? Kazetariak hizkuntzaren profesionalak dira. EITBn lan bera egin behar dute euskaraz eta erdaraz. Eta badakigu zer aldetara desorekatzen den hizkuntza maila.

Hasi zenean beti esaten zena zen: "Ahal duguna egiten dugu". Gure errua ere bada. Bezeroak ohituta gaude edozer gauza onartzen. Gauza ideologikoe-kin-eta gehiago protestatzen dugu. Baina euskarazko zenbait esatarik egiten duten barregarrikeria hori erdaraz egingo balitz, saturatuta egongo lirateke telefono guztiak.

Enpresa batek euskarazko iragarki bat ateratzen badu sekulako akatsarekin, gure erantzuna izaten da: "Kargu hartzen badiogu hurrengoan ez du euskaraz aterako...". Bada, zer nahi duzu esatea! Nik neuk nahiago dut ez ateratzea, euskarari burla egitea baino. Borondaterik onenarekin egina badago

ere, jada ez gaude lehengo garai haietan. Hizkuntzaren bezeroak exijitu egin behar dugu beti.

■ **Geroz eta goizago irakasten dira atzerriko hizkuntzak eskolan.**

Beste hizkuntzak ikastea oso ona da. Pena ematen du frantzesaren atzerakadak. Ingelesa latin modernoan bihurtzen ari da eta baliagarria dirudi. Interesgarria da, batetik, beste hizkuntzen erreferentzia edukitzea, bestela euskararen kondena handiagoa baita. Jendeak pentsatzen du gauzak erdarazko izenarekin erori direla zerutik. Gutxienez, horrela ikusten da beste erdara batean beste modu batera deitzen dela. Ikasbide ona da.

Dena beharko dugu. Frogatuta daukat ingelesetik itzulpenak egitean, erdarakadak egiten direla, baina ez ingelesezko erdarakadak, gaztelaniakadak baizik. Ingelesez dagoena zuzenean euskarara itzuliko balitz hobeto legoke askotan, baina tartean gaztelarak eragiten du. Hor ikusten da zenbateraino barneratuta dauzkagun gaztelaniaren eskemak.

Espero dut guk hizkuntzak ikasten genituen garaian baino modu eragingarriagoan eta naturalagoan irakatsiko direla orain. Edozein modutan, zaila izango da. Eskolari gauza gehiegi eskatzen dizkiogu, gizarteak ardura gutxiago hartzen dituen honetan. Badirudi gizarteak kontrara egiten duena irakasteko eskatzen diola eskolari. Baloreen kontuarekin ere hori gertatzen da. Guretzat balore ez direnak umeei emateko eskatzen diogu eskolari. Batzuek euska-

ARGAZKI ZAHARRA

"16-17 urteen jirako nire itxura eta espiritua. Gazte sentimental bezain nerabe amorratua nintzen ni ere orduan, beste asko lez. Eta halaxe gero kontuak..."

rarekin berdin egiten dute, "hurrengo belaunaldiak egingo du" esaten da, baina ez dakit zenbat belaunaldi pasa diren eskolatik, eta beti hurrengoak izan behar du.

■ **Nola baloratzen da itzultzaileen lana?**

Nire egoera sekula ez da izan itzultzaile tipikoarena. Pribilegiatua sentitzen naiz nahi izan dudana itzuli dudalako, zaletasunez. Ez naiz aberastu, baina merkatuko prezioak baino gehiago kobratu izan dut. Itzulpen tipikoa egiten ari den autonomoaren lanak izugarriak dira.

Beste herrietako itzultzaileak harrituta geratzen dira hemen literatur itzulpenak zenbat ordaintzen diren ikusita.

Bestelako itzulpenetan ez dago halako alderik.

EIZIE saiatu da lanbidearen beraren presentzia eta garrantzia ikusi dadin. Gauzak antolatuta dauden moduan, puska batean itzultzaileak gabe ezin dugu ezer egin. Itzultzaile onak edukitzea interesatzen zaigu, eta lan baldintza onetan.

■ **Hitzaldi eta ekitaldi publikoetan, gaztelara ulertzen dugunez, zer leku ematen zaio euskarari?**

Bezeraok benetan erreklamatzeko badu, gauza batzuk lege egin behar dira. Euskarazko itzulpena nahi duenari interpretatzea jarri behar diote. Ikusten dut gero eta gehiago egiten dela. Partehartzaileen artean batek euskaraz egiteak berak ere, behartu egiten du euskarazko itzulpena egotera.

Hipokrisi eta maximalismo gabe errebindikatu egin behar dira gauza horiek. Batzuetan, maximalismo horiengatik jendea aspertu egiten da. Errebindikatzeko hutsagatik errebindikatzen dela uste da, eta ondoren benetako errebindikazio bat datorrenean, zaku berean sartzen da.

Batetik dago zabarkeria, eta bestetik "euskara hutsean egin dezagun" gehiegizkoa, daukagun egoera edukita. Tarteak oreka bat behar dugu, arrazoizkoa den horretan jarri behar genuke indarra, posible den horretan. Bestela, itxurariaren kondanatuta gaude. Lortzera hel ezin gaitezen gauza bat eskatzen badugu, azkenean egingo dena horren itxura hutsa izango da ●

Gasteiz	Donostia Tolosa Bergara	Donostia	Irun	Baiona	Bilbo	Iruñea
arriaga			bertso-hop		urretxindorra	xalbador
		ramos			herriak	
	bilintx			mattin		xalem

www.megadenda.com

Zure aukera musika eta liburutan

E Z P A

PRINTZA

EZIN ESPLIKATU

Sonia Gonzalez poeta gazteak "Aizu!" aldizkarian eginitako elkarrizketan adierazpenok egin zituen:

"Askotan entzun ditut teori-zazioak, poesia gora eta behera, eta nik ez dut uste zehatz-mehatz esan daitekeenik poesia zer den. Ezin da definitu, ezin da esan zergatik edo zertarako idazten dugun, zergatik egun batean boligrafoa eta papera hartzen dituzun eta poema bat idazten hasten zaren. Beti saiatzen gara esplikatu ezin daitezkeen gauzak esplikatzeko. Eta hori gertatzen da arte guztietan. Poesia pertsonaren baitan gertatzen den zerbait da, indartsua, baina pertsonaren baitan gertatzen denez, ezin dena oso ongi esplikatu. (...) Samurtasun irudia baino gehiago, emakumeoi jarri ohi diguten aureola malenkoniatu hori hautsi nahi nuen (nire poemekin), Bronte ahizpen aire hori. Hautsi beharreko estereotipo asko dago oraindik, bai. Askotan liburu bat hartzen duzu, non pertsonaia guztiak gizonezkoak diren, Moby Dick esate baterako, eta hori literatura unibertsaltzat hartzen da, ageri diren harremanak pertsonen arteko harremanak direlako. Haatik, emakume bazara eta denak andreak diren nobela idazten baduzu, hori literatura femininoa deitzen diote, dirudienez agertzen diren harremanak ez direlako pertsonen artekoak".

"IPURBELTZ"EK 25 URTE BETE DITU

HOGIETA bost urte betetzen ditu aurtengo abenduan "Ipurbeltz" komikiak. 1977ko abenduan sortu zen ikastolen mundutik zetorren behar bati erantzun nahian. Euskaraz irakurtzeko erraza eta erakargarria izango zen zerbaiten premia zegoen. Hori dela eta marrazkilari talde batek ekimena martxan jarri eta Andu Lertxundi eta Julen Lizundia Ereineko zuzendariarekin bildu ziren. Handik aurrera, hilabetero plazaratu da "Ipurbeltz". Urteurren hau dela eta, Ereinek antologia bat plazaratu berri du.

EMAKUMEA PROTAGONISTA

ABENDUAREN 27a arte izango da ikusgai Donostiako Egia Kultur Etxean "Mujeres en escena" izeneko argazki erakusketa. José Miguel Llano argazkilariak azken hamabi urtetan eginiko lanak paratu dituzte bertan. Guztietan, emakumea da protagonista bizitzaren egoera ezberdinetan: lanean, kirolean eta arte eszenikoetan.

ILUSTRAZIOAREN GARRANTZIA

EUSKAL ilustratzaileen erakusketa paratu dute Gasteizko Montehermoso Kultur etxean abenduaren 13a bitarte. Besteak beste, Elena Odriozola, Belen Lucas edota Pedro Osesen lanak

izango dira bertan ikusgai. Izan ere, hauek haur literaturako ilustratzaileak dira batez ere. Eta erakusketa azken hamabostaldian Montehermoson egiten diren hainbat ekitaldietako bat besterik ez da. Irakurle gazteak euskal literaturara erakartzeko ilustrazioak duen indarra erakusteko ilustrazio tailerrak ere egin dira egun hauetan zehar.

"EUSKAL HERRIA" ALDIZKARIA

"EUSKAL Herria" izena jarri dio Suak plazaratu berri duen aldizkariari. Orain artean Pirinioetara eta Kataluniara zuzendutako "El Mundo de los Pirineos" aldizkaria kaleratzen zuen. Eta honen arrakasta ikusirik, natura, kultura eta bidaiak ardatz hartuta Euskal Herria izango da agerkari berriaren protagonista. Lehen aleak Ibaizabal, Bidasoa eta Arga ibaien iturburuak, Euskal Herriko hiriburuen alde zaharrak eta Iruñeko Planetarioa agertzen ditu. Eta gainera, Alex Angulo

H I T Z B I T A N

- Andu Lertxundik honakoa zioen "Euskaldunon Egunkaria"n: "Arazoak arazo, argi dago sorkuntza kulturalean herri bizi bat garela. Ez dago arlo horretan Euskal Herria ematen ari den adina ematen duen lurralderik, kanpoan euskaldunei buruz hainbeste mintzatzen direnek horretaz hitz egiten ez badute ere; aipatzekotan, indibidualizaturik aipatzen dute".
- Benito Lertxundik esana da hau egunkari berean: "Niretzako kanta bat letra eta musika da, eta hitzak lehentasuna du. Musika da hitzak goxoago helarazteko bidea".

L A K

eta Ramon Barea jartzen ditu aurrez aurre. "Euskal Herria" gaztelaniaz plazaratu da, baina euskarazko bertsioa ere izango du aurrerago.

LITERATURA ETA MUNDUA

EUSKO Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak eta Renoko Center of Basque Studiesek sinatutako akordioaren ondorioz hemendik aurrera zenbait euskal liburu ingelesezko bertsioan argitaratuko da AEBetan. Honela, euskal literatura anglosaxoniarrak merkatuan sartzea lortu nahi dute. Bi bilduma eratu dituzte horretarako: bata, euskal klasikoena; eta bestea, euskal literaturarena. Azken hori Linda White Renoko irakasleak eta Mari Jose Olaziregik zuzenduko dute. Bilduma horren lehen alea 80ko hamarkadatik gaur arteko ipuingintza jorratuko duen antologia izango da. Olaziregi dabil orain ipuinen aukeraketa egiten, eta otsailerako egina izango da.

MERKATU BEREAN

Bilboko bi antzokik albiste oso ezberdinak eman dituzte. Ayala Antzokiak abenduaren 15ean arte eszenikoen erakustoki moduan itxi egingo dela ohartarazi zuen, baldin eta erakundearen diru laguntzak jasotzen ez baditu. Arriaga antzoki publikoak berriz, ezagutaraztera eman du datorren urteko lehenengo sei hilabete aurrekontua: 3.400 eurotik gorakoa. Bi antzokiak merkatu berean lehian dabilta, hiri berean. Baina batek ikuskizun bakoitzeko diru kopuru bat ordaintzen duen bitartean, besteak leihatilan ateratako diruaren portzentaia eskaintzen dio bertara gerturatzen den taldeari. Ayala nola kudeatu den alde batera utzirik, posible al da egitarau duina antolatzea diru laguntzarik gabe?

Bestalde, Arrasate Euskaldun Dezagun elkarteak eta Elkarlaneanek Literaturako Nobel Sariak euskaratzeko beka sortu berri dute. Jokin Zaitegi arrasatear idazlearen omenez, hemendik aurrera urtero, nobel saridunaren lan bat euskarara itzultzeko beka deialdia zabalduko da. Eta ondoren, irabazlearen lana, argitaratuko da.

DANI BLANCO

- Miren Agur Meabek "Gara"n haur eta gazte literaturari buruz: "Azpigenero gisa tratatu izan bada, izan da orain gutxi arte ez delako antzeman bazegoela hor adin tarte bat, umezartatik nerabezarora bitartekoa, eta adin tarte hori kontsumitzailea dela. Behin horretaz jabetuta, publiko horrentzako bereziki idatzitako liburuak asmatzen hasi eta gero, nik uste dut garrantzi gero eta handiagoa berez etorri zaiola generoari".
- Juanjo Elordi ETBko errealizatzailearen aburuz, "euskal publikoak ez ditu programa berriak batere gustuko eta hauekin kritikoa da". Hitzok "El Correo"n esan zituen.

ALBERTO ELOSEGI

■ M. Sánchez-Ostiz.

IZENAK

Miguel Sánchez-Ostizek "En Bayona, bajo los porches" izeneko lana plazaratu berri du Seix Barral argitaletxearen eskutik.

Manu Muniategiandikoe-txea bergararrak formatu handiko pinturak jarri ditu ikusgai Madrilera Espacio Mínimo urtarilla arte.

Théâtre des Chimères taldeak "Norma James Joplin" izeneko lana estreinatuko du hilaren 19an Hendaian. Istoriaren protagonistak Marilyn Monroe, James Dean eta Janis Joplin dira.

Felipe Juaristik idatzitako testuek eta Santiago Yanizen argazkiek osatzen dute Everest argitaletxeak plazaratu duen "Donostia" liburua.

Basque Electronic Diaspora kolektiboak hirugarren diskoa plazaratu du. Bertan hogeita bat artistak osatutako 26 lan biltzen dira. Diasporako nahiz Euskal Herriko hainbat artistak hartu du parte. Bi konpaktuz osatutako lana Metakek kaleratu du.

■ BED 3 diskoa.

Kritika eta kritikariak

Ez dago argi kritikak zer funtzio duen. Beharbada, produkzioen publizitatearen gurpilaren engranaje gisa uzten diote existitzen. Are zehatzago esanda, ez dakigu egungo egunean gure hedabideetan kritika existitzen den ala ez, baina kritikoak existitzen direla ongi bistakoa da. Ekoizpenari dagokionez, urgentziatzko kronika eta gogoeta partzelatua egiten dute egin, eta eguneroko difusioko egunkarietan publikatzen dituzte lanak, espazioak, denborak garrantziak eta ekonomiak kondizionatuta.

Eta, kritika horrek ba al du eraginen bat antzerti-produkzioetan? Badira baietz diotenak, baina gehienok noiz eta nola esan behar diogu. Izan ere, zirkunstantzia askoren arabera da eragina, zeinek, besteak beste, ondoko alderdi hauekin baitu ikuskizun: programazio zatituekin, eguneroko hedabide idatzizkoen maparekin eta sinatzaileak berak lan egiten dueneko hedabidean duen sinesgarritasunarekin.

Bilbo, Barakaldo eta Donostia alde batera utzita, antzerti-lanekin gerta daiteke plaza batean behin antzeztuak izatea eta hurrengo hiru hilabeteetan inon ez iragartzea, edota, baita berriz egundo ez antzezte ere. Hortaz, obra ibilian ez denean publikatutako kritikak ez du eragin zuzenik publiko irakurlean. Litekeena da, ordea, programatzaileen iritzian eragina izatea eta, lana programazioan ez gaineratzeko, kritika aitzakiatzat baliatzea. Horrenbestez, eragina izango du, baina zeharkakoa.

Dena dela, bada beste detailetariko bat. Oro har, Donostiako kritika ez da Bilbon publikatzen, eta alderantziz. Bokazio nazionalako egunkariak soilik hedatzen dira guztira, eta, oso saihetsekoa izan arren, izan dezakete nolabaiteko eragina. Agian, ni neu naiz Euskal Herri guztia osatzen duen bakarra, zeren, ikuskizunak Erriberrin, Baionan, Santurtzin edo Oionen ikusi, "Gara"ren edizio nazionalan argitaratzen baitira kritikak.

MUGA geografiko horrek, nahitaez, berekin du programatzen den guztiaren berri ez izatearen muga, zeren programazioak kondizionatzen baitu emanaldia, eta beti da mugatua eta partziala, baldin hiriburu batekoa bakarrik hartzen

bada kontuan. Kritikoei buruz (kritiko gizonei buruz, zeren lehen aritzen zen emakume bat, baina ia erretiratu da), esan daiteke bitan bereizten direla: batzuk antzertiaren prozesu osoan hartzen dute parte, besteak urrun samarretik begiratzten diote, eta, zenbaitetan, frustrazioen edo erreminen ondoriozko jarrera erakusten dute. Hau da, batzuk ikasten saiatzen dira beti, dela bidaien bidez, dela munduan barrenako ferietara, jaialdietara, jardunaldietara... azalduz; beste zenbait, ordea, bere ohiko lantokian geratuta bihurtzen da antzerti-kritiko.

INICO AZKONA

Carlos Gil
Antzerki kritikaria

"Euskal Herri osoan ez dago enpresen plantillako kritikorik, denok kanpoko kolaboratzaileak gara. Eta, sintoma bat. Oso gutxi ordaintzen digute, gutxi baino gutxiago"

HORREZ gainera, beste alderen bat ere bada kritikoetan. Batzuk narratzaileak dira, besteak gogoetagileak; batzuk pentsatu egiten dute bere esanahi politikoan, besteak baztertu egiten dute alderdi hori; batzuk ikuskizun arriskutsuak hautatzen eta ebaluatzen ibiltzen dira; besteak hobeto moldatzen dira lan konbentzionalekin, eta publikoaren eta ikuskizun komertzialen alde egiten dute. Badira, halaber, hizkera preziosistan idazten dutenak, hots, kalitatea tarteko berez edo izatez balio duen pieza periodistikoa lortu nahi dutenak, baita hizkera ortopedikoz deskalkifikazioak edo pleitesiak kontatzen edo botatzen dituztenak ere. Kalifikatu behar izatera, esango genuke kritikatzan dituzten estamentuetan errespetatuak, pisudunak edo kontuan hartzen ez dituztenak direla. Apika, badira memoria historikoa, esperientzia eta egitatearen beraren gaineko ikasketak dituztenak, baina, apika, badira, halaber, amateu-

rrago hasten direnak eta arian-arian formatzen direnak. Ikusten duzueenez, aldaeren zerrenda bukaera gabea da.

Arte eszenikoen esparrua osorik hartuta, konpetentzia-maila berean daude kritikaren parteak, programatzaileena eta zuzendariena. Mugak hedabideetan daude, zeren ez baitute behar adina baloratzen antzertia, eta, ondorioz, ez dute jartzen merezi bezalako espaziorik eta baliabiderik. Euskal Herri osoan, ez dago enpresen plantillako kritikorik, denok kanpoko kolaboratzaileak gara. Eta, sintoma bat. Oso gutxi ordaintzen digute, gutxi baino gutxiago. Horregatik, euroaren, artearen eta boterearen zaleak garelako egiten dugu kritika ●

AURTEN... OPARI MAGIKOA!

txan magoa

LOR EZAZU
TXAN MAGOAREN
MAGIA
KITa!

36€

bidalketa gastuak
barne

KUTXA MAGIKOA

Sar ezazu txan barruan eta
desagertu ewgingo da!

BIDEOA

TXANek magia egiten irakatsiko dizu!
Ikas itzazu magoek trikimailu guztiak!

TXANen KAMIXETA

Neurriak:
4-6-8-10 urte

MAKILATXO MAGIKOA

Magia egiteko
ezinbestekoa!

DEITU
ORAIN!

902 45 12 12

TRU
902 45 12
IRUÑA • EUSKAL HE

MUSIKA ETA BERTSOLARITZA

Herri Musikaren Txokoak eta Bertsozale Elkartek antolatuta, doinu eta hitzen harremana aztertu zituzten azaroaren 30 eta abenduaren 1a bitartean. Nor bere tonuan aritu ziren Juanito Dorronsoro, Juan Mari Beltran, Andoni Egaña, Iñaki Irigoien eta Xabier Amuriza.

TXANPON BERAREN BI ALDEAK

ALBERTO ELOSEGI

■ Bertsolariak doinua menperatu behar duela, musikarako gaitasuna galtzen ari garela eta beste hainbat gai aztertu zen.

Joan Mari Beltran Herri Musikaren Txokoko arduradunak argi du bertsolaritzaren eta herri musikaren arteko lotura: "Ez dago hitz neurturik gabeko kanturik eta ez dago musika gabeko bertsorik". Herri musikaren doinu biltegiaren %80 bertso doinuek osatzen dute. Eta etorkizunean ere, herri musikaren altxorra betetzen eta osatzen bertsolaritza izango da protagonista nagusia, bere ustez. Musika eta bertsoa uztartzen diren bezala, bi elkarteek bat egitea premiazko ikusten du Koldo Tapia Bertsozale Elkarteko idazkariak: "Herri

kulturaren inguruan mugitzen garen guztiok behartuak gaude elkarlanera; horrelakorik egin ezean, desagertzeko aukera handiak dauzkagu". Horra, bada, elkarlanean antolatutako jardunaldien emaitza.

ALT XORRA BILTZEN. Joanito Dorronsorok, bertso doinutegiaren egileak, esperientziak daki doinuak gordezea txatar biltzaile lana dela: "Nire koinatu txatar biltzaileak beti imana ibiltzen du eskuan. Aurrean tokatutako metal

denari botatzen dio imana, ea heltzen dion edo ez ikusteko. Alegia, txatarretarako balio duen jakiteko". Dorronsorok ere gauza bera egiten omen du doinuekin. Irratia entzutean, kasetea, liburu bat hartzean, musikarekin lotutako edozeri beti neurria botatzen dio. Zortzikoa den begiratuta biltzen ditu doinuak. Azkue, Aita Donostia, Salaberri... gure herrian altxor biltzaile onak izan ditugun arren, Joani-

ALBERTO ELOSEGI

■ Teorizatu bakarrik ez. Asteburuan zehar kantaldiak, bertso afaria, eta erromeria egin zituzten Oiartzunen.

tok ohartarazi bezala, "altxor dena oraindik ez dago jasota".

Puntu honetan bat dator berarekin Joan Mari Beltran, eta pasadizo honekin ziurtatzen du: "Kantutegia osatzen ari ginela, arazoak izaten genituen Aita Donostiaren ordenarik gabeko sistemarekin. Hark ere imana erabiltzen zuen, eta edozein paperetan, baita autobuseko txartelean ere, apuntatuko zuen entzundako doinua, eta gero kaxa batera bota. Aita Jorge zuen ondoan, eta esaten zion: 'Jose Antonio, ordenatuagoa izan behar duzu!', eta Aita Donostiak erantzuten omen zion: 'Jorge, ez da ordenatzeko garaia, biltzeko garaia da!'. Andoni Egaña sartu da eztabaidan zorrotz: "Tira, apaiza bazen, ordenatuta egongo zen, ezta?". Barreen ostean, jarraitzen du Beltranek: "Horretan Aita Donostiak ez du arrazoi osoa. Beti da biltzeko garaia". Gaur ere berdin-berdin gabiltzala dio Beltranek, eta espero du hemendik ehun urtera ere biltzen jarraituko dutela.

HERRI MUSIKAREN EZAUGARRIAK. Nolakoa da gure altxorra? Ez da, behintzat, bitrintetan ukitu gabe era-

kusteko pieza. Norberak erabili eta egokitu egin behar du. Halaxe dio Beltranek: "Zenbatetan entzuten dugu, 'kantu hau beti horrela izan da' sententzia. Ez da posible orain dela ehun urte kantatzen zen bezala kantatzea. Herri kulturak egunero arnas hartzen du, ez da izozkailuko produktua". Belaunaldi bakoitzak, herrialde bakoitzak, herri bakoitzak, eta azkenean pertsona bakoitzak interpretatzen du herri musika, eta bakoitzak bere ekarpenak egiten dizkio, Beltranen aburuz. Beraz, bakarlarien sormena dago alde batetik, eta kolektiboaren sormena, bestetik. "Doinua egileren batek egingo zuen, baina ez hutsetik. Sormen kolektibotik hartzen du", dio. Herri musika ahoz aho pasatzen omen da, ez dago idatzia, eta beraz, askoz malguagoa da. Doinu bakoitzak existitzen du, ematen den unean bakarrik. Beti da ezberdina, interpretearen nahien arabera.

Bertsolarien kasuan, are nabarmenagoa da doinua zenbateraino den aldakorra. Izan ere, doinua hitzaren eta esanahiaren menpe dago. Edo egon da, orain arte behintzat. Joanito Dorronsorok baieztatzen duenez: "Muturrera eramana,

da, esan liteke bertso doinurik ez dagoela, bertsolari bakoitzak berea erabiltzen duela. Azpillagak eta Lazkao Txikik doinu bera oso ezberdin kantatzen zuten. Lazkao Txikik berak ere ez zuen doinu bera bi aldiz berdin kantatzen. Ez zegoen doinuaren menpe. Esan nahi zuena zen garrantzitsua, eta doinua horren arabera moldatzen zuen. Bertsolariak doinuaren gero eta menperago daude". Andoni Egaña osatu du azalpena: "Lazkao Txikik hitzak azpimarratu egiten zituen doinuarekin. Oharkabean pasatzea nahi zuena erdi baxu kantatu, eta azpimarratu beharrekoa nabarmenago. Egun iritsita gaude kalejiren erritmoan kantatzera, eta horrek esanahiari indarra kentzen dio".

ESKOLAN IKASIA ETA GALDUA. Zergatik menperatzen zuten lehengo bertsolariek doinua, eta aldiz, gazteenak zergatik aritzen dira doinuari jarraitu ezinda? Andoni Egaña azaltzen duenez, "gure doinuak ikasteko moduak baldintzatzen du gero guk doinu hori kantatzeko modua". Eurek horrela ikasten ome dituzte doinuak:

■ Amuriza: "Birtuosismoa ez da azkartasuna. Bere erritmoan transmititzea da".

lehenengo saioaren batean doinu berri bat entzuten dugu. Gustatzen zaigu, eta kotxean goazela ekartzen saiatzen gara. Oso-osorik ez dugu gogoratzen, beraz, beste behin entzun zain egoten gara. Kotxean entseatzen dugu, eta ondoren kantatzen dugu. Logikoki, prozesu horrekin bertsolari bakoitzak doinu bera kantatzeko duen modua oso ezberdina dela adierazten du Egañak. "Kontrakoa gertatzen da bertso eskoletan, 'gaur doinu hau ikasiko dugu' esan, eta zintatik ikasita, bertsio guztiak berdinak dira. Badaukat susmoa generazio gazteagoek kantaera uniformatuagoa dutela".

Bertsolarien gaitz hau, gizarte osoarena da, noski. Entzun, bestela, Beltran: "Lehenengo transmisioa zuzen-zuzena zen. Jaiotz geroztik, besotan kantatzen zien amonak, amak... Matematikak ikasteko musika erabiltzen zen eta jokoak ere kantuz egiten ziren. Gaur, berriz, Txirri, Mirri eta Txiribitonon kasetea sartu eta 'play'ri ematea da dena. Transmisio sistema horrek askoz informazio gutxiago ematen du. Pertsona horrek izan ditzake milaka kantu fonotekan, eta ez da bat kantatzeko gai izango. Musikarako gaitasuna eta sormenarena asko jaitsi da gizartearen".

Horren aurrean, nabarmena da transmisio sistema egokitu behar dela. Beltranek pista batzuk ematen ditu. Haste-ko, herri kantutegia audioan bildu behar dela dio, ez partituretan bakarrik.

"Jakin behar dugu idatzitako partitura erreferentzia bat dela, baina hori interpretatu egin behar dela, eta bakoitzak eman behar diola bere airea". Gainera, bertso eskolako ikasleak harremanetan jarri behar omen dira zaharrekin, euren kantaera jasotzeko.

□ "Dantza taldeak ez dio ikuskizunari bakarrik begiratu behar. Herrian dantza piztu behar du" IÑAKI IRIGOIEN

NOR BERE ERRITMOAN. Bertsolariak dira musikarien amesgaizto, Egañak kontatzen duenez: "Guk pentagrama eta konpasez ez dakigu ezer, eta bitakoren batera makurtzekotan pentagramara makurtuko gara, sekula ez konpasera. Bertsoa datorkigunean kantatzen dugu, ezin dugu erritmo finko bat eraman. Joxan Goikoetxea musikariak kontatzen du, nola ezagun bati esan zion: 'Bertsolariak musikaz laguntzera noa'. Eta besteak: 'Laguntzera? Atzetik segitzera izango da!'" Joan Mari Beltranek azaltzen duenez, bertsoak berak bere konpasa du, eta bertsolariak hel-tzen dio bere konpasari. Baina ez da musikan ezagutzen dugun konpas mota.

Ez da metrikoa, estatikoa. Denak du bere erritmoa, eta bertsolariak ezin omen du bere konpas horretatik atera. Espezializazioa muturretara eramatea da beste akatsa, Beltranek dioenez: "Bertsolariek erabili dituzue zenbait saiotan bertsoa eta euskara ezagutzen ez dituzten musikariak. Instrumentua jotzen onena bada ere, nola demontre jarraituko dio bertsolariari!".

DANTZA KOPLAK. Iñaki Irigoien dantzan adituak azaldu du, beste hitzaldi batean, dantzaren eta koplaren arteko harremana: "Dantza guztiek dute bere letra, eta hasiera hasieran kantatuta egiten zen dantza. Ondoren, danbolinteroak zabaltzean, kantatu eta musika jo batera egiten ziren, eta azkenean, galdu egin ziren kantuak". Dantzarako koplak etxean prestatzen ziren, ez dira inprobisatuak.

Xabier Amurizak koplaren estetika azaldu du: "'Gorbei altuan edurre, bota surtera egurre, alaba galanten amak mutil zantarren bildurre'. Zer ikusi du lehen zatiak bigarrenarekin? Non dago logika? Ez da logika diskurtsiboa. Logika diskurtsiboa bertsoak garatzen du, arrazoia alegia. Baina koplartizan ikusmenezko logika dago. Kopla hau sortu zen biziera eta pentsaeran, koa-dro hau oso naturala da. Emakumeak leihotik elurra ikusten du, eta sutara egurra botatzen ari da. Zer darabil buruan? mutil zantarren beldurra. Inguruaren eta pentsamenduaren lotura abstraktua egiten da; ez dago aipatu beharrik. Ez dago lotura diskurtsibo edo gramatikalik egin beharrik. Zein da, orduan, lotura? Bizipena. Koplek garai hartako biziera, elementuak, irakasten dizkigute".

Elipsi gramatikal eta logiko honetan, zerikusia du, koplaren neurri txikiak. Gauzak azaltzeko leku askorik ez dago, eta euskarazko aditza oso luzea da. Neurriak berak behartzen du abstrakzioa, elementuak kentzera. Amurizak gogorazten du balio literario hori aplikagarria dela beste generoetarako ere, narratibarako, esaterako: "Elementu naturalak ez dira pagoak eta zelaia bakarrik, baita mikrofonoa, edo ordenagailuaren sagua ere... Gaurko elementuekin berdin berdin joka daiteke" ●

◆ ITZIAR EIZAGIRRE
◆ ESTITXU EIZAGIRRE

BASANDERE ARGITALETXEA

Birmingham 1, Pral. Eskubia

20002 DONOSTIA

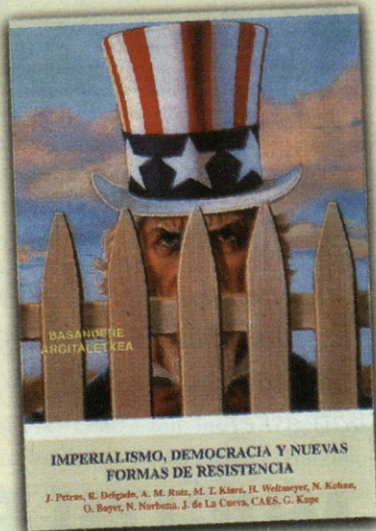
Tel. / Faxe: 943 45 38 52

HABLEMOS DE NAVARRA

(Viaje a través de las realidades ocultas de un territorio vascón)

Korresko edo Burgiko sorginen azalpenak, XVI. mendeko Irufean gertatu zen izurritea, Fiteron egindako iraultza, Aralarko basajauna, OPUSeko zurikeriak, Corralizen inguruko eztabaida gogorak, anarkista errepublikanoen testigantzak, Nafarroako bagaudak, Orreagako gudaren azken oihartzunak, Gamazada, 1866.eko euskal unibertsitatea, karlistadak, Tuterako zuberotarrak, 1931.eko autonomi estatutua, 1951.eko greba orokorra, Jurramendiko erailketak, ...

Ehun testu labor eta borobilen bidez Nafarroaren (eta beraz, Euskal Herriaren) historia ezkutuan murgiltzeko (eta gozatzeko) aukera izango duzu liburu bikain honetan, era atseginean idatzita eta ezinbestekoa geure euskal identitate galdua bersortzeko.

IMPERIALISMO, DEMOCRACIA Y NUEVAS FORMAS DE RESISTENCIA

Egungo mundu egoerak ulertzeko hamasei artikuluko bikain dituzu bilduta liburu honetan.

Lehenengo zatian ("Imperialismo y resistencia" izenburupean) iraultza zientifiko-teknologikoak inperialismoarekin dituen harremanak, Israel eta EEBBren arteko lotura bereziak, "Plan Colombia"ren geopolitika, eta 11-S ondoren Estatu Batuen lehen politikoa berriak aztertzen dira. Bigarren zatian ("Luchas de masas y antiimperialismo") Argentinan lehen zorian dagoen egoera, Brasileko "Lur gabeko langileen mugimendua" (MST), Palestinako Intifada eta Venezuelako estatu kolpeak dituzu aztergai. Hirugarren zatian ("Terrorismo y violencia"), biolentzia filosofo ospetsu batek artikuluko gogor baten inguruan sortutako burutazioak eta biolentzia mas mediek duten jokabideak aztertzen dira. Laugarren zatian ("Democracia"), kapitalismoaren demokraziak hitz egiten da eta bereziki Euskal Herrian gertaturiko transizio "demokratikoa".

PROIEKTO ABERTZALE ETA AUERRERAKOI HONETAN KOLABORATU NAHI BADUZU HARPIDETZA EGIN GOIKO HELBIDERA TXARTELA BIDALIZ

(Urtean 2 liburu: 14 eurotan bana (2.300 pzta.)

HARPIDETZA TXARTELA / TARJETA DE SUSCRIPCIÓN

Izen-abizenak / Nombre-apellidos

Helbidea / Dirección

Herria / Localidad

Posta kodea / Código postal

Tel.

Bankua edo Aurrezki Kutxa / Banco o Caja de Ahorros

Sukurtsala / Sucursal

Kontuaren zenbakia (20 digitu) / Número de cuenta (20 dígitos)

Data / Fecha

Sinadura / Firma

ALBERTO ELOSEGI

A R I T Z G O R R O T X A T E G I

Genero eta estilo ezberdinetako lau lan plazaratu ditu dagoeneko Aritz Gorrotxategik. Azkenak, "Galtzontziloak autobusean zintzilik" (Erein) liburuak, bidaia bateko gorabeherak kontatzen ditu. Orain, abentura eta intriga lan bat prestatzen dihardu, Gipuzkoako Foru Aldundiaren sorkuntza beka bati esker.

"IDAZLEAK GAUZAK MUGITU ETA SUERTEA PROBATU BEHAR DU"

Aritz Gorrotxategik idazteko bokazioa du. Ez daki Euskal Herrian liburuetatik inor bizi daitekeen, baina litekeelakoan dago eta aurrera jotzeko asmoa du. Lau liburu zeharo ezberdin plazaratu ditu, dagoeneko: nobela beltzaren ukitu nabarmenak dituen "Kafkaren labankada", misterioz betea dagoen "Egurra Pinotxori" ipuin sorta, "Taxi bat Hamletentzat" poesia bilduma eta "Galtzontziloak auto-

busean zintzilik" bidaia kronika umoretsua. Horrez gain, Gipuzkoako Foru Aldundiak ematen dituen sorkuntza beka bat lortu du eta lan horrekin dabil burubelarri. Adi, beraz, Aritz Gorrotxategi zalea bilakatu den irakurlea, bere hurrengo liburua XVIII. mendeko Zuberoan gertatzen den abentura eta intrigako nobela bat omen da-eta.

■ **Liburu asko plazaratu dituzu oso epe laburrean. Nola lortzen da hori?**

Askok izan dira, bai, baina ez pentsa urtebetean idatziak izan direnik. "Kafkaren labankada" 2000. urtean eskuratu zuen Irun saria, baina 2001ean ateratzen kalera. Hau da, liburu bat plazaratzen denerako urtebete edo gehiago pasa da, eta epe horretan beste zerbaitean aritzen zara.

■ **Hondarribiko Udalak antolatzen duen narrazio laburren Sartaka sarian lehen, poesiako Bordari sarian lehen**

eta bigarren, Pasaiako narrazio laburren lehiaketan finalista bikoitza eta Deustuko Unibertsitatean Gurya Euskara taldeak 1999an antolatutako ipuin lehiaketan lehena eta poesien bigarrena suertatu zinen. Sari mordo irabazia zara, ez da hala?

Baina sari txikiak dira nireak. "Kafkaren labankada" rekin irabazia izan zen beste maila bateko lehena.

■ Noiz hasi zinen zu idazten?

Bederatzi bat urte izango nituen, afizio handia neukan. BBB ikasten ari nintzela ipuin bat izan nuen saritua. Gero, orde -alfer samarra ere banaiz-, bizpahiru urte pasa nituen ezer egin gabe. Unibertsitatean hasi nintzen berriro, 22 edo 23 urte nituenean.

■ Jauzi egin dezagun Irun saria irabazi zuen "Kafkaren labankada" nobelara. Zer azalduko zeniguke hari buruz?

Batetik, niri betidanik gustatu izan zaidala nobela beltza, taberna giroa, eta hori guztia. Eta bestetik -"Egurra Pinotxori" lanean gutxiago, baina-, nire mundu literarioa filosofatzea gustukoa duten pertsonen osatua dagoela, bere buruari bizitzari buruzko galderak egitea gustuko duten horiez. Giro existentzialista baina umoretsu batean bizi direnak dira, umore horren bitartez bizitzari aurre egiten saiatzen direnak. Bada, "Kafkaren labankada"n gauza biak nahasten dira. Badago filosofatzea oso gustuko duen pertsonaia bat eta puntu umoretsuak dituen, eta gero baditu puntu serioago batzuk... Nobela, krimen moduko baten inguruan dago eraturik. Gauza zen, intriga bezalako genero bat hartu eta ea ematen zidan nik barruan neukan guztia botatzeko aukera. Eta baietz iruditu zitzaidan.

■ Zergatik kokatu zenuen zure nobela hori Lisboan?

Hasiera batean, intriga hiri ezberdinetan zegoen kokatua. Baina bertsio hori Alberdaniara bidali nuen, eta hangoek komentatu zidaten bazegoela han material on bat, baina beharbada komeni zela hau eta beste egitea eta ekintza osoa hiri batean kokatzea. Orduan, bigarren aldiz egin nuen nobela hori, eta bigarren aldiz horretan onartu zidaten, baina bitartean Irun saria eraman zuen... Izan ere, beti bezala, erantzunak oso berandu iristen zaizkizu, eta Alberdaniatik erantzunik ez nuen eta idazleak gauzak mugitu eta suertea probatu behar duela uste dudan

neiz, Irun sarira aurkeztu nuen lana. Bidaliz, eta handik pare bat hilabetera jaso nuen Alberdaniako baiezkotza, baina... Zergatik Lisboa? Zortzi egun pasa nituen han oporretan neska-lagunarekin, "Trotamundos" gida bat lagun genduela ibili, ibili eta ibili, eta oso hiri polita iruditu zitzaidan. Soziologikoki ez dakit oso ondo ezagutuko dudana Lisboa, baina morfologia eta kaleen aldetik, bai behintzat. Eta genero beltzeko istorio bat kokatzeko oso leku ona zela pentsatu nuen. Gainera, liburuxka mordo neukan eta hango literatura ere asko gustatu izan zait beti.

■ Nobela horretan Kafkari egiten diozu omenaldia. Horren arrazoia?

Nobela horren behin betiko bertsioa egiten ari nintzela, "Gaztelua" irakurri nuen kasualitatez. Eta Lisboan ere gaztelu oso famatu bat baduen, literatur joko

□ "Nire mundu literarioa filosofatzea gustukoa duten pertsonen osatua dago, bere buruari bizitzari buruzko galderak egitea gustuko duten horiez. Giro existentzialista baina umoretsuan bizi diren pertsonen"

bat asmatzeko polita iruditu zitzaidan. Beno, azkenean arrazoia ez dakizu garbi. Batzuetan, klak! egiten dizula buruak eta bururatu egiten zaizula...

■ Irun saria jaso ondoren idatzi zenuen hurrengo liburua "Egurra Pinotxori" izan al zen?

Ez. Liburu horretan ageri diren ipuinak urtetan zehar pilatutakoak dira. Liburua bukatu eta gero hasi nintzen "La Torre" deritzan hiri bat asmatu eta istorio guztiak bertan kokatzen, ipuin bakoitza aurreko istorioarekin nolabaiteko harremanean jartzen.

■ Gero "Taxi bat Hamletentzat" poesia bilduma plazaratu zenuen. Poeta ere ba al zaitugu?

Beno, ni poesia idatziz hasi nintzen honetan. Gero narratibara jo eta pixka bat baztertu egin nuen poesiarena, baina beti idazten duzu zerbait. Gainera,

"Taxi bat Hamletentzat" liburuan agertzen den poesia oso narratiboa da, gehienak istorio txikiak kontatzen dituzten poemak baitira. Hainbeste poesia idatzi eta gero, kitatu behar nuen zor bat zela iruditzen zitzaidan: nik ere poesia liburu bat atera behar nuela, nahiz eta neure burua poetatzat ez dudana. Titulua, berriz, desmitifikazio bat da. Ikastolan-eta, Hamleten mitoa dudarena bezala jotzen zen, baina Hamlet irakurri eta pixka bat hobeto ezagutu nuenean, gehiago ikusten nuen nik komunikazio arazo bat bezala berea, hasieratik baitaiki zer gertatu den, baina obra osoa behar baitu erabaki bat hartzeko.

■ Iritsi gara zure orain arteko azken lanera, "Gantzontziloak autobusean zintzilik" liburura. Zer diozu hartaz?

Orain arte idatzi ditudanen aldean oso ezberdina da, egiazko gauza batean oinarritutako istorioa delako. Protagonistak bat ni izan naiteke, eta beste protagonistak nire lagunak dira. Bidaia hartako pasadizoak gogoratze asmoarekin hasi nintzen hura idazten, baina gero, irakurtzerakoan, ohartu nintzen bazegoela han lan duin bat behintzat, eta orduan lagunengana jo nuen, haiek azaltzeko baimena eskatzera. Zentsore lana egiteko ere eskatu nien, liburu horren aurretik eta ondoren haien laguna izaten jarraitu nahi nuelako, jakina. Eman zidaten baimen hori, eta hasi nintzen lanean. Umore klabea idaztea erabaki nuen, baina ez nuen umore klabe erraz batean erori nahi, eta hori zen nire arriskua. Txiste errazik ere badago liburuan, baina umore garratz bat erabiltzen saiatu naiz behintzat, noiz edo noiz beltza eta besteetan oso sarkastikoa den umorea agertu nahi izan dut, nolakoak garen islatzeko orduan batez ere, zeren, nire ustez, euskaldunok oso pertsona erretxinak gara batzuetan. Nolanahi ere, nire lanean azaltzen diren pertsonaiek zenbait konplexu dauzkate, baina era berean zer edo zer ere badute buruan, eta azkenean halako sinpatia hartzen zaielakoan nago, beraien buruaz ere barre egiten badakitelako.

■ Zein da zure pertsonaia horien bertuterik handiena?

Onartzea ikasketak bukatu, lana egin, seme-alabak eduki katera bideratuta daudela, eta ez dutela kate horretara joan nahi, baina badakitela kate horretara joango direla. Horregatik,

ALBERTO ELOSEGI

bidaia hori beraien arteko adiskidetasunari egiten dioten azken omenaldi moduko bat da.

■ Tunisiak zer paper jokatzeko du horren guztiaren erdian?

Gu han ekialdeko kostako pusketa txiki batean egon ginen, Sousa izeneko hirian. Oso gune turistikoa da. Eta gero, bidaia antolatu baten bidez ibilbide tipikora abiatu ginen: desertua, Kairouan, dromedarioen gainean igo... Erritmo turistikoaren zera hori ere kontatzen da liburuan, askotan bai baitirudi dena dela ikusi, argazkia atera -"ni hemen egon nintzen" ziurtatzeko- eta etxera etortzea. Nik argazki kamerarik ez dut eramaten, ez zait gustatzen, baina jende asko kamerak zintzilik eta argazkiak ateratzera doa; beno, aukera bat da, baina niri pertsonalki ez zait gustatzen.

■ Emakume tunisiarrari buruz ere mintzo zara zure lanean.

Zer edo zer. Beno, halako leku batera zoazenean beti daukazu lau ideia eginak: gameluak, emakumeak horrela bizi direla, hau eta beste. Eta egia da hirietan ez zirela emakume hain tapa-

tuak ikusten, bizitza normalago bat daramatela sumatzen zela, kalean behintzat. Baina behin suerte txarra izan zuen autobuseko gidariak, eta multa bat jarri ziguten; eta horren ondorioz, halako nekazal herrixka batean geratu behar izan ginen, turistentzat prestatua ez zegoen leku batean; eta han

□ **"Gantzontziloak autobusean zintzilik" liburuko pertsonaien bertutea zera da: onartzea ikasketak bukatu, lana egin, seme-alabak eduki katera bideratuta daudela, eta nahiz eta ez duten kate horretara joan nahi, badakitela bertara joango direla"**

bai ikusi genituela emakumeak tapatuak eta marratxo batekin jantzian: marra horren kolorearen arabera, ezkondua, alarguna edo ezkongia zen emakume hori. Gertatzen dena da, zu hara ondo pasatzeko asmoarekin zoazela, eta xehetasun askori ez diezula jarraipen bat egiten. Baina begibistakoa da Tunisian emakumeak ez daukala bizitza publikorik: tabernetan ez daude, kalean oso gutxi... Diskoteketan ikusiko dituzu hango mutil gazteak, baina bertako emakumerik ez...

■ Erraza izan al zaizu liburu hau idaztea?

Erraza baino gehiago, dibertigarria izan da. Beldur nintzen, akaso, niri asko gustatzen zitzaizkidan pasadizoak han egon ez zen eta hango jendeak eta gauzak ezagutzen ez zituen irakurle bati ez ote zitzaizkion gustatuko. Lagunei uzten nizekien, eta barrez lehertzen ziren, baina esaten nuen: hau gure arteko gauza bat izan daiteke. Baina editoreari erakutsi eta berak ere gustuko zituela ikustean, aurrera egitea erabaki nuen.

◆ PILAR IPARRAGIRRE

Kazetaritza eta literatura elkarren ondoan doazen jarduerak dira. Bien arteko mugaz eta berdintasunaz eztabaida sortu da aspaldion. Azkeneko hamar urteotan euskarazko kazetaritzak bide oparoa burutu du. Kazetaritzatik literaturarako bidea aztertu dugu kari honetara.

KAZETARITZA ETA LITERATURAREN ARTEKO AMODIO ETA DESAMODIOAK

DANI BLANCO

Hiru zatitan paratuta dugu kazetaritza eta literaturaren gaineko erreportaje hau. Batetik, Leioan joan den urrian gaiari buruz EHUK eta EIEK antolatutako jardunaldiaren bilduriko hainbat gogoeta; eta bestetik, gaia ondo ezagutzen duen Karmelo Landaren idazki iradokigarri bat paratu dugu. Jarraian, berriz, Joxean Agirre, Juan Luis Zabala eta Arantxa Iturbe idazle eta kazetariekin gaiaren inguruan izandako solasaldia. Egiari zor, solasaldiaren parte bat.

■ **Kazetari eta idazle gisa zuen eskarmentua izanen dugu abiapuntu. Kazetaritza eta literatura bereizi ote daitezke? Horren joera arrunta al da bi jarduerak ez bereiztea?**

ARANTXA ITURBE: Uste dut bereizi bereiz litezkeela, eta bakoitzak gure eskarmentuan eta praktikan bereizten ditugula. Hala ere, oso lotuak daude norberaren kasuari. Nik txikitan idazle izan nahi nuen, oso garbi neukan hori. Baina idazle izateko ikasketa unibertsitariorik ez zegoenez, kazetaritza egin nezakeela esan zidaten, idaztearekin loturarik izan zezakeelako-edo. Kazetaritza ikasi, lizentziatu eta irratian hasi nintzen, baina ez kazetaritza lana egiten baizik magazin bat egiten, eta ez dakit zeregin horrek zenbat daukan literaturatik, kazetaritzatik edota bestetik. Idazle izan nahi ote nuen ere ahaztu zitzaidan ia-ia, bat-batean berriz ere idazten hasi nintzen arte. Beraz, nire kasuan, bi bokazioak nahastuta joan dira, baina, praktikan, nik uste bereizten ditudala, idazten hastean ez naiz kazetariaren mentalitatearekin hasten -baldin eta kazetari mentalitatekerik baldin badago-, biak oso nahasiak agertzen zaizkidan arren. Batean benetan gertatutako gauzez ari naiz eta bestean askoz

■ Ezkerretik hasita, Joxean Agirre, Arantxa Iturbe eta Juan Luis Zabala.

ALBERTO ELOSEGI

■ “Duela hamar urtera arte, literatura metaliterario bat-edo egiten zen. Orain, aldiz, literaturan joera berri bat zabaldu da, idatz-molde arina edo erraza erabiltzen duten liburuena. Harrera ona izan dute, eta berez oso literaturzale ez den jendea erakarri”, dio J. L. Zabalak.

sormen zabalagoarekin. Lan egiteko erak ere ezberdinak dira.

JOXEAN AGIRRE: Nik inpresioa daukat bereiziak daudela berez, kontziente naiz horretaz. Hamasei urterekin ez nuela idazle izan behar erabaki nuen, memento hartan eskakizun politiko batzuk zeudelako, gizarte zientzia, soziologia, historia, edota kazetaritza -geroago egin nuenez- ikastea eta bide honetatik joatea erabaki nuen. Gizarteak sekulako buelta emango zuelakoan, aldaketak gertu eta berehalakoak izango zirelakoan prestatu behar genuela pentsatu genuen. Gero, halako desengainu politikoaren ondoren, itzuli nintzen ni literaturara, eta bi jarduerak oso bereiziak ditut. Azken bolada honetan Jaka bekarekin nobela bat bukatzen ari naizenez gero, egunero bizpahiru orduz idazten dut goizean goi-

zik, beste guztia bigarren mailakoa dela pentsatuz ateratzen naiz etxetik, kazetaritza ez duela horrenbeste neke merezi, ez diodala inolako ahaleginik eskaini behar pentsatuz. Kazetaritza ez dut maite, esaten dut askotan. Ordea, lehen prentsaurrekoan sartzen naiz, emozio-natzen naiz eta egun osoa horretan ahalegintzen naiz. Baina niretzat izugarri ezberdina da goizeko ariketa literarioa eta egun osoko beste jarduerak. Labur esanda, literaturaren errepresentazioaren arloari dagokio, artearen arloari, eta kazetaritza, aldiz, komunikazioarenari. Literaturan nitasunak leku zabala du, neurri handi batean literatura nitasunari buruzko diskurtsoa dela esan daiteke. Literaturan sorkuntzak ez du mugarik. Kazetaritzan, aldiz, sorkuntzak muga oso estuak ditu eta ideologiaren zama askoz ere nabariagoa da, era-

kunde edo talde batentzat egiten baita lana. Hor nitasunak apenas duenpisurik, genero jakin batzuetan ez bada.

JUAN LUIS ZABALA: Ni Arantxarekin bat nator, bi jardueren arteko lotura badago, nolabait. Gertatzen dena da kazetaritza beste norbaiti begira egiten dela, kazetaritzako enpresa batentzat, edo enkarguz. Alegia, kazetariak irakurle jakin bati bideratzen dio lana. Literaturan ere bada irakurle bat buruan, baina irakurle hori idazleak aukeratzen du, askatasun osoz, libreago da. Idazleak, funtsean, bere buruarentzat idazten du, berak irakurri nahiko lukeena saiatzeko da idazten. Bada-kit batzuek ez dutela horretan sinesten, baina idazlearen oinarritzko asmoa, sokenkoa, hori dela uste dut.

A. ITURBE: Kazetaritzaz hitz egiten ari gara eta ematen du gauza bakar bat dela

kazetaritza. Hau da, prentsaurreko batera joan, halako batek hau esan du eta hori ahalik eta egokien kontatuko dut. Hori kazetaritza modu bat da, zoritxarrez, egunerokoa. Baina, har dezagun kazetaritza lan bat eskaintzen digutela: ez dakigu non, nola eta zergatik gertatu den zerbait eta badaukazu zortzi hilabete hori ikertzeko eta erreportaje bat egiteko. Hori beste kazetaritza lan mota da.

J. AGIRRE: Hala ere, kazetaritzan errealitatearekiko fideltasun bat dago beti, pertsona aipatuekiko konpromiso bat, literaturak ez daukana. Literatura gezurraren praktika da, kamuflatzea, errealitatea distorsionatzea, kazetaritzarekin konparatuta, praktikan, erabat kontrakoa da, eta askoz ere libreagoa. Literaturan nahi duzuna egin dezakezu eta kazetaritzan badaude arauak eta morrontza bat errealitatearekiko, egiaarekiko eta etika batekiko.

A. ITURBE: Kunplitu beharreko gauza batzuk daude, ados: denbora eta beste muga batzuk, zehaztu beharreko batzuk... Baina horiek guztiek in saiatzeko baldin bazara zehatza izaten, oso “egia”ri lotua izaten, oso objektiboa izaten -posible den neurrian behintzat- saiatzeko baldin bazara era jakin batean forma ematen, zure lantresnarekin, alegia, hizkuntzarekin jolas egiten, ekinbide horretan literatura etortzen zaizu burura...

J. AGIRRE: Kazetaritza literarioagoa egingo duzu, baina ez literatura.

J. L. ZABALA: Imanol Muruak idatzitako “Palestina zauritua” etortzen zait burura...

A. ITURBE: ... edo Koldo Izagirreraren “Merry Christmas, Panama! esan zuen heriotzak”. Ez al dira literatura?

J. AGIRRE: Horiek kazetaritza dira.

A. ITURBE: Huts hutsik?

J. AGIRRE: Ez, baina kazetaritza ona

“Kazetaritzan errealitatearekiko fideltasun bat dago beti, pertsona aipatuekiko konpromiso bat, literaturak ez daukana. Literatura gezurraren praktika da”
JOXEAN AGIRRE

den aldetik baliabide literario batzuk jasotzen ditu, literaturatik gauza dezente erabiltzen ditu. Baina nik ez dut uste, zentzu onean, literatura denik.

J.L. ZABALA: Literaturan ere, zenbait liburu kazetaritzatik hurbil daude, batez ere azken urteotan. Eta bestalde, azkenaldi honetan alderantzizko joera ere badago, zutabeetan ipuinak kontatzekoa. Iban Zalduaren "Traizioak" liburuko hainbat narrazio lehenik zutabe moduan argitaratuak izan ziren. Kirmen Uribek ere bide horretatik jotzen du askotan...

J. AGIRRE: Zutabea da literaturatik gertuen dagoen kazetaritza generoa. Mailak daude: zutabea, erreportajea, kronika, elkarriketa... Azkenik, eguneroko informazio arrunta dago.

■ **Literaturatik kazetaritzara norabide harturik. Gaur egun, duela hamar bat urte egiten zenarekin alderatua, idazleen liburuak gero eta hurbilagoa omen daude kazetaritzatik.**

J. L. ZABALA: Beharbada. Duela hamar urtera arte, literatura metaliterario bat-edo egiten zen. Orain, aldiz, literaturan joera berri bat zabaldu da, idatzmolde arina edo erraza erabiltzen duten liburuena. Harrera ona izan dute, eta berez oso literaturazale ez den jendea erakarri. Badakit jende askok ez dituela begi onez ikusten joera horretako liburu asko, baina literaturara gerturatzen dute jende ugari, eta mesedegarri dira nire ustez.

A. ITURBE: Ni erabat ados nago.

J. AGIRRE: Nik gustuko ditudan literatur egileak antipodetan daude literatura horretatik, aspertu egiten nau estilo horretako literatura irakurtzeak. Ez dit grazia handirik egiten.

■ **Batzuen iritziz, bi jarduerak sentimenduen arabera bereiz daitezke. Bat al zatozte?**

J. L. ZABALA: Literatura lantzen duenak ez du lantzen pentsatuz zer mesede egingo dion literaturaren irakurleari, horrela ateratzen zaio berez. Badago kontratutako literatura, baina hori euskal literaturan ez dago oso indartua. Idazleak, kasu gehienetan behintzat, ez du idazten irakurle gehiago erakartzeko edo euskal prosari bide berriak zabaltzeko. Prosa aldetik kazetaritzatik gertuago dagoen literatura egiten badu, ez dut uste erabaki kontziente baten ondorioz egiten duenik, kasurik gehienetan behintzat.

A. ITURBE: Teorizatu gabeko jarduerada, ez dut uste inor hasten denik teoriza-

■ Kazetaritza eta literatura jardunaldiak. Hainbat ondorio

Euskal Idazleen Elkarteak (EIE) literatura eta kazetaritza hartu zituen aztergai urriaren 21etik 23ra egindako jardunaldietan. Sarre-rako ekitaldian parte hartu zuten hiru hizlariak eginiko adierazpenetako batzuk bildu ditugu jarraian:

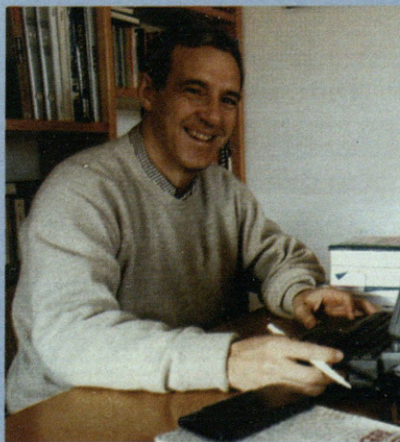
✓ Karmelo Landa:

- "Literatura eta kazetaritza diziplinak elkarrengandik oso gertu daude, biek 'komunikazioa' helburu duten heinean".

- "Literaturak, balio estetikoaz gain, esperientzia kalitatea eskaintzen diokazetaritzari. 'Ezagutza' modu bat da, kazetaritza zabalagotu egiten duena".

- "Hizkuntza bera darabilte kazetaritzak eta literaturak gaur egun: Konnotatiboa: bi diziplinen arteko ezberdintasuna markatzen duena 'graduazioaren alderdia' da, hau da, hizkuntza konnotatiboaren eta fabulazioaren erabilera".

- "Gaur, aldaketa literaturatik dator, baina komunikabideek ez diote literaturari esparru duinik eskaintzen, eta beraz, kazetaritza berriak ere ezin du esparru hori izan".

■ Txema Ramirez, EHuko Kazetaritza Saileko irakaslea.

✓ Txema Ramirez:

- "Kazetaritza berriaren helburua ez da jadanik 'zer' esatea 'nola' baino.

Hau da, gaur egungo kazetaritzaren helburua 'erakustea' da".

- "Ikuspegi objektiboa erabiltzetik, begi edo begirada subjektiboa gailentzera pasatu gara, eta nolabait, kazetaria ez da gertatutakoaren berri emaila hutsa, baizik eta baita, protagonista da bere ikuspegia ematen duen neurrian. Hala ere, korronte berri hau zehazteke eta finkatzeko dago".

■ Iñigo Aranbarri, idazlea.

✓ Iñigo Aranbarri:

- "Kazetaritza eta literatura, euskal kazetagitzaaren historian bat izan dira, hau da, batera garatu izan dira".

- "Euskal kazetagitza euskal kosmogonia propioa sortu behar du, irakurleari mundu erreferentzial konkretu bat eman behar zaio.

- "Euskal ideologiaren transmisioaren pisuak euskal kazetaritzarengan izan behar ote due?"

✓ Jardunaldietan nagusiki ondorioztatuak:

- Diziplina bien artean "ulertuak" gehiago direla "ez ulertuak" baino.

- Kazetaritza berria eta literatur kazetaritzaren definizio eta zehaztasun baterantz heldu behar ote dugun.

- Euskal komunikabideek lekurik egingo ote dioten kazetaritza berriari, eta ondorioz, literaturari ●

■ Karmelo Landa, EHUKo irakaslea

“Ezer ez da kontatzen diguten bezala”

Kazetaritzaren objektibotasunaren mitoa lurretik arrastaka dabil. Eta hara nondik, literatura dator kazetaritza berriaren laguntzan, behetik altxatu eta zutitzeko ahaleaginean arlo bien indarrak batuaz. Baina zertan lagun dezake fikzioz eta subjektibotasunez beteriko literaturak, kazetaritza, hau berez errealtatearen ispilu izateko jaioa denean?

Lehenengo eta behin, bere burua hobe ezagutzen, kazetaritzak berak dituen barne mugak nabarmentzen lagunduko duelako: izan ere, lehenengo fikzioa kazetaritzaren balizko “objektibotasunarena” baita. Gaur egun, gauza frogatua da kazetarien hizkuntza ez dela denotatzaile hutsa, konnotatzailea ere badela, eta beraz, esanahiaz gain, ezinbestez zentzu edo intentzio markatua ere badaramala, baita itxuraz “neutroenak” diren informazio eta albisteak ematerako orduan ere.

Kazetaritzaren eta literaturaren artean dagoen lotura nagusia hizkuntza da: hizkuntza bera darabilte, desberdintasun funtzional gradual batez, kazetaritzak erreferentzialtasun handiagoz literaturak baino. Baina kazetaritzak literaturaren premia sentitzen du informazio erreferentziala ez ezik, hori baino sakonagoa, eraginkorragoa den komunikazio beharra asetzeko.

Har dezagun gure arteko adibide bat hau guztia argitu nahian, denboraren urruntasun erlatiboan kokatua, 1975 urtearen irailaren 27an, goizez, irratiz eman zuten albisteak: “*Gaur izan dira exekutatuak Angel Otaegi, Juan Paredes Manot, Jose Humberto Baena, Jose Luis Sanchez Bravo eta Ramon Garcia Sanz prozesatuak*”. Albiste laburregia gertakari hain dramatikoak adierazteko, euskal gizartean une hartan zegoen tentsioa eta jakin-mina asetzeko. Anjel Otaegi lekukorik gabe fusilatu zuten, Burgosko espetxean, eta irratia berri hain lakonikoaren ondoren, airean gelditu ziren hainbat galdera, batez ere nola gertatu ei zen, nola egin zion aurre Nuarbeko gazteak heriotza ikaragarriari.

Urteak joan, urteak etorri, kazetaritzak urrats berria eman zuen hutsune hura bete nahian, eta Iban Arregi kazetariak Anjel Otaegiren biografia dokumentatua prestatu eta argitaratu zuen: “*Angelek bukaera-bukaera arte ez suen sinetsi hil egingo zutela. Egun txarrak ere izan zituen... ‘Egun batean hiltzen banaute, zer jarrera hartu behar diat azkeneko unean’*”

□ **“Kazetaritzak eta literaturak hizkuntza bera darabilte, desberdintasun funtzional gradual batez, kazetaritzak erreferentzialtasun handiagoz literaturak baino”**

galdetu zion Bizenteri... Irailaren 26ko iluntze hartan... ziegatik gela aparte batera eraman zuten... desioaren bat ba al zuen galdetu zioten militarrek. Angelek pattar botila bat eta zigarroak eskatu omen zituen. Bizente Gurrutxagak, Burgosko kideak, dio Angel beldurrez hil zela, normala den bezala...”.

Bigarren urrats honek ere ezin zezakeen, ordea, komunikazio hutsune ikaragarri hura bete, eta literatura etorri zen orduan Angelen azken une ezkutu haiek argitzera, errealtate gordinaren erreferentzia gainean fikzio sinesgarria eskainiz: “*Oraindik ere bezperan pattarrari esker lorturiko lo laburra... Oso urrunetik bezala entzuten ditu tiroak, eta are urrunagotik... bere atzean, kanposantuko harresi goroldiotuak itzultzen duen atabal hots geldoa*”.

Orainsu, laugarren saio bat egin du Joseba Sarrionandiak, kazetaritza eta literatura lotzen dituen testu hibrido batean gaurkotuz heriotzaren unea: “*2002ko irailaren 27an, ostirala. Lekukorik gabe hil dute... hormara ailegatu orduko egin diote deiadar: Otaegi! Eta tiroak jaso ditu Anjelek buelta eman duenerako, bihotzaren alturan denak. Eta azken unean ezelako jarrerarik hartzeko astirik gabe hil da*”.

Kazetaritzatik literaturara doan graduazio honetan, informazio urriari komunikazio literarioa gehitu zaio, aberasgarria beti, eta inoiz ez zalantza sortzailea, generoen bereizketa (faktizioa lehen bi kasuetan, fiktizioa hurrengo bietan) kontuan hartzen bada, behintzat. Dakiguna kontatu digutena baino zertxobait gehiago baita beti ●

tzen hori horrela edo bestela egin behar duenik.

J. AGIRRE: Nire kasuan, batean ari naizenean, literaturan, badakit zerbait errepresentatzen ari naizela. Kazetaritzan errealitatearen deskribapena egiten ari naiz, oso ezberdina da. Sentimenduen kontu horrek ez du zer ikustekorik niretzat. Kazetaritzan ere sentimendua badago. Nire inguruko kazetariei batzuetan esan diet: *"Testu honi zerbait falta zaio. Zer? Sentimendua"*. Sentitu gabe ezin da ezer idatzi, ez da sentimendu kontua, errealitatearen deskribapena da edo ez. Adibidez, argazkilaritza eta pintura. Lehena errealitatearen isla da eta bestea distorsioa nola bait. Ez dut uste kazetaritza artea denik.

■ Eta literatura artea al da?

J.L. ZABALA: Ez dut uste. Literatura obra batzuk irakurrita ez bezala, zenbait zutabe eta erreportaje irakurrita *"hemen zerbait aurkitu dut"* esaten duzu batzuetan, ez dakit artea edo ez zer den, konexio bat egilearekin, nobela batzuetan aurkitzen ez duzuna...

J. AGIRRE: Manuel Rivasek Galiziako hauteskundeei buruzko erreportaje bat idatzi zuen "El Pais"en,

□ "Idazten hastean ez naiz kazetariaren mentalitatearekin hasten. Batean benetan gertatutako gauzez ari naiz eta bestean askoz sormen zabalagoarekin"
ARANTXA ITURBE

eta literatura purua zen. Bere azken nobelaren zati nagusia, berriz, "La mano del emigrante"rena alegia, erreportajea da.

J. L. ZABALA: Kanpoko formatuak ez du barrua islatzen.

■ **Euskal Idazleen Elkarteak (EIE) kazetaritzatik literaturarako bidea izan du hizpide orain gutxi. Kazetaritzaren eta literaturaren arteko muga zehaztu beharra al dago? Horren kezkarria al da bi jarduerak nahastea?**

J.L. ZABALA: Bai literaturak bai kazetaritzak, euskaraz idatziak, esparru asko zabaldu dituzte azken urteetan. Duela hamabost edo hogeit urtera arte, literaturak oso modu konkretu batzuk zituen, oso joera jakin batzuk, haietatik aparte oso gutxi zegoen. Orain joerak ugaltu egin dira, eta kazetaritzan ere bai. Euskal prentsak aurrera egin du eta lehen jorrazten ez zen genero asko lantzen dira. Ziur asko horretaz ez da nahiko ikertu eta eztabaidatu, eta horregatik egin dira jardunaldi horiek.

A. ITURBE: Kezkagarria hitza aipatu duzu, kezkarritik ez diot ezer ikusten, kezkarria peioratiboa iruditzen zait.

ALBERTO ELOSEGI

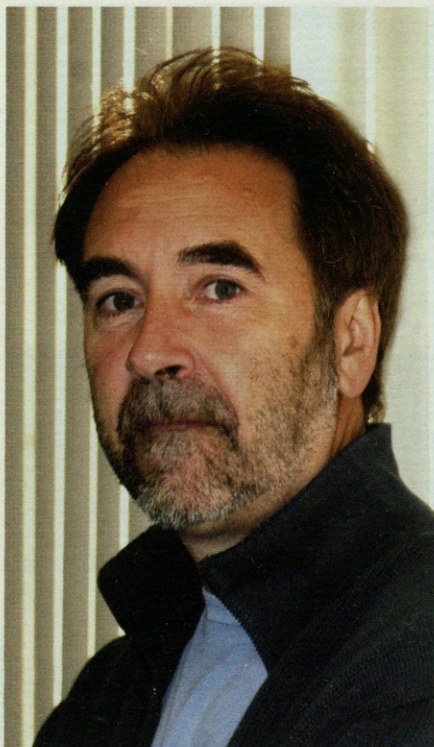
■ "Literaturan sorkuntzak ez du mugarik.

Kazetaritzan, aldiz, sorkuntzak muga oso estuak ditu eta ideologiaren zama askoz ere nabariagoa da, erakunde edo talde batentzat egiten baita lana. Hor nitasunak apenas duen pisurik, genero jakin batzuetan ez bada", Joxean Agirreren aburuz.

Idazleek *"Kontuz, kontuz! Kazetariak gure literatura hondatzera etortzen zaizkigu!"* hasi behar ote dute esaten?. Ez ote litezke izan elkar aberasteko, bai literaturak kazetaritza eta kazetaritzak literatura? Bi esparruak hain bereizita baldin badaude, -Joxeanek dioenez- ez dute kezkatu beharrik.

J. AGIRRE: Ez, ez -ados naiz-, literaturaren ekarpena kazetaritzari ez da

www.kaixo.com

DANI BLANCO

■ Arantxa Iturbe: "Eguneroko informazioan literatura soberan dago".

Joxean Agirre: "Nire kasuan, literaturan ari naizenean, badakit zerbait errepresentatzen ari naizela".

Juan Luis Zabala: "Bai literaturak bai kazetaritzak, euskaraz idatziak, esparru asko zabaltu dituzte azken urteetan".

bakarrrik hizkuntza mailan, literatura idazten ohituta dagoen kazetariak abantaila izugarria dauka: erreportajea edota kontakizuna ordenatzeko, daukan informazioa nondik hasi, nondik segi eta nola bukatu asmatzeko. Abantailatxo hori badaukagu...

A. ITURBE: ... eta alderantziz, kazetariak ofizioa hartzen du idazten eta ofizioa beharrezkoa da idazteko, enkarguzko gauzak badira ere. Nahitaez, artea sortzera zoazenean, zure burbujan sartu eta lana egitean, beti ondo etorriko zaizu ofizioa, horren gainean gauzak egiteko.

J. AGIRRE: Zergatik gertatzen zaigu kazetaritzan batzuei horren azkar idaztea, eta hain makal literaturan? Sarritan, ilunabarreko azken orduko informazioa landu behar dugunean, azken unean, dida batean egiten dugu. Zergatik? Ordenatzen dakigulako. Bertsolariek ere ordenatzen dute. Guk ere badaukagu gaitasun hori.

J. L. ZABALA: Arrisku bat ere badu horrek. Erraztasun hori errazkeria bihurtzea, eta modu tekniko batez gainditzea gogoeta sakon baten bidez gainditu beharko liratekeen zailtasuna.

J. AGIRRE: Seguru baietz, ados horrekin ere

J. L. ZABALA: Estilo aldetik errazegi jokatzeko ohitura edo bizioa badago, kazetari moduan lan egiteak mesede egin dezakeen bezala kalte ere bai. Irabaztea galtzea ere bada beti.

■ **Kazetaritzan apaingarriak edo floriturak alde batera uzteko esaten zaigu...**

□ "Lehen askoz bereiziagoak zeuden literatura eta kazetaritza, eta orain kazetaritzak literaturari eremu bat jan dio"

JUAN LUIS ZABALA

J. L. ZABALA: Prentsaurreko batera joan eta ezin zara hasi metaforak egiten. Edo egin ditzakezu, noski, baina kalterako izango zaizu.

J. AGIRRE: Nire inguruko gazteen artean oso gutxi ikusten dut literaturatik ezer edaten duenik, beste esparru batzuetatik bai ordea. Hori joera zabaldua da gazteen artean.

J. L. ZABALA: Lehen askoz bereiziagoak zeuden literatura eta kazetaritza, eta orain kazetaritzak literaturari eremu bat jan dio. Gure artean, bertsolaritzak, esaterako, gauza bera egin du, hizkuntzari dagozkion kontuetan esan nahi dut, eta hori berez ona dela uste dut.

A. ITURBE: Eguneroko informazioan literatura soberan dago, besteak beste, literatura "sortzen" hasten baldin bazara, zure iritzia ari zara botatzen etengabe. Prentsan eta irratan etengabeko adjektibatze eta sentimendu azaltze moduko bat ugaltu da. Niri eguneroko informazioan molestatu egiten dit.

J. AGIRRE: Baina kolore pixka bat behar da, kazetaritza neutroenean ere, badaude neurriak, kolore puntu bat, originaltasun bat.

A. ITURBE: Esaldi bat modu batera edo bestera esatean edo idaztean, kazetariak berak hartu behar dio neurria horri.

J. AGIRRE: Baina oso neurtua. Erreportajea, zutabea, kazetariak literaturatik edan behar du, ikus-entzunezko kulturatik bakarrik edanez ez da posible ezer egitea, nik inpresio hori daukat

◆ MIKEL ASURMENDI

beste guztiak edo gehienak menderatu izan dituzte eta beren aurrekaldean jartzeko din izan direnak, aldian aldiko eta mendean mendeko, beha joak izan dira. Goren maila horretara heldu ahal izateko, klasea lehenbizi eta gero entrenaldi handi eta gorputz zainketa sendoa behar da, noski. Horrela ez baldin bada, kontura orduko lelotze bide latzetan abia daiteke bozeolaria”.

Eta zer gertatzen ote zen, bada, garaian hain ospetsua zen “Urtain” eus-

de la tele’. Honetan datza Urtainen benetako arriskua”.

Inuzente bat ote genuen, bada, “Urtain”? Baliteke. Dena den, honakoa zen Imanol Laspiurrek ordukoan azaldutakoa:

“Madrilen Rondonen aurka izan duen burrukaldi horretan, Urtain inoiz ez bezala geldo eta motel agertu omen da; indarrrik gabe gainera, kolperik gabe. Baina, gora ala behera dihoakigu Arruako gure morroskoa?”.

**Ez familiarik, ez sukaldarik,
euskal aldizkari gabekorik.
Egizu arpide berri bat.**

kal boxeolariarekin? Ezer onik ez, itxura guztien arabera: “Egia esan -zioen Imanol Laspiurrek-, nik neuk ez nuke Cooper batek Urtain erabili zuen eran berriz ikusterik nahi; ezta ere, azaldu zaigunez, Peralta beraren edo Blin baten aurrean hartu zuen tratatu txar horretan. King Romanen aurka jokatu zuenean, benetan gartsu eta ausart borrokatu omen zen Urtain, baina galdu egin zuen. Eta zer irabazi balu ere -galdetzen zion bere buruari artikulu haren egileak-, aurpegia markatua eta handitua bukatzeko? Galtzetik at, ez dakit nahikoa jendek ikusi duen Urtainek hartua duen arrisku bidea, King horrek majo joa eta mazpildua utzi bait zuen. Baina nor dugu bada King Roman hori? Egia esan, Urtainen aurka agertu baino lehen ez genuen ezagutzen. Hori hainbateko bozeolariak erruz omen ditugu Amerika aldean”.

Beste hamaika ukabilketa eta xehetasun eskaintzen zituen Imanol Laspiurrek bere artikuluan, baina denak ezin hemen jaso, haietaz interesaturik dagoenak jo beza Z. ARGIAren 511 zenbakira.

RONDONI IRABAZITAKO ZERA

Aipatuak aipatu ondoren, haxe baino ez zioen gizonak: “Ez gaitzate engaina. Bozeoan gauza zikina dabilkigu eta dirua da nagusi. Gizonak ez du kontatzen. Hala ere honelatsu esan omen du Urtainek Rondonekin burukatu aurrean: ‘Pierda o gane seguiré boxeando, seguiré, como el

Boxeo kontuez zekitenek ziotenez, hogeita bost egunetan bakarrik entrenatua zen “Urtain”, eta Imanol Laspiurrek bazeukan kontseilurik harentzat: “Urtainek ez omen du serio hartzen bozeo arazoa. Beraz, utz beza

kirol zail hori eta etxera bedi. Oraindik garaiz dagoke, baina geroago beranduegi luke. Aurrenik gizon irautea du eta ez jostailu bihur. Benetan maite duten adiskideak ote dabilzkio inguru? Zer nahi dute Urtainengan, gizona, txapelduna ala dirua egiteko makina? Kontuz bide horretatik”.

Izan ere, Laspiurrek garbi zeukan “Urtain fenomeno

JOSE ZINKUNEGI'REN OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

Hernani, 4

DONOSTIA

ikaragarria” zela, baina “harri astunak jasotzen”, haatik “bozeoan ezina” zitzaiola “gorago iristea eta bai ordea korde galdurik noizbait agertzeko arriskua”. Beraz, honakoa zioen: “Urtain atleta ikaragarria da; bere gorputza dotore eta indarrez betea da. Baina bozeoan ez da aski”. Eta horregatik esaten zion: “Urtain, etxera hadi; ez zaik inoiz ere damutuko. Egina dukana asko egin duk. Horren denbora gutxian asko egin duk; konforme gataudek” ●

◆ **PILAR IPARRAGIRRE**

BEOBIDE eta IZAGIRRE'tar MARIA

— Jose Zubizarreta-ren alarguna —

Bere 86garren urtean il zan, Donostian, Abenduaren 5ean.

Goian Bego

Beronen seme-alaba, illoba eta ahaideek otoitzetan gogoratzeko eskatzen dizuate.

■ Belar ondua pastilletan

Jose Alkiza, 1972-XII-17

John Deere etxeak belarra edo alpapa ondua bildu, estutu, prentsatu eta pastilla egiñik uzteko makina sortu du. Pastilla oiek 5-7 cm. dituzte luzeroan eta 32x32 milimetro zabalean eta lodian. Ganaduzale, pentsu-saltzaille, karraiatzaille eta alpapa sailak onduta saltzeko dituztenak, alde on aukeratuak dizkiote delako makina orri. Alpapa ondua biltzetik asi eta ganaduaren ganbelan jartzerañoko guztia makinaz egiten da. Eskuz ez dago ezer egin beharrik. Karraiatzea eta pillatuta eukitzea askoz merkeago ateratzen da, fardorik estuenak baino

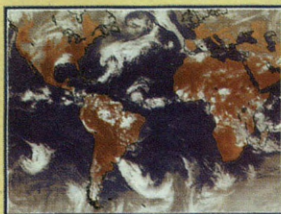
askoz leku gutxiago behar baitu. (...) Pentsurik onena bezain ona da ganaduarentzat, behiak ondu gehiago jaten baitu eta esne gehiago ematen. Gaiñera zenbait pentsukin bezala ez zaio esnea mehetzen ugaltzean, grasari ere eusten dio. Ganaduak gizentzeko ere oso ona da, ontatik jaten badu, ez du pentsu aundirik behar. Izpirik ere ez da alferrik galtzen, ez baita ondarrrik egiten fardoekin bezala. (...) Martxa ontan laster gera Nafarroatik kamionka bat pastilla ekarri negurako eta belar ontzen bat ere lanik gabe... merke saltzen badigute behintzat ●

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

EGURALDIA

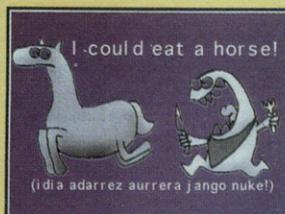
(EUSKALDUNEN
HERRI-JAKINDURIATIK
METEOROLOGI IKERKUNTZARA)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

EGUNEROKO ESAMOLDEAK

(INGELES-AUSKARA-GAZTELANIA)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

EMAKUMEAK XX. MENDEKO HISTORIAN

(PERTSONAIK, GAIK, GERTAERAK)

2002.eko Emakunde Saria

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

GIZAKIA, EKOLOGIA ETA GIZARTEA

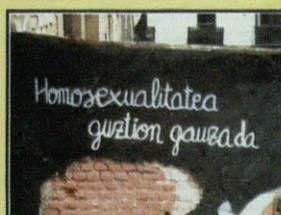
(EKOLOGIAREN SOZIOLOGIA)

ONARRIZKO LIBURUTEGIA

BESTE SEXUALITATEAK

(SEXU-ANIZTASUNERANTZ)

PENTSAMENDU GARAIA

ARKEOLOGIA ETA MINTZAIRA

(Indoeuroparren enigma)

Colin Renfrew

PENTSAMENDU GARAIA

MIKROKOSMOSA

(GURE MIKROBIO ARBASOEN 4.000 MILIOI
URTEKO EBOLUZIOA)

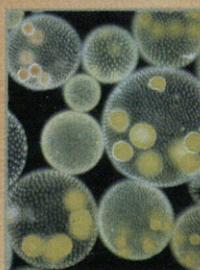
Lynn Margulis / Dorion Sagan

QUARKETATIK KONTZIENTZIARAINO

(Jakintzaren mugetaraino zientzia-bidaiak)

Sarda Taldea

ZIENTZIAREN HISTORIA XX. MENDEKO LEHEN ERDIAN

(Zientziaren Historiografia IV)

Luis Mari Bandres

GAIAK

ARGITALDARIA

*Kultura Euskaraz,
eguberrietako oparirik ederrena!*

A S T E K O L I B U R U A

EUSKAL KULTURA GASTRONOMIKOA

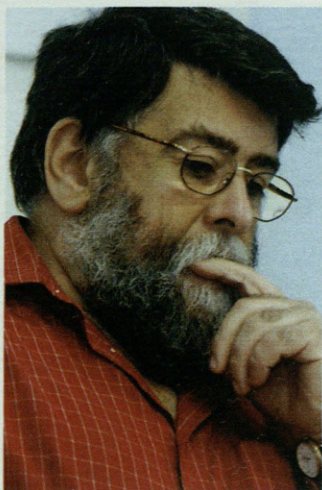
**ALMANAKA
2003.
ASE ETA GOSE**
Edorta Agirre
PAMIELA
419 orrialde
23 euro

Pamiela argitaletxearen eskutik Edorta Agirrek plazaratu duen "Almanaka 2003. Ase eta Gose" liburu hau euskaraz burutua izan da, egileak oraingo eta geroagoko euskaldunoi zakutoan zuena Euskal Herriko hizkuntza nazionalan eskaini nahi izan digulako. Almanaka egitura, berriz, arinago gerta zedin aukeratu du. Urtarrilaren letik abenduaren 31 arte 52 aste direnez, asteko egune bakoitzeko gauza berberak azaltzen ditu liburuak. Alegia, larunbat batean pintxo baten errezeta, sukaldean ibiltzeko aholkutxo bat, atsotitza eta gozoki nazional baten osagaiak

zeintzuk diren eta nola egiten den azalduko zaizkizu, eta hurrengo larunbatean, bada, berdin. Edorta Agirrek dioenez, errezeta liburu hutsa eginda, beharbada sukaldari porrokatuari ikaragarri gustatuko zitzaion, baina horrelakoa ez denari, graziaz egin ez eta hantxe utziko zuen. Hara zergatik sartu dituen bertan, ohizko errezetez gainera, espezien ezaugarriak, kontserbak egiteko erak, sukaldean dauden tresnei buruzko xehetasunak eta horietako bat eduki ezean zerekin ordezkatu genezakeen, ardoaren inguruko kontseiluak, Euskal Herriko azoka eta feria guztiak eta abar.

▼ Egileari Galdezka

"Mintzaira xumea du, hezurrik eta azalik gabekoa"

Edorta Agirre

■ Zer da "Almanaka 2003. Ase eta Gose"?

Irakurtzen ez duen jendeak irakurtzeko aitzakia izan dezan osatutako liburua. Arina behar zuen, eta oso mintzaira xumea du, hezurrik eta azalik gabekoa, puren emandakoa bezalakoxea, hau da, euskaldun guztiak ulertzeko modukoa.

■ Zeri erantzuten dio zure liburuak?

Mila eta lauhun galderei, zehazki. Izan ere, askotan datorkizu jendea galdezka, "hi, bakailao hitza nondik dator, latinetik?", edota "marmitakoa nola egiten zen orain dela bostehun urte?". Edo sukaldean ari garela ebaki edo erredura bat egiten dugunean, han dauden tresnekin nola sendatu... Bada, horrelako galderei erantzun zaie liburuan, 800 argazki, grafiko eta bestelako irudien laguntzaz. Honekin, kontua ez da liburua sakon leitzea, egunero zer edo zer ikusi, bihar arte utzi, beste batean ireki eta horrela ibiltzea baizik, eta bitarte horretan guztian euskal gastronomiaren kulturaren pixka bat janztea, geu garelako etxeak eta jakin behar dugunak zer izan garen globalizazioaren eskutik etorri diren gauza nazkarri horien inbasioa gertatu aurretik. Eta ez bakarrik jateari dagokionez, baita hura zaintzerakoan, hari buruzko legeak egitean eta ekoiztean ere. Eta arrantzale edo artzainen bizitza nolakoa izan den, gaur ez delako abentura bat egunero bi aldiz jatea, baina orain dela gutxi arte, bai.

■ Zergatik euskara, hori guztia agertzeko hizkuntza gisa?

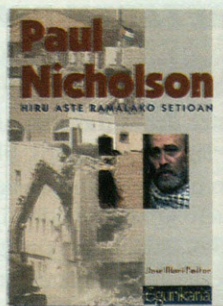
Euskara delako Euskal Herri osoko hizkuntza nazionala. Aurki ingelesa izango da, noski, baina oraingo euskara dugu, eta euskaldunok erdaldun ere bagaren arren, noizbait euskalduntzeko pribilegioa aukeratu genuen, eta hori mantendu nahi izan dut.

L I B U R U A K

**PAUL
NICHOLSON.
HIRU ASTE
RAMALAKO
SETIOAN**

Jose Mari Pastor
EGUNKARIA
90 orrialde
10 euro

PAUL NICHOLSONEK RAMALAN BIZI ZUENA

Euskaldunon Egunkariak EHNEko Paul Nicholsoni Ramalako Mukatan hogeita hiru egunez Arafaten giza ezkutu bezala bizi izandakoa agertuko zuen erreportaje liburua egiteko eskatu zionean, gizona prest egon zen esperientzia hura kontatzeko, baina garbi adierazi zien berak ez zekiela liburuak idazten. Beraz, egunkariko nazioarteko sailaren arduraduna den Jose Mari Pastorren esku jarri zuten Paul Nicholsonek zioena agertzeko eginkizuna. Eta horixe da "Paul Nicholson. Hiru aste Ramalako setioan" liburuak jasotzen duena: bost hilabete Ramalatik irten ezinik zeramatzan Arafat palestinar presidentea israeldarren erasoetatik babesteko, nazioartetik elkartasuna adieraztera joandako Paul Nicholson eta beste hainbat lagunek bizi izan zutena.

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK**

Jon Arano
SUSA
63 orrialde
4,21 euro

JON ARANOREN POESIA KRITIKOA

Koldo Izagirrek apailatu eta Susa argitaletxeak plazaratu duen XX. mendeko Poesia Kaiarak bildumaren azken hamaika olerkariaren artean, Jon Aranoren poesia aurkezterakoan, haren muinean ahalegin satiriko handia dagoela nabarmentzen du Koldo Izagirrek, bide batez azpimarratuz oso satira berezia dela berea, ingurukoak karikaturaino deformatzen ez dituen, konstatazioarekin aski zaiona, eta satiragile klasikoek ez bezala, bere burua ere gupida gutxi-ko kritika horren barruan kokatzen duena askotan. Jon Aranoren poesia konformismoaren aurkakoa da, eta ingurunea jorratzen du, familia, lagunak, hurbileko kontuak ditu gai, taberna duelarik horien guztien topaleku.

**MARLENE ETA
TAXIZAPATA**

Mariasun Landa/
Elena Odriozola
SM
77 orrialde
5,39 euro

BEDERATZI URTETIK AURRERAKOENTZAT

Mariasun Landak idatzi eta Elena Odriozolak marraztutako "Marlene eta taxizapata" kontakizunaren protagonista nagusiak zaharkitzen hasia dagoen kateme bat eta bere onenak emandako zapata zaharra ditugu. Eta baita bikote harrigarri horri begira ari den ilargia ere. Kale Izengabea gertatzen da guztia. Urdin-urdin jaio zenez geroztik, katemetxorik bereziena izaten ohiturik zegoen Marlene, kantatzen ere primeran zekien! Baina denboraren poderioz bere ilearen kolorea aldatzen joan zitzaion heinean, hainbeste mimatu zutenek abandonatu egin zuten. Katemea hara eta hona ibiltzen zen, erregina izandako baten itxuran, baina jada inork ez zion kasurik egiten. Borrokalaria zenez, bidaiatzea erabaki zuen. Eta orduantxe ezagutu zuen taxizapata.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

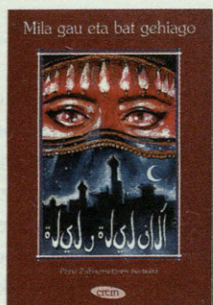
**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

**MILA GAU ETA
BAT GEHIAGO**

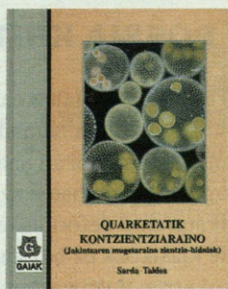
Batzuen artean
EREIN
231 orrialde
15,50 euro

PATXI ZUBIZARRETAREN BERTSIOAN

Jatorri hindu, pertsiar eta arabiarreko pertsonen asmatu zuten "Mila gau eta bat gehiago", eta mendez mendez sortu eta osatu zen, ipuin kontalariekin bidez. Noizbait bakarren batek denak irakurriko balitu, hil egingo litzatekeela esan ohi da. Nolanahi ere, arrisku horretatik libre dago Patxi Zubizarretak euskaraz egin duen bertsio honen irakurlea, hemen ez direlako Xerezadek biziaren truke erregeari gauero kontatu zizkion ipuin eta istorio guztiak agertzen, baina bai haietatik asko, dela ipuin miresgarri, dela bidaia kilikagarri, fabulak edo ametsak, edo, besterik gabe, elkarriketa umoretsu, gordin eta lizunak. Xerezade hiltzeko arriskuan egon zen "Mila gau eta bat gehiago"ko kontakizunek iraun zuten bitartean, eta soilik haien bidez lortu zuen bizia salbatzea.

**QUARKETATIK
KONTZIENTZIA-
RAINO**

Sarda Taldea
GAIK
292 orrialde
15 euro

JAKINTZAREN MUGETARAINOKO BIDAIAK

Gaiak argitaletxeak plazaratu duen liburu honen izenburu zehatza "Quarketatik kontzientziaraino. (Jakintzaren mugetaraino zientzia-bidaia)" da. Eta hain zuzen ere horixe duzue bere mamia: fisika eta bere sekretuetan zeharreko bidaia, eguzki sistamarako bidaia, matematiketarako bidaia, bizia eta giza gorpuzkerako bidaia, oraindik zientziak ebatzi gabeko galderara bidaia eta pentsamendu artifizialaren eta kontzientziaren inguruan. Liburuak gaur egungo zientzia desberdinek gure munduari buruz egindako zenbait ikerketa era pedagogiko eta errazean agertzea du helburu. Grabitazioetik hasiz, tenperaturaren izaera, elektroien erradiografia, erradioaktibitatearen sor-kuntza eta abar aurkituko dituzue bertan.

JAKIN
Batzuen artean
JAKIN

117 orrialde
8,40 euro

"JAKIN" ALDIZKARIAREN 132 ZENBAKIA

Piarres Lafitte idazle eta euskaltzainaren kazetari lana aztertzen duen Pako Suduperen artikulua eta Eugenio Imaz filosofoaren bizitza eta ibilbide intelektuala aurkezten duen Jose Ramon Zabalaen lana plazaratzen ditu "Jakín" aldizkariaren 132. zenbakiak. Horiez gain, Joseba Balerdik, Laura Mintegik, Iñaki Martinez de Lunak eta Amatiñok eginiko idazlanak, eta Lucien Etxezaharreta kazetariak Jean Louis Davant irakasle, politikari, idazle eta euskaltzainari egindako elkarriketa aurki ditzakezue bertan. Elkarriketan, Davanten haurtzaroa, Aljeriako gerrako esperientzia, Enbata mugimenduaren baitan eta ondoren politikagintzan izandako partehartzea eta idazle honek garatutako literaturgintza dituzte hizpide.

DISKOA

AIRBORN
Mikel Errazkin
HIRUSTA RECORDS
8 kanta

BIZITZAREN OINARRIAK DOINUZ IRUDIKATUTA

Gure bizitzaren oinarrian dagoen Energia, arnasketa, bizitza modernoaren borroka eta zikloen etengabeko errepikapena doinuaz irudikatzen ahalegindu zen Mikel Errazkin musikaria Tenpomobile Dantza Garaikideko Konpainiak eman behar zuen "Airborn" deritzan ikuskizunerako. Lana egiteko garaian, ordea, Becky Siegel koreografo eta zuzendariaren ikuspegia

oso kontuan izan zuen Mikel Errazkinek. Eta diskoa grabatzerakoan, Iñaki Ascunce, Mikel Andueza, Xabi Lopez, Txema Garces, Karlos Aranzegi eta Josune Lopezenaren laguntza izan du. Hauexek dira "Airborn" deritzan CD honetan jasorik dauden zortzi konposizioen izenburuak: "Both", "Labyrinth", "Nancy", "Forest", "Irish Peddler", "Timeless", "Apocalypses" eta "Starts".

GERNIKA, urtarrilaren 19a arte
Erakusketa

"Detour-Desvio" erakusketak argazkigintza eta modaren arteko topalekua izan nahi du. Krug Zulueta diseinu enpresak eta Begoña Zubero argazkilariak sinatzen dute erakusketa hau. Bertan desfileetan grabatutako bideoen muntaiak eta Zuberoren argazki lana ikusi ahal izango dira.

Ordutegia: 10:00-14:00 / 16:00-19:00 (astegunetan); 11:00-15:00 (igandetan); astelehenetan itxita.

Euskal Herria museoa

USURBIL, abenduak 22
Pailazoak

Argiaren Adiskideak taldeak antolatutik, Takolo Pirritx eta Porrotx pailazoan "Katxiporreta" haurrentzako ikuskizuna izango da.

Bi emanaldi izango dira: bata arratsaldeko 16:30ean eta bigarren bat 18:30ean. Kirodegia

DONOSTIA, abenduak 12
Ospakizuna

San Telmo museoak eraberriturik ospatu du bere mendeurrena eta urtarrilera bitartean, museoaren etorkizunaz hausnarketa egin asmoz antolatutako ekitaldien artean, Museoaren Lagunen Elkarteak "Ohorezko Laguna" izendatzeko ospakizuna prestatu du. San Telmo museoa

DONIBANE LOHIZUNE, abenduak 30
Bertsolaritza

Bertso afaria egiteko bertsolari zerrenda polita ekarriko dute: Maialen Lujanbio, Sebastian Lizaso, Sustrai Colina eta Amets Arzallus. Bertara hurbildu nahi duenak (9033)559 511390 telefonora deitu behar du izena emateko.

21:00 Xardun erretegia

BILBO, abenduak 12-13
Kontzertua

"Los sueños locos" bere bigarren diskoaren aurkezpen bira abenduaren 21ean amaituko dute Madrilén Fito y Los Fitipaldis taldekoek. Lehenago Euskal Herriatik pasako dira eta sorpresaz bateriko bi kontzertu eskainiko dituzte bertan. Sarrerak 12 eurotan daude salgai.

22:00

Kafe antzokia

OÑATI, abenduak 14
Kontzertua

Bere burua "Oñatiko Gazteak" izendatu nahi izan duen talde asanblearioak gazteleku berria inauguratu du eta abenduko bi asteburutan egingo diren ekintza ugari prestatu dituzte. Horien artean Sorkunek, Mizturak, Funtsak eta DJ Mary eta DJ Kir-in oñatiarrek eskainiko duten kontzertua da aipagarri.

22:30

Gaztelekua

AGURAIN, abenduak 21
Musika

Kelama talde ezaguneko partaide izan zen "Sorderita" ikusteko aukera izango da oraingoan. Flamenkoa egiten du bai, baina estilo berezia du. Berriztatzailea da eta bere artea beste hainbat gazteren inspirazio bide bilakatu da. Harresi aretoa

ALEGIA, abenduak 21
Dantza saioa

Atzoko eta gaurko musikarekin giro atseginean dantza egiteko aukera izango da: tangoa, balsa, kalejira eta suertatzen dena. Zuzeneko musika izango da eta sarrerak 3 eurotan salduko dira. 23:00-02:00 Kirol eta kultur etxea

AURITZ, abenduak 16
Ipuin kontaketa

"Kontu kontari Pirinioetan" Trenca (Valcalenteko fauna zentroaren lagunen elkarteak) eta WWF/Adena elkartearen artean burututako natur heziketa egitasmoa da. Bost hizkuntzetan Pirinio inguruko ikastetxe ezberdinetan irribalarien modura ibiliko dira ipuinak kontatzen eta hartaz arreakeriko sentsibilizazioa bultzatzea dute helburu.

11:00

Herriko eskola

LARRAUL, 2003ko martxoa-maiatzak
Ikastaroa

Hezkide Eskolak aisialdirako begirale izateko ikastaroa antolatuko du. 88 orduakoa da ikastaroa eta Hezkide Larraulen duen baserrian izango da martxoan hasi eta maiatzak bitartean, zenbait asteburutan. Izen emateko epea otsailaren 17an amaituko da.

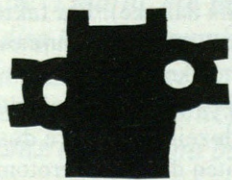

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Nabari da udazkenean aspaldi sartuak garela, kolorez aldatu da Euskal Herriko paisaia; hori, marroi, gorri eta berdeak dira orain nagusi.

UDAZKEN SUTSUA

Lizarrako abere feriaren bueltan, Urbasa-Andimendi mendilerroaren hegoalde lasaian, udazken buruaren suzko koloreak piztua nau. Aurretik axaleko lehen orrialdea bete nahian ikusiak ditugun pago, likidanbar, astigar atzerritar eta beste uraparzale kaskarinen gorriak baino udazkenaren gailurra ekarria duten haritz, astigar arrunt, hurritz eta zumarren horizta arrearen bueltako inpresionismoa alde ederrekoa da.

Seko txunditutakoaren babo muturra azaleratuko zidaten ikuskitunak gero zetozen. Beheraxeago

Irantzu ibaiaren erribera gozoetan han-hemenkako zainzuri soroak, txukun-txukun destolestatu eta hedatutako oihal hori saretu erraldoi gisa. Barrenago, Urederra ibaiaren gaineko Lizarra zaharreko kaskoko enparantzan abere desdetxa; Ekain kobazuloko duela hamabost bat mila urteko behorren arre festa ondo bizirik dirauela agerikoa zen mendi behor sendoen zerra bustietan. Kolore hauek guztiak indarrean gozatzeo euria bezalakorik ez da, hemen bezalaxe nonahi. Udazken zoragarria ez badoa bada... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Estasia kontsumitzen dutenen kopurua asko igo da eta, kontsumitzen dutenetatik, askok ez dakite zenbaterainokoa izan daitekeen droga honek osasunean eragiten duen kaltea.

ESTASIAREN KALTEAK

Gazte jendearen artean asko igo da era guztietako drogak kontsumitzen dituztenen kopurua, aurreko astean ikusi genuen bezala. Baina benetan ba ote dakite gure gazteek zer nolako kalteak dakartzaten hain sarritan kontsumitzen dituzten substantzia horiek?

Gaurkoan estasiak eragiten dituen txikizioak aipatu nahi nituzke, zalantzan legokeen gazteak (edo ez hain gazteak, berdin dio), ohitura txarra alde batera utzi eta bizimodu osasuntsuagoan bideratzeko.

New Yorkeko Bellevue ospitalean estasiak jotako (inoiz baino egokiago erabilia hitza, estasiak "jo" egiten baitu zuzen-zuzenean) gazte asko ikusi ditu Robert Hoffman toxikologoak. Eta bere

iritzia argia da: "Estasiak tenperatura-igoera handia dakar, odoleko sodio kopurua gutxitzen du, garuneko edema eta baita heriotza ere eraginez".

Dosi letala (hau da, heriotza eragin

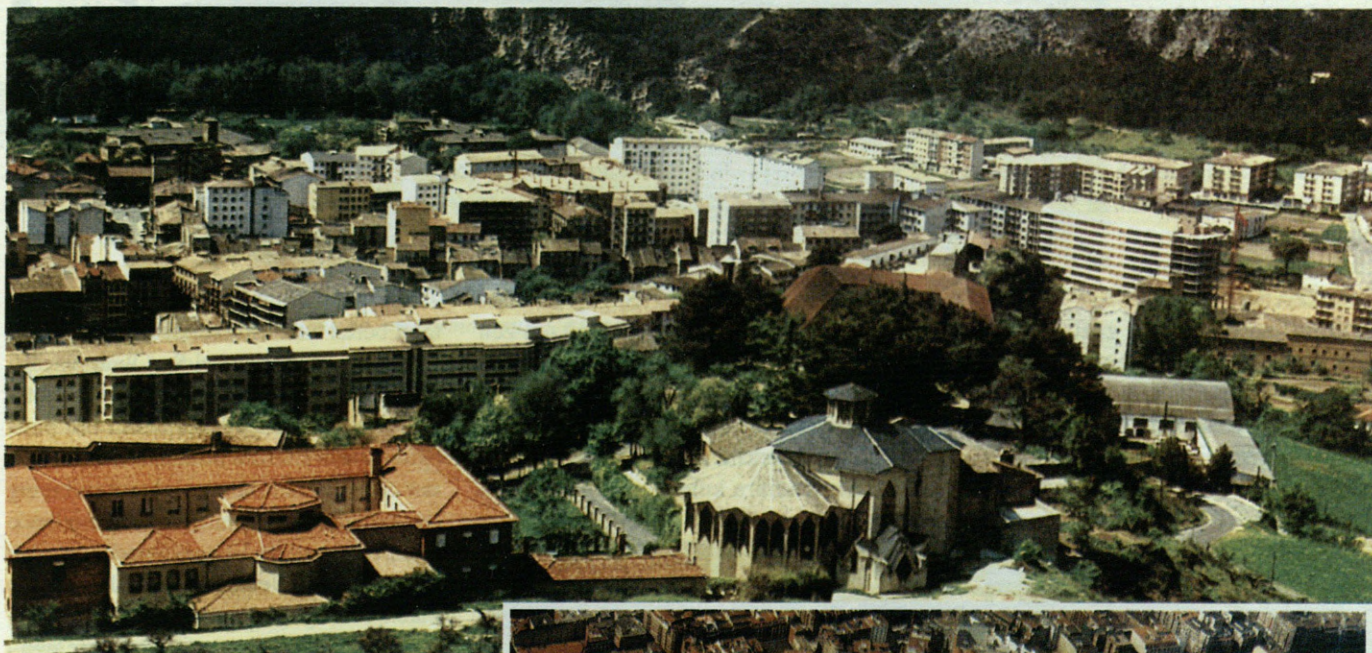
dezakeena) zein izan daitekeen erabakitzeari ez da batere erraza, beste hainbat faktorek ere eragin zuzena baitute: edandako ur kopurua, izerditzea, ingurugiroan dagoen tenperatura (normalean leku itxiak izaten baitira, taberna edo diskotekak, adibidez), gorputzeko tenperatura (43° C-raino irits daiteke). Eta faktore horiek guztiak asko gehitzen dute estasiak berez duen toxikotasuna.

Estasiak beti ez du heriotza eragiten, noski. Baina edozein izanik ere dosia, estasiak beti egiten du kalte, serotoninaren produzitzearen bidez neuronak txikitzen dituelako. Eta neurotransmisore hori ongizatearekin lotua dagoenez, estasiak depresioa eragiten du ●

◆ JABIER AGIRRE

Laura Mintegi

Lizarraren xarma, Bilboren indarra

NAVARRA

Herriak ez dira herri bera denentzat. Hiririk ez dago guztiei sentipen bera eragiten dienik. Nire "Lizarra" eta nire "Bilbo" ez dira beste inorenak, ezta nire familiarenak ere, ez eta ia adin berekoak diren ahizpa-nebenak, nahiz eta denbora bera eta garai bera eman dugun batean zein bestean.

PAÍS VASCO DESDE EL CIELO

Geografiak beti dira subjektiboak, esanahi berezkoa dute norberarentzat. Geografiak ez dira mendi multzoak, zuhaitzi zehatzak, ibai edo haran handi edo txikien batuketak. Geografiak ez dira kale sortak, plaza kateatuak edo etxebizitza ilarak. Kolore eta usainarekiko gustua subjektiboa den bezalaxe, hiri-egitura eta forma ere, distantzia eta tamaina bereziki subjektiboak dira, areago haurtzaroko gogoetaz aritzen garenean. Artean handiagoa zen dena, geroago iruditzen zitzaiguna baino.

Handiagoa zen, ezezagunagoa, miste-riotsuagoa, erakargarriagoa, kilikagarriagoa. Haurtzaroko geografia gure mundu osoa zen, eta haien tamainaz neurtzen genuen mundu zabala, harekiko erreferentzian hartzen genien neurria distantziei, ezagutzen genuenarekiko konparazioan zenbatzen genituen kilometroen luzera. Eta distantziak denboraren arabera neurtzen genituen, horrela neurtzen baitira distantzia handiak, argi-urteen bidez.

LIZARRA, SEHASKA-HERRIA

Haurtzaro osoa eta gaztaroaren zati handia Lizarra eta Bilboren artean bizi izan genuen, eta biek osatzen dute lehen urteetako eskenatokia, bakoitzak beraren paisaia, paisaia fisiko eta gizatiarrak baina, batez ere, bien arteko kontrasteaz.

Zeren horixe baita, hain zuzen, bi espazio haiek sorrarazten zigten sentsazioa: kontrastea.

Haurtzaroaren Lizarra Los Llanos-eko orbela da, Ega ibaiko ur hotza, ibai-hondartzako hare hori-hotz-umela (urtero Zarautzetik ekarria eta urtero Ebroren deltan amaituko zena, udaberriaren amaieran). Haurtzaroko Lizarra hotza zen neguan, braseraren usaina zeukan, ospelen gorriaz tindatzen zuen elurraren zuria. Negu gorriaren kolorekoa zen txikitako Lizarra, eskenatoki gisa, eta *atrezzo* horren lehen planoan giza geografia azaleratzen zen nagusi, gozo eta epela, giroaren hotzari kontrajarrit familiaren beroa, lehen adiskideen xarma, maitatutako mutilaren begirada, koadrilaren abaroa, babesa.

Lizarra hura kale estuez margozten

■ “Haurtzaroko Lizarra hotza zen neguan, braseraren usaina zeukan, ospelen gorriaz tindatzen zuen elurraren zuria”.

zen, espaloi sinbolikoez (autorik ez baitabil beren kale estuen artean), osteguneroko barazki merkatuaz San Juan plazan, eta *kutoak* eta bestelako animaliak Santiagokoan, X. mendetik behin ere huts egin gabe bildu izan direnak. Lizarra hartan etxe guztietako atariak zuten lagun edo senide baten usaina. Horien izenak ziren leku batetik bestera joateko erreferentziak. Senideek eta dende osatzen zuten kaletegi gizatiarra, eta denden arteko distantziek neurtzen zuten gure eguneroko ibilbidea, mandatuak egitera bidaltzen gintuzten bakoitzean.

Hura zen autonomia, Bilbon dastatu

■ “Lizarra hura kale estuez margozten zen, espaloi sinbolikoez (autorik ez baitabil beren kale estuen artean), osteguneroko barazki merkatuaz plazan, eta ‘kutoak’ eta bestelako animaliak berriz, Santiagoko plazan, X. mendetik behin ere huts egin gabe bildu izan direnak”.

Negu gorriaren kolorekoa zen txikitako Lizarra, eskenatoki gisa, eta “atrezzo” horren lehen planoan giza geografia azaleratzen zen nagusi, gozo eta epela, giroaren hotzari kontrajarrit familiaren beroa, lehen adiskideen xarma, maitatutako mutilaren begirada...

ezinezkoa! Nor eta umeak bakarrik kaletik, nagusi baten itzala izateari utzita! Handiagoak sentitzen ginen gure neurri diseinaturik zeuden kale haien artean. Etxeko atearen aurrez aurreko atean ultramarinos La Estrella zegoen, etxekoentzako eguneroko bisita. Osabaren leihotik pareko kalearen amaieran Castorren okindegia, eta handik hurbil Espadas harategia. Gure kale bereko hasieran espartinak erosteko denda txiki-txikia, eta kalearen amaieran Antonio el de la Cubica, ardo hornitzailea, eta haren ondoren Erze mertereria, betiko lagunak, besteak bezala.

Ohiko dendak ziren, dirurik gabe erostea ahalbidetzen ziguten dendak, monopoliren aberatsak sentiarazten gintuztenak, gure hitza eta amama-aititeak aitatzea nahikoak baitziren eskatu beste eskura eman ziezagutela.

Hautzaroko Lizarran denboraren iragitea geldoa zen, anakroniko eta sentitiboa, denbora malgu eta subjektiboa, non erlojuaren funtzio bakarra zen kanpai hots ederrez kaleen artean oihartzuna sortzea.

Lizarrak nire Lizarra izateari utzi zion lehen semaforoa jarri zuten egunean, Lerma tabernaren parean, Andenean. Argi hark denbora bat zuen, pertsona eta autoen pasoarekin bat ez zetorrena. Errepidea zeharkatu nahi ez genuenean pasatzeko eskatzen zigun kolore berde hark eta, berak nahi zuenetan, gure pausua eten egiten zuen gorritz jantziz, nahiz eta autorik agertu ez hamar minututan. Semaforo haren kolorezko aginduak ulertarazi zidan hautzaroko Lizarra hiltzear zegoela, eta Bilbon egunero eta izkinero ikusitako semaforoak hara ere helduak zirela, *tenpusaren* malgutasuna aldarazteko asmoz. Harrezkero, kaleak

PAÍS VASCO DESDE EL CIELO

■ **"Lizarrak inoiz eskaini ez ziguna eskaini zigun Bilbok, hiriak ematen duen askatasuna, anonimotasuna, klandestinitatea..."**

gure neurrirakoak izan ordez, guk moldatu behar izan genuen gure ibileraren abiadura, bizkortuz edo etenaraziz, makinaren erloju bihozgabe eta arrotzaren arabera.

BILBO, JAKITURIA-HIRIA

Zenbat aldiz egingo genuen Bilbo-Lizarra-Bilbo ibilbidea urte haietan zehar? Zortziehun, mila, bi mila aldiz? Zenbat aldiz galdetu genuen Azazeta

Bilbon ikasi genuen zer den euskalduntasuna. Gure jaioterria mapan kokatzen irakatsi zigun, eta mapa fisikoan kokatzearekin batera, ikasi genuen mapa politikoan ere non kokatu behar genuen. Euskal Herrian geunden, euskal herritarrak ginen, Bilbon zein Lizarran.

igaro ostean, Maeztualdera heltzean, ea zenbat falta zen? "Gero eta gutxiago", erantzuten ziguten gurasoek, gutxiago hitzari enfasia emanez. "Bai, gutxiago bai, baina zenbat?". Eta aitak herri guztiak zerrendatzeari ekiten zion, eta zenbatzen joateko esaten zigun guri, eta herri batera heldutakoan, berriz ekiten zion zerrendari, eta bat gutxiago zenbatzen genuen oraingoan, distantzia laburtzearen magia horretan oinarritzen genuela umeok, zerrenda bakoitzean herri bat gutxiago aipatzen zuelakoan.

"Maeztu, Atauri, Antoñana, Kanpezu, Zuñiga, Azedo, Antzin, Murieta, Zubielkieta Lizarra".

"Hamar!" zenbatzen genuen umeok, eta hamarretik zerora ongi ezagutzenguenenez zenbakien eskala, bagenekien zenbat izango ziren hurrengo zenbaketan. "Zenbat falta da heltzeko?". "Gutxi", esaten zuten, "gero eta gutxiago", eta berriz hasten zuen zerrenda, "Atauri, Antoñana, Kanpezu... ikusten?". "Bederatzi! Bederatzi falta dira orain!".

Bilbora joaten ginenean, ordea, ez genuen herririk zerrendatzen. Gasteiz igaro ondoren zati batean entretenituta egoten ginen Goyaren trufak jaten, eta Urkiolara heldu orduko denak geunden erdi lo. Bilborako bidean, gainera, ez zen erraza herriak eta herrien artekoa bereiztea. Bidea lantegiz edo baserriz josita egoten zen, batzuk besteen ondoren, elkarren segidan, errosario bati kateaturik baleude bezala. Ez zen gertatzen Lizarrarako bidean bezala, herrien artean lursoro zabalak egoten zirela tartean, etxerik eta arimarik gabeko lur zati ederak.

Bilbo helduen bizitokia zen. Kalean eta eskolan umeak egon bazeudela jakin arren, Bilbon ez zen umerik ikusten. Umeak ez dira hiriaren neurrikoak. Tx-

BASQUE

■ *“Eta nahiz eta hiria arau eta legez josita egon, kode ez-mintzatuez, seinale bertikalez eta marra horizontalez, soinu, argi eta koloreez, nahiz eta hiriak denboraren zatiketa matematikoa egiten duen, hiriak saihezbideak ere badituela ikasi genuen”.*

meleta baten hegaldia baino efimeroagoa da beraien barrea kaleen artean. Lizarrako Los Llanoseko platano erraldioen artean umeen irribarreek tonalitate koloretsua hartzen zuten artean, Bilbon, ordea, barreak itzali egiten ziren eraikuntzen eremuan, ito egiten ziren ume-algarak semaforoen begirada gorri-berde seriopean.

Hautzaroan Bilbo kontzentrazio-eremua zen Lizarrako kaleetako askatasuna bizi ondoren. Baina hautzaroari ertz egin eta berehala, Lizarrak inoiz eskaini ezin izango ziguna eskaini zigun Bilbok, hiriak ematen duen askatasuna, anonimatotasuna, klandestinitatea, interesgune ezberdinetako talde antolatu eta sasi-antolatuak ezagutzea eta beraien partaide izatea.

Bilbon ikasi genuen zer den euskalduntasuna. Gure jaioterria mapan kokatzen irakatsi zigun, eta mapa fisikoan kokatzearekin batera, ikasi genuen mapa politikoan ere non kokatu behar genuen. Euskal Herrian geunden, euskal herritarak ginen, Bilbon zein Lizarran.

Bilbo, urte gutxiren epean, gerorako asmo, xede eta bizimoduaren kabia bihurtuz, eta berezko balioa hartzen hasi zen gure begien aurrean.

Auzo guztiak sakonki ezagutzen hasi

ginen, geografiak ezagut daitezkeen modu bakarrean, beren bizilagunen bidez. Rekalde eta La Peña auzoetan irakurtzen eta idazten irakatsi genien per-

tsona nagusiei. Ume eta gaztetxoekin aritu ginen Ulibarri auzoan. Abandoko mendizaleekin inguruko mendi guztiak eta haruntzagokoak ere ezagutu genituen. Indautxun Gurutze Gorriarekin batera jardun genuen bolondres. Euskara eskolak PlazaBerrian jaso genituen, eta euskara eskolak irakatsi genituen geroago alde zaharrean eta beste hainbat auzotan ere. Santutxun militantzia, Atxurin literatura bilkurak, Deustuan ikaskideak, Otxarkoagan langileekiko harremana... Bilbo gris hura kolore askotako hiria zela ikasi genuen. Ideologiaren bidez osatzen joan ginen ortzadarra.

Eta nahiz eta hiria arau eta legez josita egon, kode ez-mintzatuez, seinale bertikalez eta marra horizontalez, soinu, argi eta koloreez, nahiz eta hiriak denboraren zatiketamatematikoa egiten duen, hiriak saihezbideak ere badituela ikasi genuen, handitasunaren ahulezia, eta ikasi genuen orduak luzeagoak izaten direla proiektuak taldekideekin konpartitu egiten direnean.

Sehaskari ez zaio ideologia eskatzen. Sehaskak beroa ematen du, babesa, esne-usain gozoa. Gero nork bere etxea eraiki behar du, norberak erabakitako forma eta koloreaz. Lizarra eta Bilbo. Sehaskabata, ilusio berrien kabia bestea ●

■ *“Bilbo helduen bizitokia zen. (...) Lizarrako Los Llanoseko platano erraldioen artean umeen irribarreek tonalitate koloretsua hartzen zuten bitartean, Bilbon barreak itzali egiten ziren eraikuntzen eremuan, ito egiten ziren ume-algarak semaforoen begirada gorri-berde seriopean”.*

Denbora-pasak

Aurkezpenak

Asisko Urmenetak eta Jon Alonsok Mantxut lokuzio bildumaren azken liburua eta beraien proposamenek jardungo dira datorren astean Donostian eta Bilbon. Argota, hizkuntzaren sormen ahalmena eta Mantxuten proposamenak interesatzen bazaizkizu, gonbidatuta zaude aurkezpen hauetara.

● Abenduak 16, Iruñea

Zaldiko Maldiko, 19:30.

● Abenduak 19, Gasteiz

Landatxo Gizarte Etxea (Campillo), 19:00.

Kike Amonarrizen
Umorea

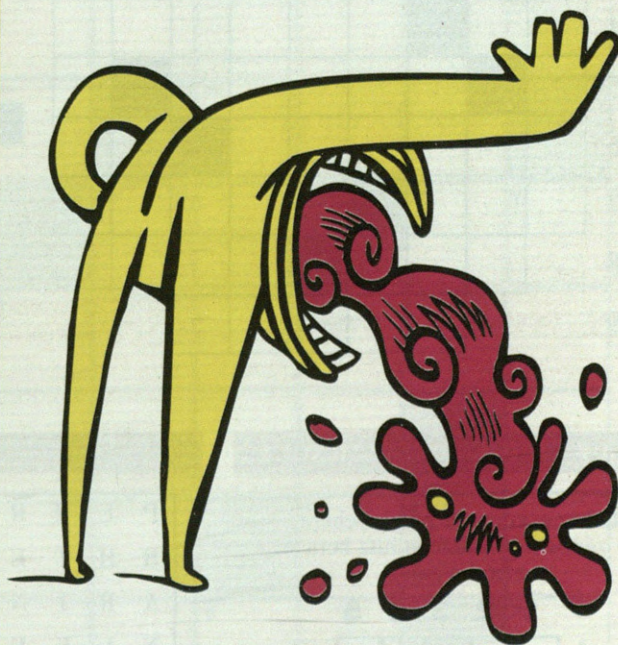

Asteko Lokuzioa

FREE
MEX

2A2PIAK
BATMAN

KASKOL BAINO TXARRAGOA

Oso txarra, eta are oso gaiztoa izatea.

LOS PANCHOS ENTZUTERA JOAN DELA!
KASKOL BAINO TXARRAGOAK DITUNK,
BAINA!

Ser bazofia / Nul, naze /
Tthe pits

URDIN ALBERDI

Aznar hil da eta medikuak autopsia egiten ari dira: hanka bat mozten diote eta dena zerrautsa da, gero bestea mozten diote eta berriz ere zerrautsa ateratzen da. Orduan esaten du mediku batek:

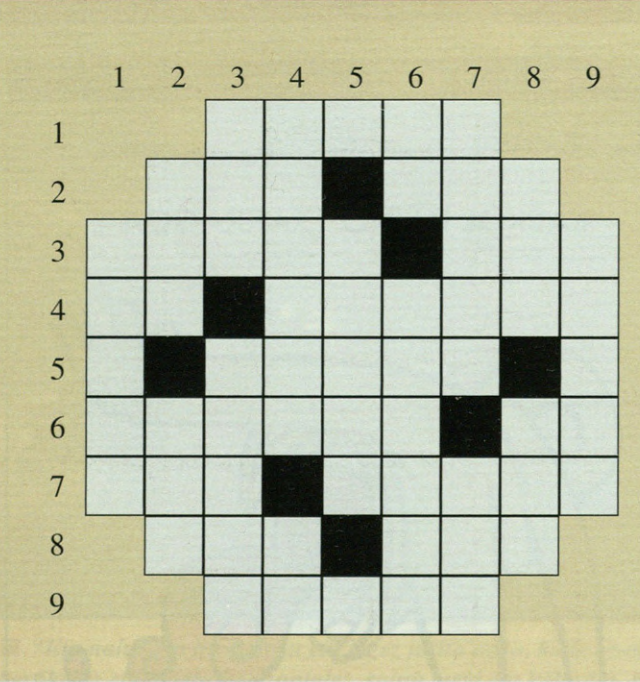
- Derrame zerebrala izan da.

SARETXO ELKARTEA

Zergatik eramaten du Aita Santuak kondoia beti patrikan?

-Por si la Santa "Sede".

Hitz gurutzuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Gipuzkoako herria. 2.- Garai, aldi. eskaintza, oparia.
3.- Hizki greko baten izena. Eako biztanle.
4.- Musika nota. Paratu, jarri. 5.- Iodoaren sinbolo kimikoa.
Anaiaren semea. Nitrogenoaren sinbolo kimikoa.
6.- Bira egaginez. Zilarraren sinbolo kimikoa. 7.- Sexu eme.
Barazki mota. 8.- Ala. Suari dariona. 9.- Sasoi.

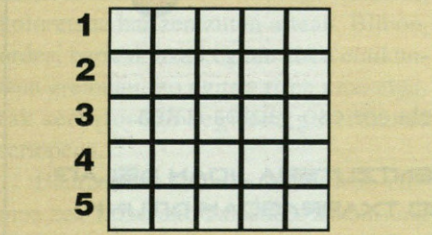
GOITIK BEHERA

- 1.- Olibondoaren fruitua. 2.- Sortu zintuena. Bilo.
3.- Areago. Imajina. 4.- Etxeko gela, lo egiteko erabilia.
Zintzo. 5.- Kontsonantea. Merkatua. Kontsonantea.
6.- Errepikatuz, txori mota. Oinetako mota. 7.- Musikaz
hornituriko antzerki lana. Aurritzia. 8.- Suitzako ibaia.
Gipuzkoako herria. 9.- Boxeoan jarduteko barruti koadroa.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Errusiako hiriburua.
2. Nahastura trinkoak.
3. Inguratze.
4. Hegazti mota.
5. Ukapenak.

Letra Zopa

P	E	R	R	E	T	X	I	K	O	A	J	I	O	N	O
R	H	T	E	J	O	N	G	B	T	A	E	T	R	A	H
A	R	I	N	Z	S	A	E	Z	I	A	H	Z	U	L	N
N	L	K	E	O	D	H	U	E	B	J	I	E	D	O	J
E	A	S	K	E	R	E	D	S	A	R	Z	A	S	K	N
S	H	E	D	A	N	B	O	U	R	E	T	T	E	S	D
K	U	I	G	K	O	Z	E	A	K	U	A	G	R	E	H
A	R	E	Z	E	N	O	J	L	T	O	R	A	E	A	N
N	E	T	J	A	H	G	A	D	A	K	I	G	O	N	O
A	N	Z	E	P	E	L	A	A	G	N	A	H	E	D	R

Aurki itzazu
udazkenari
loturiko 8
hitz.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

P	E	R	R	E	T	X	I	K	O	A	J	I	O	N	O
R	H	T	E	J	O	N	G	B	T	A	E	T	R	A	H
A	R	I	N	Z	S	A	E	Z	I	A	H	Z	U	L	N
N	L	K	E	O	D	H	U	E	B	J	I	E	D	O	J
E	A	S	K	E	R	E	D	S	A	R	Z	A	S	K	N
S	H	E	D	A	N	B	O	U	R	E	T	T	E	S	D
K	U	I	G	K	O	Z	E	A	K	U	A	G	R	E	H
A	R	E	Z	E	N	O	J	L	T	O	R	A	E	A	N
N	E	T	J	A	H	G	A	D	A	K	I	G	O	N	O
A	N	Z	E	P	E	L	A	A	G	N	A	H	E	D	R

Aurki itzazu
udazkenari
loturiko 8
hitz.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

TANAROINETAKOAKA
IREGLAJURKOPZHPZ
AHRAIRNGAURIAMRA
OINHORIUPJIMJLUG
ANOILOTPAKAHIIAE
PERERPRURINONBAT
AOINZAEMKMDIEUHN
GARAPNALINAZRKT
OKNJARUUTLALAUIG
PEINGATSAIKONAHSS

8ko txikian

1. Lekaimeta. 2. Eskaleak. 3. Makurrak. 4. Hamahiru.
5. Mingaina. 6. Oniritzi. 7. Izterrak. 8. Erkatuak.
9. Alkateak. 10. Nazkatua. 11. Miazkatu. 12. Lemazain.

- 8ko txikian
1. Lekaimeta. 2. Eskaleak. 3. Makurrak. 4. Hamahiru.
5. Mingaina. 6. Oniritzi. 7. Izterrak. 8. Erkatuak.
9. Alkateak. 10. Nazkatua. 11. Miazkatu. 12. Lemazain.

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Ataun. 2. Ero. Sol. 3. Arima. Soa. 4. Ra. Azokak. 5. A. Atari. U. 6. Bilera. Sr. 7. Art. Oiloa. 8. Aza. Nor. 9. Astar.

P	A	R	I	S
---	---	---	---	---

P	A	R	I	S
A	M	A	R	A
R	A	D	A	R
I	R	A	T	I
S	A	R	I	A

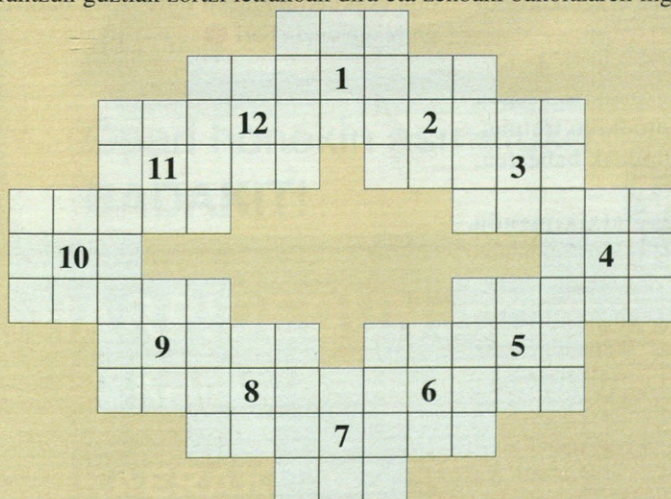
Hitz Gezidunak

		Izkin, ertz	Barazki mota	Erresuma	Dardarak	... egin, goitik ari	
		Hamar	Masurioa	Hizki grekoa	Modua		
		Zakarrak					
		Eskaintza					
Argazkiko instrumentu	Ogi, hitz elkarketan	Bokala	Eako	Puska			
Janari ongailua	Arloak	Zurgina	Gidatzen du				
			Gironako autoetan	Lehena eta azkena			
			Herri nafarra	Sastraka			
Krustazeo mota							
Barazki mota							
			Garaia, tenorea			Kontsonantea	
			Galdetzaile bat			Bokala	
Egur zati errea				Putre			
Zintzoa				K birritan			
		Ozartasunez			Potasioa		
		Uranioa			Sufrea		
Alokairua				Ikasten saiatu			

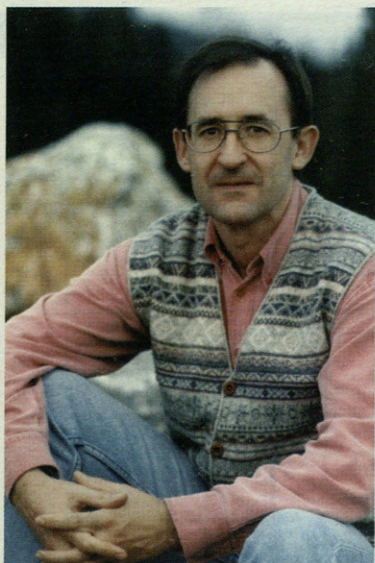
Irudia: Musika tresna

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Zangoaren atala
- 2.- Talde laguntzaileak
- 3.- Ardandegi
- 4.- Baztango hiri nagusia
- 5.- Krudelak
- 6.- Argia iragazten uzten dute
- 7.- Oinetako mota
- 8.- Akaberak
- 9.- Eskariak
- 10.- Idatzita dagoena interpretatu
- 11.- Itsusiak
- 12.- Pluralean, arotzaren tresna

ALBERTO ELOSEGI

IÑAKI MENDIGUREN

“Aingeruegi ere ez dago izaterik, ordea, eta badakit nolabaiteko polizia beharrezkoa dela, eta poliziak ezin duela beti ongile atseginaren aurpegia izan. Baina komeni zaigun azken gauza espainiar poliziaren oroitzapenik txarrenak berpiztuko dizkigun euskal polizia da”

BARNE-KEZKAK

Ez ditut barne-ministroak oso gogoko -aukeran nahiago kultura eta hezkuntzakoak- eta kezkagarria iruditzen zait barne-ministroak izatea inguruko herrietan agintari estimatuenak. Arazo bat horien esku uztean, lehenengo Beldur mamua astintzen dute herritarren artean, horretarako gogotsu dauden komunikabideen eskutik. Eta gero makila eskaintzen dute konponbidetzat, herritar izutuak pozik txalotzen duena. Baina arazoak benetan konpondu, gutxi!

Aingeruegi ere ez dago izaterik, ordea, eta badakit nolabaiteko polizia beharrezkoa dela, eta poliziak ezin duela beti ongile atseginaren aurpegia izan. Baina komeni zaigun azken gauza espainiar poliziaren oroitzapenik txarrenak berpiztuko dizkigun euskal polizia da. Horregatik oso kezkagarriak dira Ertzaintzaren aurkako tortura- eta indarkeria-salaketak. Eta kontua ez da nori sinetsi behar diogun, salatzaileei ala salaketak ukatzen dituztenei. Kontua da Barne Sailak berak, Ertzaintzako sindikatuek eta alderdi abertzaleek izan beharko luketela interesatuenak tratatu txarren susmorik txikiena ezabatzeke. Beraiek izan beharko lukete lehenak Terrorismoaren Aurkako Legeari uko egiten, polizia-etxeetan zokorik ilunenak argitzen, beharrezko bideo-kamera guztiak jartzen, galdeketa abokatuen aurrean egiten eta atxilotuak lehenbailehen epaileen esku uzten. Artean ere, baliabide ugari gertatzen zaio poliziari bere lana eraginkortasunez egiteko.

Herri honetan Ertzaintza polizia desberdina dela entzun nahi genuke askok: besteak ez bezalakoa dela atxilotuekiko tratuan, indarra erabiltzen, eskubideak babesten, etab.

Bestalde, legearekiko atxikimendu irmoa aldarrikatzen digute maiz. Eta neurri batean ulergarria da hori, are gehiago herri-agintarien ahotan, bestela ezingo ginateke eta gizakiok elkarrekin bizi. Baina legeak ez dira absolutuak, ez dira beti zuzenak, batzuetan obligazio morala dago legeak ez betetzeko, ondorio guztiekin. Armadaren legearen aurrean kontzientzia eragozleek eta intsumisoek ez balute noizbait planto egin

izan, oraindik soldaduzkaren zentzugabeke-riak irentsiko zituen gazteak.

Arazo politikoen aurrean (berdin da ezker iraultzailearen edo eskuin muturraren espresio diren), zabar eta antzua da alderdi politikoak legez kanpo uztea, komunikabideak ixtea, manifestazioak debekatzea... Inteligenteagoa da kexu direnei adierazpi-deak ematea, arazoaren presioari irtenbideak eskaintzea, zubirik ez erretzea, negoziatzea...

Beraz, honetan ere Eusko Jaurlaritzaren desberdina dela entzun nahi genuke askok: legearekiko morrontza itsuaren ordez, legearen errespetu kritikoa bultzatzen duela; euskal gehiengoaren borondatea Espainiako parlamentuak ukatzen badu, desobedientzia zibila eta erresistentzia baketsua geratzen zaizkigula. Inteligentea litzateke askoz gehiago bultzatzea ekintza-bideok, traumatikoago eta suntsigarriagoak diren beste jokabide batzuetarako tentazioa saihesteko. Inteligentea, adibidez, "demoak" gazteen (eta zaharren) eredu bihurtzea.

Estatuko legeari itsuki men eginez, nekez askatuko dugu oraingo korapiloa. Badakigu egungo egoerara nondik iritsi ginen, badakigu trantsizio-garaian nolako arriskuak zeuden, eta hausturarik gabeko trantsizio gainbegiratuak zelako mugak dituzten. Baina aurrera egiteko, ezker abertzaleak (ETAk barne) errealismo-ariketa dezentea egin behar baldin badu -eta onartzen dut hori-, bere garaian Autonomia Estatutuaren aldeko apustua egin zutenek lokarri zaharrak hausteko ere erabaki sendoa erakutsi beharko dute. EAK badirudi garbiago duela hori ●

ARGIAren MAHAI JOLAS BERRIA

Zer egin lagunekin **dibertitzeko**? Badakit!

Zer egin mundua **deskubritzeko**? Badakit!

Zer egin etxekoei **ziria sartzeko**? Badakit!

Zer egin **ez aspertzeko**? Badakit!

Galdera guztien erantzuna... Badakit!

MAHAI badakit

JOLASA

1.800 galdera

**2-36
jokalari**

Adin guztietarako egokia
Bi zailtasun maila

SALMENTA PREZIOA

30€

Opari honekin asmatuko duzu
BADAKIT!

HARPIDEDUNentzat
eskaintza berezia:

2003ko egutegia

opari

ESKAERAK: 943 37 15 45 (Argia)
denda@argia.com
Ohiko salmenta lekuetan

ARGIA

eitb

euskal irrati telebista